

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou
reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0257

Sborník z konference k projektu

„Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“

Olomouc 2013

Oponenti: doc. PhDr. Eva Souralová, Ph.D.
Mgr. Eva Martinková, Ph.D.

Kolektiv autorů:

Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D. (editorka)

Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.

Miloslava Librova

doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Bc. Petr Langer

PhDr. Tatiana Čekanová

Algirdas Ališauskas, Ph.D.

Renata Geležinienė, Ph.D.

Laima Tomėnienė, Ph.D. (4rd year)

Prof. Vitaly Kantor

Dr. Kateryna Kolchenko, Ph.D.

Nadiya Kozlikovska

1. vydání

Ed. © Zdeňka Kozáková, 2013

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2013

OBSAH

Úvod.....	5
1 Představení projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“	6
<i>(Zdeňka Kozáková)</i>	
Úvod	6
1.1 Základní informace o projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“	7
1.2 Tvorba inovovaných kurikul	8
1.3 Evaluace inovovaných kurikul	10
1.4 Tvorba studijních textů k inovovaným kurikulům	11
1.5 Evaluace inovovaných kurikul a studijních textů	18
1.6 Realizace zahraničních pracovních cest	22
Závěr	25
2 Evaluace výstupů projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“	26
<i>(Kateřina Jeřábková)</i>	
Úvod	26
2.1 Hodnocení přednášek	28
2.2 Hodnocení praktických cvičení/ seminářů /stáží	32
2.3 Celkové hodnocení předmětu	36
2.4 Hodnocení stávajících studijních textů	41
2.5 Hodnocení studijních textů vytvořených v projektu	46
Zhodnocení výsledků evaluace	52
Závěr	54
3 Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou pohledem studenta.....	56
<i>(Miloslava Librová)</i>	
4 Možnosti studia speciální pedagogiky v České republice	59
<i>(Jan Michalík)</i>	
Úvod	59
4.1 Veřejné a soukromé vysoké školy	60

4.2 Možnosti studia speciální pedagogiky na jednotlivých vysokých školách	63
4.3 Propedeutické disciplíny.....	75
Závěr.....	78
5 Studium speciální pedagogiky na Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP v Olomouci	80
<i>(Jiří Langer, Petr Langer)</i>	
5.1 Prezenční forma studia	82
5.2 Kombinovaná forma studia	84
6 Význam a postavenie špeciálnopedagogickej praxe v pregraduálnej príprave študentov špeciálnej pedagogiky.....	87
<i>(Tatiana Čekanová)</i>	
Úvod	87
6.1 Funkcie špeciálnopedagogickej praxe pre študentov	88
6.2 Formy špeciálnopedagogickej praxe	89
Záver.....	93
7 Experience of conducting trainings of special pedagogues in Lithuania	95
<i>(Algirdas Ališauskas, Ph.D., Renata Geležinienė, Ph.D., Laima Tomėnienė Ph.D.)</i>	
Introduction	95
7.1 Position of propaedeutic disciplines in curriculum	96
Conclusion	101
8 Herzen University:Preparing professionals for education and psychological and pedagogical rehabilitation of people with disabilities – traditions, experience, prospects	103
<i>(Vitaly Kantor)</i>	
9 Training of teachers working in special education system in Ukraine.....	113
<i>(Dr. Kateryna Kolchenko Ph.D., Nadiya Kozlikovska)</i>	
Závěr.....	119

ÚVOD

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou sborník hlavních příspěvků z odborné konference, která se konala ve dnech 10. – 11. září 2013 na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Konference završila realizaci projektu s názvem „**Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou**“ (registrační číslo: CZ.1.07/2.2.00/15.0257).

Projekt byl realizován v rámci 15. výzvy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost v prioritní ose 2 Terciárního vzdělávání, výzkum a vývoj oblasti podpory 2.2 Vysokoškolské vzdělávání spolufinancovaného ze státního rozpočtu ČR a Evropského sociálního fondu.

V tříletém období, do roku 2010 do roku 2013, se projekt zabýval inovací propedeutických disciplín u studijních oborů se speciální pedagogikou u prezenční i kombinované formy studia na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Završením celého průběhu řešení projektu bylo uspořádání závěrečné konference, na které vystoupili zástupci z řad řešitelů projektu, vedoucích pracovníků a studentů Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zástupci ze zahraničí.

Věříme, že vybrané příspěvky, se kterými se můžete seznámit prostřednictvím předloženého sborníku, budou pro vás zajímavé a přínosné.

Zdeňka Kozáková

1 PŘEDSTAVENÍ PROJEKTU „INOVACE PROPEDEUTICKÝCH DISCIPLÍN PRO STUDIJNÍ OBORY SE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKOU“

Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.

Anotace

Príspevok prezentuje projekt s názvom „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“, který byl řešen od 1. 10. 2010 do 30. 9. 2013 Ústavem speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Shrnuje jednotlivé klíčové aktivity a jejich cíle, které byly v tříletém období průběžně naplňovány. Dále přibližuje postup procesu inovace a představuje výstupní materiály projektu.

Klíčová slova

Projekt, inovovaná kurikula, workshop, studijní text, propedeutické disciplíny, evaluace, evaluační dotazník, zahraniční pracovní cesta, závěrečná konference.

Abstract

This paper summarizes the progress of the project titled "Innovation propaedeutics disciplines for study courses with special education", which was solved from 1 October 2012 to 30 September 2013 Institute of Special Education Studies Palacky University in Olomouc. It presents and describes each key activities and their objectives, which were gradually filled three-year period. Furthermore presents the steps innovations together with the output material.

Key words

The project, an innovative curriculum, workshop, study text, propaedeutic discipline, evaluation, evaluation questionnaire, foreign business trips, final conference.

Úvod

Dlouholetou součástí vysokoškolské přípravy u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i v kombinované formě studia na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci jsou tzv. propedeutické disciplíny. Ty tvoří základ pro navazující profilové disciplíny. I zde platí, že čím kvalitněji student uchopí obecné poznatky, tím lépe pronikne do profilových disciplín, na kterých bude dále své vědomosti stavět. Řešený projekt s názvem „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ se v průběhu tříletého období zabýval právě propedeutickými disciplínami. Cílem bylo uskutečnit jednotlivé kroky inovace a tím zkvalitnit vysokoškolskou přípravu studentů oborů se speciální pedagogikou. Stanovené záměry byly postupně naplňovány prostřednictvím vymezených klíčových aktivit. Stěžejní část inovace spočívala ve vypracování inovovaných kurikul k jednotlivým propedeutickým disciplínám a v následném vydání studijních textů odrážejících jejich obsahovou náplň. Celý průběh řešení provázela proces evaluace, do které byli zapojeni jak studenti speciálněpedagogických

oborů, tak i pedagogové. Vyvrcholením řešeného projektu je uspořádání závěrečného workshopu a závěrečné konference, na které se právě dnes scházíme.

1.1 Základní informace o projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“

Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci byl od října 2010 do září 2013 řešitelem projektu s názvem „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ (zkrácený název: *Inovace propedeutik*), registrační číslo projektu CZ.1.07/2.2.00/15.0257.

Řešitelský tým byl tvořen převážně odborníky z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Složení týmu bylo následující:

Hlavní řešitel projektu:

- Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.

Řešitelský tým:

- Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.
- Mgr. Alena Michalíková

Ostatní pracovníci projektu:

- Koordinátor klíčových aktivit - Ing. Petra Ochmannová
- Administrativní pracovník - Bc. Monika Kubíčková, Mgr. Romana Dočkalová

Cílem projektu bylo prostřednictvím modernizace a optimalizace propedeutických disciplín zvýšit kvalitu vysokoškolské přípravy studentů studijních oborů se speciální pedagogikou.

Koncepce vysokoškolské přípravy studentů oborů se speciální pedagogikou je pomyslně rozdělena do dvou etap. Posluchači nejdříve prochází studiem propedeutických disciplín, které jsou základem pro další etapu, výuku již zcela konkrétně zaměřených profilových disciplín toho kterého oboru.

Mezi propedeutické disciplíny patří:

- **lékařské propedeutiky** (ortopedie, neurologie, psychiatrie apod.),
- **sociálně právní propedeutiky** (speciální pedagog v sociálních službách, právo, společnost a osoby se zdravotním postižením apod.),
- **speciálněpedagogické propedeutiky** (lidé s postižením a společnost, diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb apod.),
- **psychologické propedeutiky** (obecná a vývojová psychologie, patopsychologie apod.).

Propedeutické disciplíny jsou dlouholetou součástí přípravy speciálních pedagogů a základem pro navazující profilové disciplíny - tzn. pro ty, které již plně odpovídají profilu absolventa toho kterého oboru zaměřeného na práci s lidmi s konkrétním druhem postižení nebo znevýhodnění. Podobně jako u jiných oborů i zde platí, že čím kvalitněji student uchopí obecné poznatky, tím lépe pronikne do profilových disciplín. Cílem řešeného projektu bylo zdokonalit přípravu studentů právě v propedeutikách.

Na výuce propedeutických disciplín se podílejí, kromě odborníků z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, také odborníci z jiných fakult Univerzity Palackého. Jedná se např. o lékařské propedeutiky, kde jsou vyučujícími zkušení odborní asistenti a docenti z Lékařské fakulty. Dále se na ní podílejí pedagogičtí pracovníci dalších kateder a pracovišť Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, například Katedra psychologie a patopsychologie atd. Tím je zajištěno kvalitní předání důležitých poznatků z těchto, pro speciální pedagogy nezbytných, oblastí.

Podstatou řešeného projektu byla realizace komplexních změn v daném segmentu pregraduální přípravy speciálních pedagogů a vybudování moderního provázaného systému ucelené podpory propedeutických disciplín v rámci přípravy studentů oborů se speciální pedagogikou.

Průběh řešení projektu lze rozdělit do čtyř základních etap. V rámci první a druhé etapy probíhaly práce na tvorbě a následné evaluaci inovovaných kurikul. V rámci třetí etapy byly vytvářeny studijní texty k inovovaným kurikulům. V rámci čtvrté etapy probíhaly práce na evaluaci inovovaných kurikul a studijních textů. Jednotlivé etapy v následujícím textu přiblížíme.

1.2 Tvorba inovovaných kurikul

Prvním krokem řešeného projektu bylo vytvoření **nových moderních kurikul** 18 vybraných propedeutických disciplín. Konkrétně se jednalo o níže uvedená kurikula z oblasti lékařských, psychologických, speciálněpedagogických a sociálně-právních propedeutik.

Kurikula z oblasti lékařských propedeutik:

- Somatologie a somatopatologie.
- Psychiatrie.
- Neurologie.
- Ortopedie.
- Oftalmologie.
- Audiologie.

Kurikula z oblasti psychologických propedeutik:

- Sociální psychologie.
- Pedagogická psychologie.
- Obecná psychologie.
- Vývojová psychologie.
- Patopsychologie.

Kurikula z oblasti speciálněpedagogických propedeutik:

- Lidé s postižením – historické aspekty.
- Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb.
- Rodina se zdravotně postiženým členem.
- Kvantitativní výzkum ve speciální pedagogice.

Kurikula z oblasti sociálně-právních propedeutik:

- Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy.
- Právo, společnost a zdravotně postižení.
- Kvalita v sociálních službách.

V rámci jednotlivých propedeutik byla nejdříve navázána spolupráce s příslušným odborníkem, který se dané disciplíně věnuje a který ji zároveň vyučuje u studentů oborů se speciální pedagogikou. Po navázání spolupráce a seznámení se záměry projektu začali odborníci pracovat na inovaci kurikul tak, aby tato nově navrhovaná kurikula odpovídala nejen nejmodernějším trendům v této oblasti, ale zejména aby byla „šitá na míru“ potřebám budoucích speciálních pedagogů.

Celkové pojetí formální a obsahové stránky jednotlivých kurikul bylo prezentováno na workshopech, kterých se v průběhu řešení projektu uskutečnilo celkem pět.

První workshop se konal dne 4. 5. 2011 a byl zaměřen na lékařské propedeutiky.

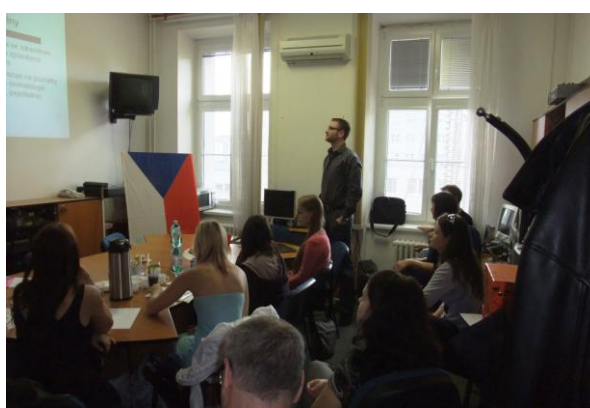
Obr. 1. Workshop z oblasti lékařských propedeutik

Druhý workshop se uskutečnil dne 6. 10. 2011 a věnoval se psychologickým propedeutikám, třetí workshop se zaměřením na sociálněprávní propedeutiky proběhl dne 31. 10. 2011.

Obr. 2 a 3. Workshop z oblasti psychologických a sociálně právních propedeutik

Čtvrtý workshop byl zaměřen na speciálněpedagogické propedeutiky a konal se dne 27. února 2012. Poslední ze série workshopů, pátý, se zaměřením na zbývající lékařské propedeutiky, se uskutečnil dne 3. května 2012.

Obr. 4 a 5. Workshop z oblasti speciálněpedagogických a lékařských propedeutik

Každý z workshopů byl koncipován tak, aby vždy po jednotlivém příspěvku následovala diskuse, během které byla představa autorů kurikul konfrontována s hledisky dalších odborníků, účastníků se workshopu. Do definitivní podoby kurikul se tak promítl úhel pohledu pracovníků působících na Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP, zástupců z řad studentů a také odborníků z praxe.

1.3 Evaluace inovovaných kurikul

Inovovaná kurikula začala být postupně podle harmonogramu plnění využívána ve výuce propedeutických disciplín u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i kombinované formě studia. V závěru semestru/výuky byl pak celý průběh evaluován studenty a také samotnými pedagogy prostřednictvím evaluačních dotazníků. Výsledky evaluace byly dále diskutovány a zapracovány do finální podoby jednotlivých kurikul propedeutických disciplín.

žázená studentko, vážený studente,

právě jste absolvoval/avýuku přednášky, který je součástí projektu inovující propedeutické disciplíny oborů se speciální pedagogikou. Cílem tohoto projektu je zkvalitnit výuku a její zaměření tak, aby co nejvíce odpovídala potřebám budoucích speciálních pedagogů. Aby bylo naše snažení úspěšné, rádi bychom i Vás poprosili o spolupráci prostřednictvím vyplnění evaluačního dotazníku, který máte nyní před sebou.

Rádi bychom Vás ujistili, že dotazník je zcela anonymní a že Vaše odpovědi a komentáře budou velmi pečlivě vyhodnoceny. Získané závěry budou představovat východiska pro další zkvalitňování výuky.

Zvolenou odpověď, prosím, zakroužkujte do prázdného políčka odpověď napište.

Děkujeme Vám za spolupráci.

Tým pracovníků projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“ (ÚSS PdF UP v Olomouci)

Evaluační dotazník pro studenty

Název předmětu:

Semestr výuky: zimní 2012 - letní 2013

Studijní obor:

A. HODNOCENÍ PŘEDNÁŠEK						
Doplňte, prosím, jméno vyučujícího:						
1. Rozsah mé účasti na přednáškách	<10%	≈ 30%	≈ 60%	>90%		
2. Formální stránka						
a) Srozumitelnost výkladu (formální řečový výkon přednášejícího, logické uspořádání poznatků, držení se tématu, apod.)	1	2	3	4	5	nevim
b) Přednášející vhodně a přiměřeně reagoval na dotazy a podněty studentů	1	2	3	4	5	nevim
c) Domníváte se, že některé téma bylo nadbytečné	ano	ne				nevim
d) Myslíte si, že některé téma mohlo být probráno detailněji	ano	ne				nevim
f) Existuje téma, které byste chtěli zařadit navíc do výuky, které Vám ve výuce chybělo?	ano	ne				nevim

3. Obsahová stránka						
a) Úroveň odborných pojmů užívaných vyučujícím ve výuce byla vzhledem k Vaším dosavadním znalostem	1	2	3	4	5	nevim
b) Úspokojil přednášející poznatky pro Vámi studovaný obor (předškolní věk, školní věk, andragogika, ...)	1	2	3	4	5	nevim
c) Prezentované poznatky navazovaly na Vaše dosavadní znalosti	1	2	3	4	5	nevim
d) Prezentované poznatky jsou využitelné v praxi speciálních pedagogů	1	2	3	4	5	nevim
e) Prezentované informace odpovídaly potřebám studentů speciální pedagogiky	1	2	3	4	5	nevim
f) Celková úroveň přednášky	1	2	3	4	5	nevim
g) Vaše náměty k přednáškám	vysoká (1)	...	nizká (5)			
B. HODNOCENÍ PRAKTICKÝCH CVIČENÍ / SEMINARŮ / STAŽÍ						
Doplňte, prosím, jméno vyučujícího:						
5. Formální úroveň						
a) Srozumitelnost výkladu (formální řečový výkon přednášejícího, logické uspořádání poznatků, držení se tématu, apod.)	1	2	3	4	5	nevim
b) Vyučující adekvátně motivoval, vedl a řídil diskuzi	1	2	3	4	5	nevim
c) Vyučující vhodně a přiměřeně reagoval na dotazy a podněty studentů	1	2	3	4	5	nevim
d) Vyučující odpovídajícím způsobem prezentoval praktické ukázky, příklady, pomůcky, diagnostické metody, apod.	1	2	3	4	5	nevim
6. Obsahová stránka						
a) Odborná úroveň obsahu cvičení/seminářů/staží byla	1	2	3	4	5	nevim
b) Převažovala ve výuce teorie nebo praxe	1	2	3	4	5	nevim
c) Navazovaly cvičení/semináře/stáže na přednášky	1	2	3	4	5	nevim
d) Byly jste z přednášek dostatečně připraveni na cvičení/semináře/stáže	1	2	3	4	5	nevim
7. Celková úroveň cvičení/seminářů/staží	1	2	3	4	5	nevim
8. Vaše náměty k cvičení/seminářům/stažím	vysoká (1)	...	nizká (5)			

Obr. 6. Evaluační dotazník pro studenty

1.4 Tvorba studijních textů k inovovaným kurikulům

Dalším krokem inovace bylo vydání studijních textů odrážejících obsahovou proměnu jednotlivých kurikul příslušných propedeutických disciplín.

Hlavním záměrem projektu bylo vytvořit studijní texty, které budou cílené pro studenty speciální pedagogiky a které budou zároveň odpovídat současné koncepci jednotlivých oborů. Řešitelé projektu a autoři kurikul a studijních textů vycházeli z toho, že je na trhu dostupné množství odborné literatury (např. ortopedie), která je však určena pro posluchače lékařských fakult. Publikace určené pro posluchače např. lékařských fakult jsou pro studenty speciálněpedagogických oborů příliš podrobné a k jejich porozumění je nutná znalost odborné terminologie a dalších disciplín. Obdobná literatura pro posluchače Pedagogických fakult na našem knižním trhu absentovala a právě vydáním studijních textů byla tato situace pro některé propedeutické disciplíny vyřešena.

V rámci řešeného projektu byla věnována pozornost propedeutickým disciplínám, které jsou dlouholetou součástí přípravy speciálních pedagogů a základem pro navazující profilové disciplíny.

Konkrétně se jedná o 16 studijních opor, které byly vydány jak v tištěné, tak v elektrické podobě, a to z oblasti lékařských, psychologických, speciálněpedagogických a sociálně právních propedeutik. Autory kurikul a studijních textů jsou odborníci v daném oboru, kteří se podílejí na výuce v rámci Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Obr. 7. Vydané studijní texty

Před vydáním studijního textu byla jeho kvalita hodnocena dvěma recenzenty. Jeden recenzní posudek zpracovával odborník z praxe dané vědní disciplíny, druhý odborník z Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Přípomínky recenzentů byly následně zpracovány a poté byly studijní texty předány do Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci.

V rámci **LÉKAŘSKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány tyto studijní texty:

- **Somatologie a somatopatologie pro speciální pedagogii**

MUDr. Barbora Ludíková

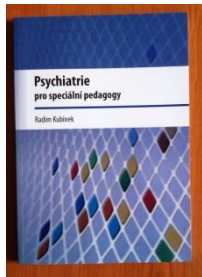

- Studijní text „*Somatologie a somatopatologie pro speciální pedagogii*“ podává základní přehled somatologické a somatopatologické problematiky v rozmezí potřeb studenta speciálněpedagogických oborů. Text je rozdělen do patnácti kapitol. Všechny kapitoly, vyjma lékařského názvosloví, mají jednotnou strukturu zpracování podávající přehled anatomický a fyziologický. Jsou zde také uvedena nejzávažnější a nejčastější onemocnění.

- **Psychiatrie pro speciální pedagogy**

MUDr. Radim Kubínek

Studijní text „*Psychiatrie pro speciální pedagogy*“ prezentuje problematiku duševních chorob a základů psychopatologie. Přibližuje, jak a jaké symptomy rozeznávat. Dále rozšiřuje povědomí o jednotlivých duševních poruchách, postihuje jejich základní principy, příčiny, udržující faktory a důsledky, nastiňuje možnosti a strategii léčby. Zmiňuje i některé důležité zásady vztahu s klientem, které mohou usnadnit orientaci ve vlastních emocích a ochránit před nevhodným přístupem a vyhořením.

- **Základy oftalmologie pro speciální pedagogy**

MUDr. Kateřina Špačková a kol.

Studijní text „*Základy oftalmologie pro speciální pedagogy*“ podává studentům speciálněpedagogických oborů základní přehled o lidském oku, jeho nejčastějších patologiích a způsobech léčby dle znalostí a možností medicíny na začátku 21. století. V rámci studijního textu je věnován prostor anatomii a fyziologii zrakového orgánu, kontaktním čočkám, refrakčním vadám, ale také onemocněním jednotlivých částí zrakového orgánu.

- **Ortopedie pro speciální pedagogy**

MUDr. Petr Kamínek, Ph.D.

Cílem studijního textu „*Ortopedie pro speciální pedagogy*“ je podat studentům speciálněpedagogických oborů přehled o nemocech pohybového aparátu a možnostech jejich léčby. Publikace dále přibližuje možnosti a limitace u některých onemocnění, se kterými se mohou studenti setkávat v rámci své budoucí pedagogické praxe. Pozornost je věnována vyšetřovacím metodám a základním operačním výkonům v ortopedii a dále také problematice jednotlivých onemocnění pohybového aparátu. Závěrečná kapitola se zaměřuje na oblast technické ortopedie.

- **Neurologie pro speciální pedagogy**

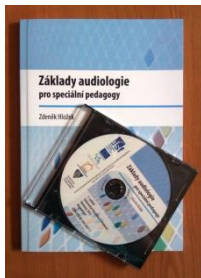
MUDr. Michal Král a kol.

Studijní text „*Neurologie pro speciální pedagogy*“ předkládá studentům speciálněpedagogických oborů základní poznatky z oboru neurologie. Text je rozdělen do dvou částí – a to obecná neurologie a speciální část. První část se zaměřuje na anatomii nervového systému, základní vyšetření v neurologii a jednotlivé vyšetřovací metody. Speciální část přibližuje nejčastější onemocnění neurologického původu.

- **Základy audiologie pro speciální pedagogy**

MUDr. Zdeněk Hložek, Ph.D.

Studijní text „Základy audiologie pro speciální pedagogy“ přibližuje problematiku propedeutické disciplíny audiologie. Cílem textu je seznámit čtenáře se základy audiometrické diagnostiky, s některými audiometrickými vyšetřovacími metodami a jejich principy. Úvodní kapitoly jsou věnovány fyzikálním pojmům akustiky a základům tvorby řeči. Dále jsou objasněny kvantitativní, kvalitativní a objektivní vyšetřovací metody a postupy.

Obr. 7. Studijní texty k lékařským propedeutikám

Z oblasti **PSYCHOLOGICKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány následující studijní texty:

- **Obecná psychologie**

doc. PhDr. Alena Petrová, Ph.D., Doc. PhDr. Irena Plevová, Ph.D.

Studijní text „Obecná psychologie“ předkládá studentům speciálněpedagogických oborů základní poznatky z oboru obecná psychologie. Seznamuje čtenáře se základními pojmy v psychologii, členěním psychologických oborů a determinací lidské psychiky. Prostor je rovněž věnován dějinám psychologie, jednotlivým psychologickým směrům, ale také pojetím osobnosti a poznávacím procesům. Závěrečné kapitoly rozebírají problematiku emocí, volních procesů a motivace.

- **Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy**

doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D., PhDr. Pavel Škobrtal

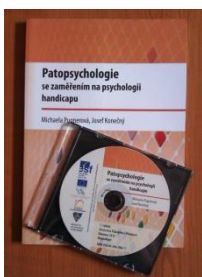

Studijní text „Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy“ navazuje na poznatky z obecné a vývojové psychologie a je rozdělen do dvou částí. První část, sociální psychologie, čtenáři přibližuje problematiku sociální interakce, interpersonálních a sociálních vlivů. Druhá část – pedagogická psychologie – je zaměřena na studium

psychiky jedince v podmínkách záměrného a cílevědomého učení. Zkoumá, jak se člověk mění, utváří a rozvíjí v podmínkách výchovně-vzdělávacího procesu a odhaluje obecné psychologické zákonitosti učení.

- **Patopsychologie se zaměřením na psychologii handicapu**

Mgr. Michaela Pugnerová, Ph.D., Doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.

Studijní text „*Patopsychologie se zaměřením na psychologii handicapu*“ předkládá studentům speciálněpedagogických oborů základní poznatky z oblasti patopsychologie. Obecná část vymezuje patopsychologii jako psychologickou disciplínu, uvádí její historický přehled a charakterizuje obsahové znaky. Speciální část je věnována jednotlivým typům zdravotního postižení. V rámci kapitol se čtenáři postupně seznámí s problematikou psychologie sluchového, zrakového, tělesného a mentálního postižení. Závěrečná navazující část je zaměřena na oblast psychické deprivace, stresu a neurotického vývoje a poruch chování.

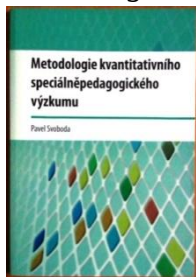

Obr. 8. Studijní texty k psychologickým propedeutikám

Z oblasti **SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH PROPEDEUTIK** byly vydány studijní texty:

- **Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu**

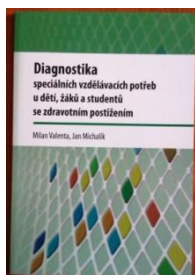
Mgr. Pavel Svoboda, Ph.D.

Studijní text „*Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*“ slouží především jako resumé poznatků z oblastí pedagogického a psychologického kvantitativního výzkumu. Rukopis je rozdělen do základních pěti kapitol, z nichž jedna celá je věnována problematice Gaussova normálního rozdělení. Další, poměrně rozsáhlá část, se zabývá sociometrií. Současně je v rámci studijního textu věnován prostor metodám, jako např. chí-kvadrát, U-test, Studentův T-test, Wilcoxonův test, SL grafy atd., které mohou studenti uplatnit v rámci bakalářských, diplomových i disertačních prací. K jednotlivým metodám jsou uvedeny příklady, které jsou aplikovány na oblast pedagogického a speciálněpedagogického působení.

- **Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb**

Prof. PaedDr. Milan Valenta, Ph.D., doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

Studijní text „*Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb*“ přibližuje samotný pojem speciálních vzdělávacích potřeb, rámcově i strukturu systému školských poradenských zařízení u nás s uvedením standardizovaných činností SPC a PPP. Největší část publikace je věnována popisu „nového“ modelu posuzování míry speciálních vzdělávacích potřeb, jak byl vytvořen týmem odborníků v rámci projektu Pedagogické fakulty UP v Olomouci. (projekt ESF Inovace činnosti SPC při posuzování SVP dětí a žáků se vzácnými onemocněními). Odborná část textu vychází rovněž z výsledků výzkumu GACR č. 406/08/0386 „Vzdělávací podmínky dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami“. Cílem textu je připravit studenty pro pozdější působení v pozicích poradenských pracovníků (odborných speciálních pedagogů) ve školských poradenských zařízeních České republiky.

- **Lidé se zdravotním postižením - historické aspekty**

Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D. a kol.

Cílem studijního textu „*Lidé se zdravotním postižením – historické aspekty*“ je přiblížit studentům oborů se speciální pedagogikou historický vývoj péče o osoby se zdravotním postižením. V rámci textu je věnován prostor Sovákově periodizaci vztahu společnosti k lidem s postižením, charakteristice situace postojů k jedincům s postižením v období prehistorie, antiky, středověku až po současnost.

- **Rodina pečující o člena se zdravotním postižením – kvalita života**

doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

Cílem studijního textu „*Rodina pečující o člena se zdravotním postižením – kvalita života*“ je přiblížit studentům oborů se speciální pedagogikou situaci, se kterou se potýkají rodiny, které mají v péči osobu se zdravotním postižením. V samém úvodu je citovaný dopis ženy, která se právě v roli pečujícího nachází. Úvodní kapitoly jsou věnovány vymezení pojmu rodiny, zdravotního postižení a kvality života. Následuje charakteristika rodiny se zdravotně postiženým členem. Závěrečná kapitola představuje výsledky měření kvality života osob pečujících o člena rodiny s těžkým zdravotním postižením.

Obr. 9. Studijní texty ke speciálněpedagogickým propedeutikám

Z oblasti **SOCIÁLNĚ PRÁVNÍCH PROPEDEUTIK** byly vydány studijní texty:

- **Kvalita v sociálních službách**

Mgr. Martin Bednář, Ph.D.

Cílem studijního textu s názvem „Kvalita v sociálních službách“ je přiblížit problematiku kvality sociálních služeb. Pozornost je věnována zejména pobytovým službám. Existuje řada poskytovatelů, kteří poskytují moderně koncipované sociální služby naplňující kritéria kvalitních služeb i z hlediska mezinárodního srovnání. Stále u nás ale přetrvává mnoho služeb tzv. ústavního typu. Jejich charakteristické znaky jsou v přímém rozporu se současnými nároky na kvalitu. Nejrozsáhlejší část věnovaná standardům kvality si klade za cíl

zprostředkovat pochopení smyslu jednotlivých kritérií a poskytnutí návodu, jak jejich nárokům v praxi dostát. Určitou reflexí praxe pak je v závěru každého standardu výčet nejčastějších nedostatků a chyb, ke kterým dochází.

- **Právo, společnost a zdravotně postižení**

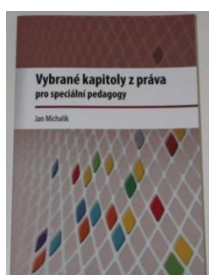
doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

Cílem studijního textu „Právo, společnost a zdravotně postižení“ je popsat základní tendence, situace, vývoj v oblasti práva osob se zdravotním postižením, jak jej pozorujeme v České republice na začátku 21. století. Studijní text přibližuje historická východiska postavení osob se zdravotním postižením, současnou situaci společnosti (státu) k lidem se zdravotním postižením, dále charakterizuje právní aspekty a faktor diskriminace. Závěrečné kapitoly jsou věnovány sociologickým a sociálním aspektům postavení osob se zdravotním postižením a organizacím zdravotně postižených.

- **Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogii**

doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

Cílem studijního textu „Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogii“ je přiblížit čtenářům specifickou oblast, s níž se speciální pedagogové často setkávají a tou je oblast tzv. poruch chování. Publikace poskytuje právní vyjádření k nejčastějším tzv. sociálně patologickým jevům. Kromě toho se věnuje i dalším situacím, které jsou pro speciálního pedagoga v

současném speciálně pedagogickém terénu potřebné. Tj. oblast rodinně právních vztahů, ochranu osobnosti, obsahu sociálně právní ochrany dětí. Následují části zaměřené na právní úpravu sociálně patotologických jednání dětí a mládeže (trestná činnost, právní úprava drogové problematiky) a posléze i právní úpravu (trestné) činnosti zaměřené proti dětem a mládeži. Specifická pozornost je věnována problematice tzv. šikany.

Obr. 10. *Studijní texty k sociálně právním propedeutikám*

Vydané studijní texty jsou určeny pro potřeby výuky jednotlivých propedeutických disciplín u oborů se speciální pedagogikou.

1.5 Evaluace inovovaných kurikul a studijních textů

Finální podoba jednotlivých kurikul společně s nově vydanými studijními texty byla postupně využívána ve výuce propedeutických disciplín u studijních oborů se speciální pedagogikou v prezenční i kombinované formě studia. V závěru semestru/výuky se studenti a pedagogové mohli vyjádřit k finální podobě kurikul a současně k nově vydaným studijním textům prostřednictvím evaluačních dotazníků. Jednalo se tak o druhou fázi evaluace, ve které prostřednictvím evaluačních dotazníků hodnotili **inovovaná kurikula a nově vydané studijní texty** k propedeutickým disciplínám.

Evaluační dotazník obsahoval otázky týkající se obsahové stránky přednášek, seminářů, celkového hodnocení předmětu, ale také otázky vztahující se ke stávající dostupné literatuře. V závěru dotazníku se studenti vyjadřovali k nově vydaným studijním textům příslušné propedeutické disciplíny.

Harmonogram evaluace inovovaných kurikul a studijních textů byl přizpůsoben reálným podmínkám výuky daných propedeutických disciplín. Proces samotné evaluace tak byl rozdělen do zimního a letního semestru akademického roku 2012/2013. Na začátku daného semestru byly studentům zpřístupněny studijní texty příslušné propedeutické disciplíny v tištěné podobě, ve verzi elektronické či na CD. Publikace byly využívány jak v rámci přímé pedagogické činnosti lektorů ve výuce, tak i jako studijní materiál, z něhož mohli studenti čerpat k úspěšnému zakončení předmětu.

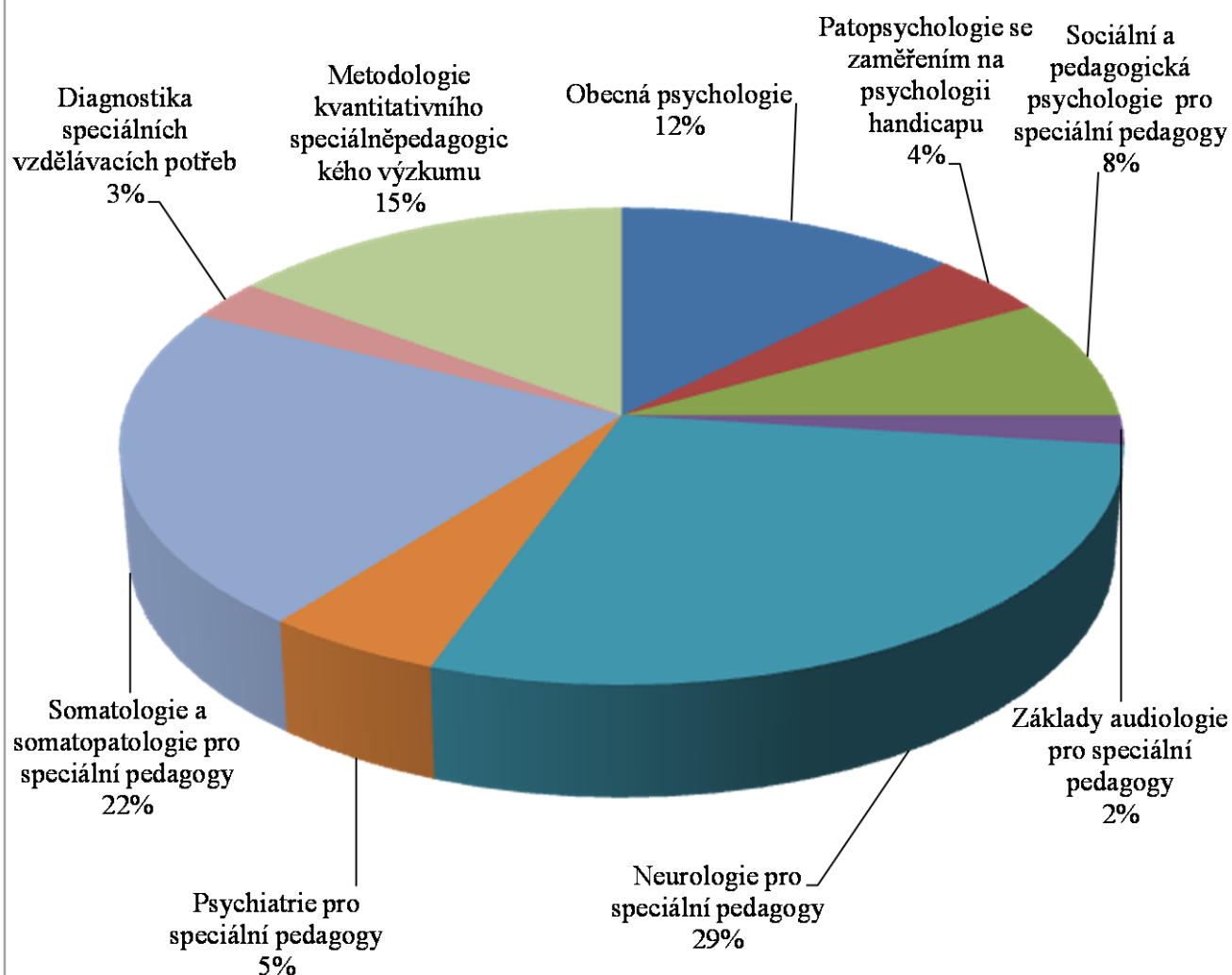
Obr. 11. a 12. Evaluace inovovaných kurikul a studijních textů

V průběhu **zimního semestru 2012** byla evaluována kurikula a studijní texty z oblasti lékařských, psychologických a speciálněpedagogických propedeutik. Konkrétně se jednalo o následující kurikula a studijní texty:

KURIKULA	STUDIJNÍ TEXTY	POČET ÚČASTNÍKŮ EVALUACE
<i>Lékařské propedeutiky:</i>		
Audiologie	Základy audiologie pro speciální pedagogy	5
Neurologie	Neurologie pro speciální pedagogy	73
Psychiatrie	Psychiatrie pro speciální pedagogy	13
Somatologie a somatopatologie	Somatologie a somatopatologie pro speciální pedagogy	56
<i>Psychologické propedeutiky:</i>		
Obecná psychologie	Obecná psychologie	32
Patopsychologie	Patopsychologie se zaměřením na psychologii handicapu	11
Pedagogická psychologie	Sociální a pedagogická psychologie pro speciální pedagogy	21
<i>Speciálněpedagogické propedeutiky:</i>		
Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb	Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb	7
Kvantitativní výzkum ve speciální pedagogice	Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu	38
Celkem		256

Celkem se evaluace v zimním semestru 2012 zúčastnilo 256 studentů u oborů se speciální pedagogikou.

Procentuální znázornění počtu účastníků evaluace v zimním semestru 2012

Graf č. 1. Procentuální znázornění počtu účastníků evaluace v zimním semestru 2012

V **letním semestru 2013** byla evaluována zbývající kurikula a studijní texty. Konkrétně se jednalo o kurikula a studijní texty z oblasti lékařských, speciálněpedagogických a sociálně právních propedeutik:

KURIKULA	STUDIJNÍ TEXTY	POČET ÚČASTNÍKŮ EVALUACE
<i>Lékařské propedeutiky:</i>		
Ortopedie	Ortopedie pro speciální pedagogy	10
Oftalmologie	Základy oftalmologie pro speciální pedagogy	15
<i>Speciálněpedagogické propedeutiky:</i>		
Lidé s postižením - historické aspekty	Lidé se zdravotním postižením - historické aspekty	15
Rodina se zdravotně postiženým členem	Rodina pečující o člena se zdravotním postižením – kvalita života	15
<i>Sociálně právní propedeutiky</i>		
Právo, společnost a zdravotně postižení	Právo, společnost a zdravotně postižení	9
Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy	Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy	13
Kvalita v sociálních službách	Kvalita v sociálních službách	9
Celkem		86

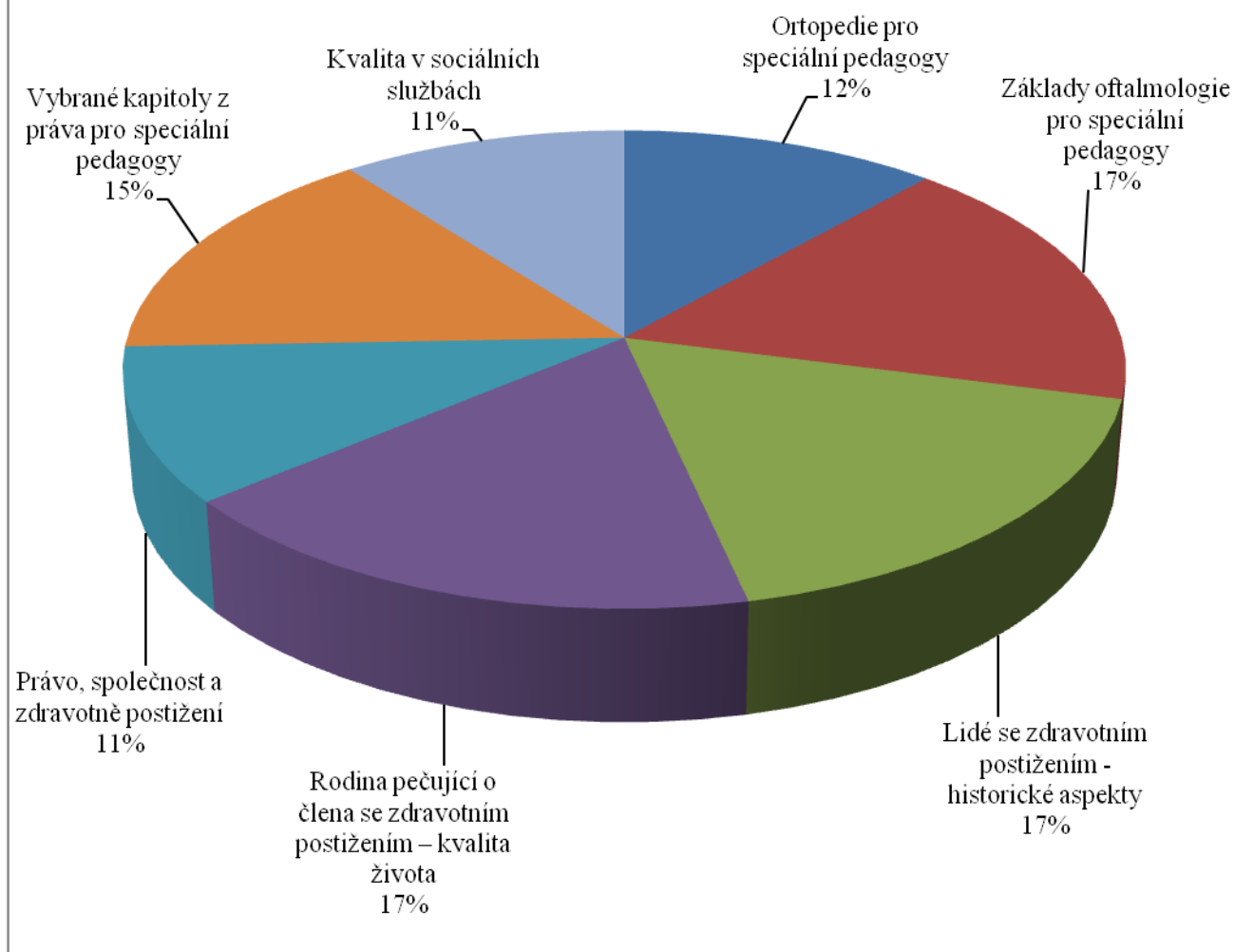
Celkem se v letním semestru 2013 evaluace zúčastnilo 86 studentů se speciální pedagogikou.

Obr. 13 a 14. Vydané studijní texty a CD

Procentuální znázornění počtů účastníků evaluace v letním semestru 2013

Graf č. 2. Procentuální znázornění počtu účastníků evaluace v letním semestru 2013

1.6 Realizace zahraničních pracovních cest

Součástí řešeného projektu bylo i získávání informací ze zahraničí prostřednictvím realizace zahraničních pracovních cest – konkrétně do Velké Británie a do Německa. Hlavním účelem byla prezentace řešeného projektu, konzultace a srovnání oborů zaměřených na speciální pedagogiku na univerzitách v Manchesteru, v Mnichově a v Berlíně (SRN) a na Univerzitě Palackého v Olomouci. Další náplní zahraničních cest byla také rešerše publikačních aktivit v dané vědní oblasti v anglicky a německy psané literatuře, studium a vyhledávání vhodné literatury vztahující se ke speciální pedagogice, účast na akcích pořádaných v cílových městech a navázání spolupráce s pracovníky tamních vysokých škol.

ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTA DO VELKÉ BRITÁNIE

V dubnu 2013 byla realizována zahraniční pracovní cesta do Manchesteru – na **University of Manchester**. V průběhu zahraniční pracovní cesty proběhla schůzka na *School of Education*, v rámci které bylo jednáno s Dr. Rohss Chapman (Programme Director and Lecturer In Learning Disability Studies). Byla diskutována pregraduální příprava speciálních pedagogů na University of Manchester, v rámci které jsme byli seznámeni se strukturou studijních programů týkajících se speciální pedagogiky *Learning Disability Studies (3 Years) [BA]* a *Critical Learning Disability Studies [MA]*). Současně byl prezentován řešený projekt „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“ a byly představeny výstupy tohoto projektu.

V rámci zahraniční pracovní cesty nám bylo umožněno zúčastnit se výuky magisterského studia *Critical Learning Disability Studies*. Z pohledu řešeného projektu a možností aplikace získaných poznatků do praxe bylo přínosné zejména to, že jsme měli možnost zúčastnit se poslední výukové hodiny, v rámci které probíhal rozbor a evaluace dosavadního studia a byly prezentovány návrhy na případné změny, z nichž mnohé by byly aplikovatelné i v rámci studia speciální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Součástí zahraniční pracovní cesty byla také rešerše publikačních aktivit v dané vědní oblasti v anglicky psané literatuře, studium a vyhledávání vhodné literatury vztahující se ke speciální pedagogice. V rámci této aktivity proběhla návštěva dvou největších knihoven ve městě – a to *The John Rylands Library* a *Main Library*.

Část zahraniční pracovní cesty byla vyhrazena pro návštěvu *The Visitors Center University of Manchester*. Tato část univerzity nabídla možnost zúčastnit se *Campus Visit Tour* – prohlídky univerzity s průvodcem, při které bylo možné v rámci studentské sekce prezentovat studium speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a řešený projekt „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“. Cca 100 účastníků tak mohlo slyšet a získat další informace o možnostech studia na Univerzitě Palackého v Olomouci společně s informacemi o řešeném projektu.

Na závěr celé zahraniční cesty proběhla návštěva *Faculty of Humanities - School of Education* (Ellen Wilkinson Building), byly studovány získané materiály týkající se The University of Manchester, byla diskutována koupě knih vztahujících se ke speciální pedagogice a k řešenému projektu.

Obr. 15. Univerzita v Manchesteru

ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTA DO NĚMECKA

Během zahraniční pracovní cesty do Německa, která se uskutečnila v květnu 2013, proběhly schůzky na dvou univerzitách a to ve městech Mnichov a Berlín. První navštívenou byla univerzita v Mnichově: **Ludwig Maximilians Universität München (LMU)**. S ohledem na odborný zájem, který se týkal oblasti speciální pedagogiky, stála v popředí zájmu fakulta psychologie a pedagogiky (Fakultät für Psychologie und Pädagogik). Zde bylo jednáno s Dr. Juliane Aulinger (která je ve vedení pedagogické části fakulty). V rámci setkání byl diskutován především způsob pregraduální a postgraduální přípravy speciálních pedagogů na LMU. Na této univerzitě je studium speciální pedagogiky možné na několika katedrách, nabízí studium na katedře: logopedie (Sprachheilpädagogik), pedagogiky osob označovaných jako osoby s obtížemi v učení (Lernbehindertenpädagogik), psychopedie a osob s poruchami chování (Pädagogik bei geistiger Behinderung und Pädagogik bei Verhaltensstörungen), surdopedie (Gehörlosen- und Schwerhörigenpädagogik). Během diskuze byly přiblíženy struktury a složení předmětů a náplně jednotlivých oborů, týkajících se speciální pedagogiky. Současně byl prezentován řešený projekt „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“, dále byly představeny výstupy uvedeného projektu.

Během návštěvy LMU bylo umožněno navštívit součást univerzity Nashornwerkstatt, která je určena primárně studentům speciální pedagogiky. Jejím cílem je umožnit studentům výrazné propojení s praktickou činností během studia na univerzitě (v rámci ní probíhají konzultace, poradenství studentům, zapůjčení literatury atd.). Z výše uvedeného je možné aplikovat některé získané poznatky i do české praxe a tím studia speciální pedagogiky na PdF UP Olomouc. Zejména šlo o snahu co nejužšího propojení teorie s praxí prostřednictvím Nashornwerkstatt. Součástí zahraniční pracovní cesty byla také rešerše publikačních aktivit v dané vědní oblasti v německém jazyce, a rovněž vyhledávání vhodné literatury vztahující se k oblasti speciální pedagogiky. V rámci toho byla navštívena velmi bohatá fakultní knihovna (Fakultätsbibliothek).

V druhé části zahraniční cesty byla navštívena univerzita v Berlíně, Humboldt Universität zu Berlin. Zde šlo konkrétně o Philosophische Fakultät IV, ve které funguje Institut für Rehabilitationswissenschaften. V rámci něj se vymezují oddělení, která úzce souvisí s oblastí speciální pedagogiky. Jde o:

- Blinden- & Sehbehindertenpädagogik (tyflopédie)
- Gebärdensprachdolmetschen / Deaf Studies (tlumočnictví)
- Gebärdensprach- / Audiopädagogik mit Gehörlosen-/Schwerhörigenpädagogik (surdopedie)
- Geistigbehindertenpädagogik (psychopedie)
- Körperbehindertenpädagogik (somatopedie)
- Pädagogik bei Beeinträchtigungen des Lernens und Allgemeine Rehabilitationspädagogik (pedagogika týkající se obtíží při učení a rehabilitační pedagogika)
- Rehabilitationspsychologie (psychologie osob se zdravotním postižením)
- Rehabilitationssoziologie, Berufliche Rehabilitation, Rehabilitationsrecht (sociologie, týkající se osob se zdravotním postižením, profesní rehabilitace a právo při rehabilitaci)
- Arbeitsgebiet Rehabilitationstechnik & Neue Medien (speciální technika a nová média)

- Sprachbehindertenpädagogik (logopedie)
- Verhaltensgestörtenpädagogik (etopedie)

Na této univerzitě byla nabídnuta možnost prezentovat studium speciální pedagogiky na PdF UP Olomouc. Velký zájem byl o strukturu předmětů, náplň a především o možnosti pracovního uplatnění a také uplatnitelnosti jednotlivých absolventů. Zároveň byl prezentován projekt „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“. Jednotlivé informace byly předkládány cca 80 účastníkům besedy. Dále byla navštívena tzv. Diagnostikraum. Tato slouží nejen studentům psychologie, ale pomáhá i budoucím speciálním pedagogům osvojit si základní diagnostické kompetence. V rámci Institutu funguje i Testothek, kde jsou k dispozici nejrozumnější testové materiály pro pedagogicko – psychologickou praxi. Jako poslední byla navštívena knihovna Zweingbibliothek. Závěrem návštěvy byla probírána možnost nákupu publikací, jež se vztahují k oblasti speciální pedagogiky a také řešenému projektu.

Závěr

Z dosavadní zpětné vazby od cílové skupiny si dovoluujeme usuzovat, že se jednalo o projekt, který byl užitečný a prostřednictvím kterého se skutečně podařilo zkvalitnit pregraduální přípravu budoucích speciálních pedagogů na Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. To dokládají i výroky uvedené v evaluačních dotaznících studentů, z nichž pro názornost alespoň některé uvádíme. Velice pozitivně byly hodnoceny zejména vydané studijní texty: „*Děkujeme, moc nám kniha pomohla.*“ „*Výborné, více takových.*“ „*Kniha se mi líbí, myslím si, že je ke studiu dobrá a přehledná.*“ „*Velký přínos je v tom, že byla publikace napsaná přímo pro speciální pedagogiku.*“ „*Problematika v ní je adekvátní a přínosná pro speciální pedagogii.*“

Naším cílem je, aby se inovovaná kurikula a studijní texty využívaly i nadále po skončení projektu a aby získané zkušenosti byly v maximální možné míře aplikovány do dalších inovací propedeutických disciplín. Podrobnější informace o projektu lze získat na webových stránkách: <http://www.inovace.upol.cz/> nebo na emailové adrese: Projekt.Inovace@seznam.cz

Kontakt:

Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.

odborný asistent

Ústav speciálněpedagogických studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

E-mail: zdenka.kozakova@upol.cz

2 EVALUACE VÝSTUPŮ PROJEKTU „INOVACE PROPEDEUTICKÝCH DISCIPLÍN PRO STUDIJNÍ OBORY SE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKOU“

Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.

Anotace

V průběhu projektu „Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou“ probíhala jako klíčová aktivita evaluace jeho výstupů, tj. výuky, probíhající na podkladě inovovaných kurikul, a studijních textů. V příspěvku popisujeme a graficky ilustrujeme výsledky zásadních položek dotazníku, užitého při této evaluaci jako nástroje sběru dat.

Klíčová slova

evaluace, studijní text, výuka, inovovaná kurikula, respondenti, dotazník, položka dotazníku, propedeutické disciplíny, hodnocení

Summary

During the project „Innovation of Propeadeutic Disciplines of Study Programmes with Special Education” was carried out evaluation of its outcomes – teaching according to innovated curricula and study texts. We describe and illustrate results of the most important items of questionnaire – used as an instrument of data collecting.

Key words

evaluation, study text, teaching, innovated curricula, respondents, questionnaire, item of questionnaire, propeadeutic disciplines

Úvod

Logickou součástí projektu „Inovace propedeutik“ byla evaluace jeho výstupů, konkrétně inovovaných kurikul a vytvořených studijních textů. Evaluace proběhla ve dvou vlnách, nejprve byla hodnocena inovovaná kurikula (v této době se teprve pracovalo na studijních textech, nebyly tudíž pro studenty dostupné), v druhé vlně pak inovovaná kurikula a současně napsané studijní texty. Hodnocení výstupů projektu se zúčastnilo 613 studentů studijních oborů se speciální pedagogikou, a to v prezenční i kombinované formě studia, z toho 271 studentů první vlny (kurikula) a 342 vlny druhé (kurikula a studijní texty).

Počty respondentů dle jednotlivých propedeutik		
Lékařské propedeutiky	Audiologie	19
	Oftalmologie	15
	Somatologie a somatopatologie	59
	Ortopedie	15
	Neurologie	129
	Psychiatrie	22
Psychologické propedeutiky	Obecná psychologie	32
	Patopsychologie	57
	Pedagogická psychologie	21
	Sociální psychologie	30
	Vývojová psychologie	30
Sociálně-právní propedeutiky	Právo, společnost a zdravotně postižení	26
	Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy	13
	Kvalita v sociálních službách	31
Speciálněpedagogické propedeutiky	Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb	12
	Kvantitativní výzkum ve speciální pedagogice	60
	Lidé s postižením – historické aspekty	15
	Rodina pečující o člena se zdravotním postižením	27

Nástrojem sběru dat pro evaluaci byl poměrně rozsáhlý dotazník. V případě první vlny – posuzování kurikul – se skládal ze čtyř částí, první část se zaměřila na rozbor přednášek, druhá na úroveň seminářů, praktických cvičení a stáží, třetí na celkové zhodnocení inovovaného kurikula a poslední na kvalitu stávajících již existujících studijních textů. Ve druhé vlně evaluace – kurikula a studijní texty – byl do dotazníku přidán oddíl, věnovaný studijním textům vytvořeným v rámci projektu. (Dotazník je přílohou tohoto textu.)

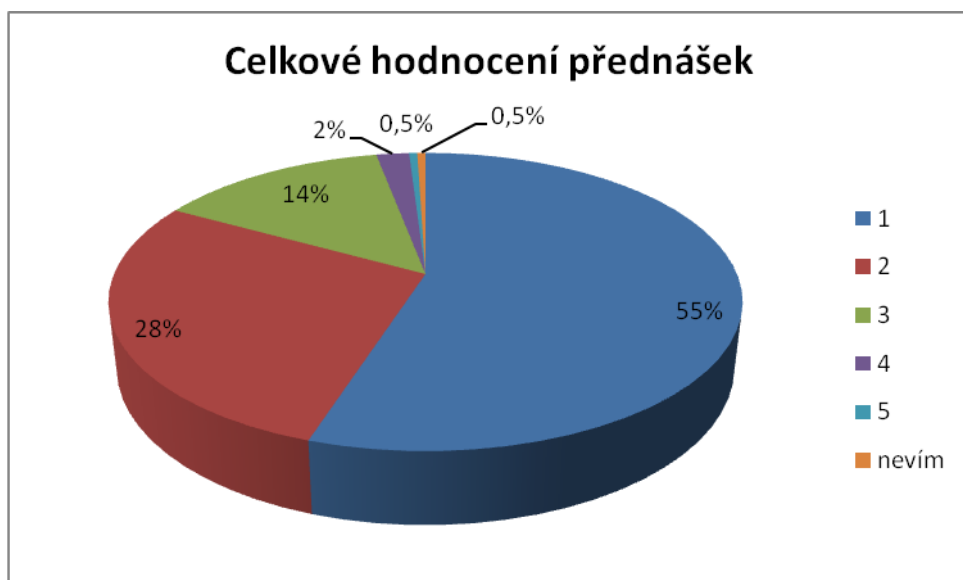
Převážná většina položek dotazníků využívá hodnocení na škále od 1 do 5 a možnosti odpovědi nevím, přičemž 1 vždy znamenala nejlepší kvalitu (objevují se charakteristiky jako např. absolutní spokojenost, vysoká úroveň, zcela adekvátní, zcela přínosné, apod.) a 5 kvalitu nejnížší (např. neadekvátní, neužitečné, nízká úroveň, zcela neadekvátní apod.). Několik položek nabízí možnost výběru mezi odpověďmi ano, ne a nevím a součástí dotazníku jsou i položky s volnou odpovědí. Odpovědi mezi sebou porovnáváme po přepočtu na relativní četnosti, protože počet respondentů se u jednotlivých propedeutik značně liší (viz tabulka výše).

Z rozsáhlého dotazníku pro následující text vybereme dle našeho názoru nejdůležitější položky, které vyhodnotíme dohromady pro všechna inovovaná kurikula a dále v relevantních případech zvláště pro kurikula ze 4 základních skupin předmětů, tj. lékařských, psychologických, sociálně-právních a speciálněpedagogických propedeutik.

2.1 Hodnocení přednášek

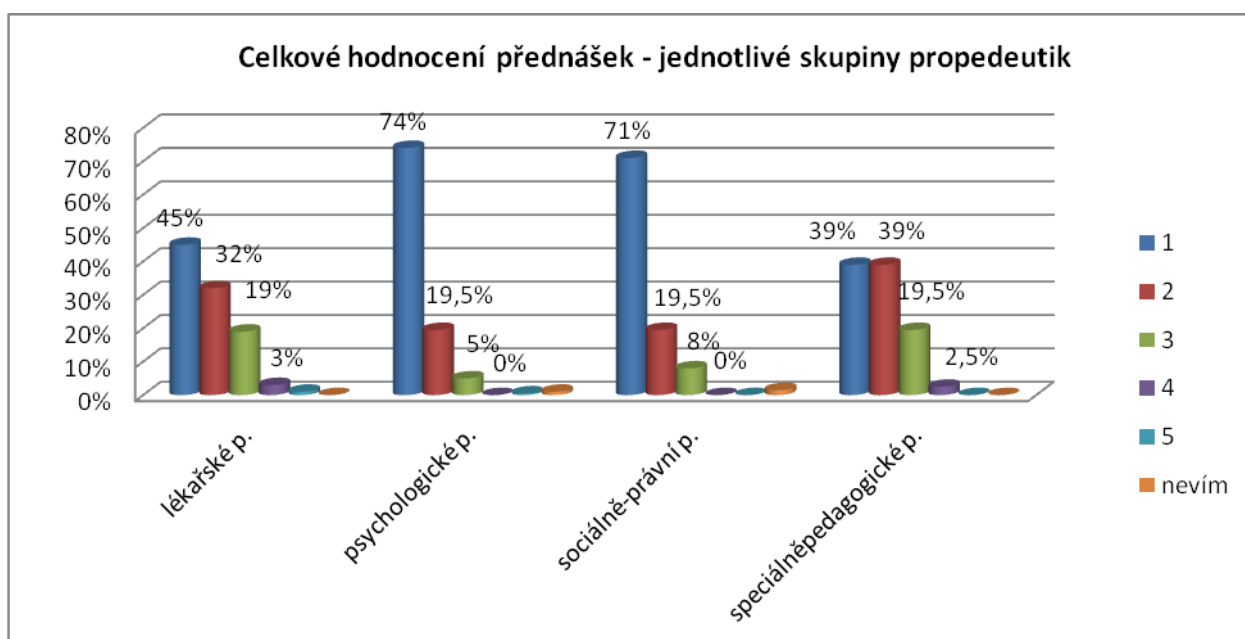
Celková úroveň přednášek

Na tuto otázku odpovědělo celkem 609 respondentů. Vybírali na škále od 1 (vynikající) po 5 (nedostatečná), na výběr byla i odpověď nevím.

Z grafu je zcela jasné, že celková úroveň přednášek probíhajících podle inovovaných kurikul, je hodnocena velmi dobře. 55 % respondentů ji označilo hodnotou 1, tedy považovali přednášky celkově za vynikající a dalších 28 % odpovídajících ji označilo 2, tedy také za velmi dobrou. Negativně hodnotilo celkovou úroveň přednášek pouze 2,5 % studentů.

V dalším grafu srovnáváme celkovou úroveň přednášek pro jednotlivé skupiny propedeutických disciplín, lékařské, psychologické, sociálně-právní a speciálněpedagogické.

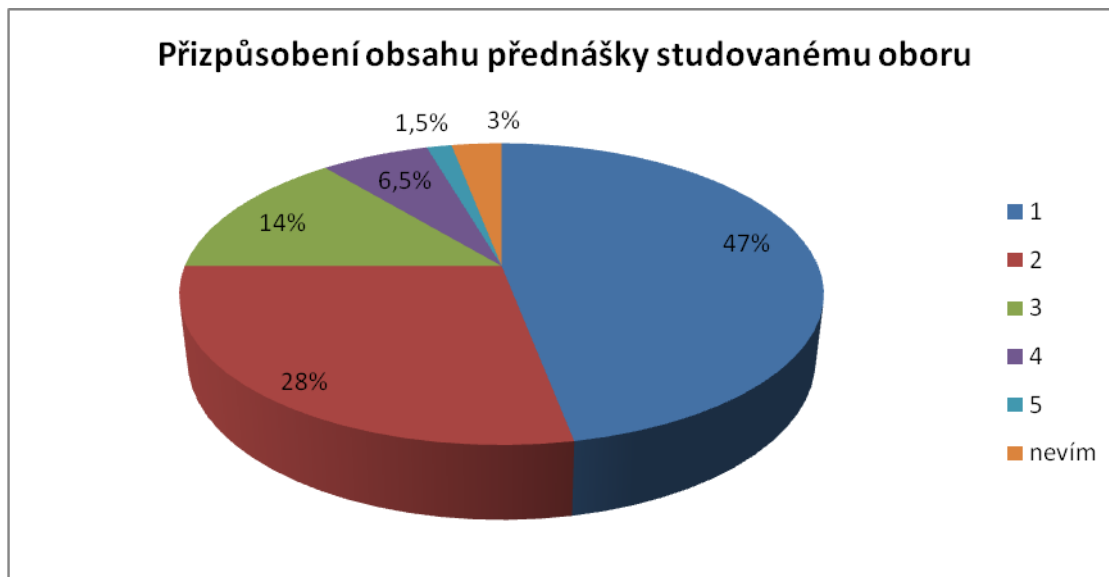

Přednášky v psychologických a sociálně-právních propedeutikách byly hodnoceny jako vynikající ve více než 70 % případů, za velmi dobré je považuje 19,5 % respondentů. Ani přednášky lékařských a speciálněpedagogických propedeutik nejsou, dle výše uvedených výsledků, respondenty považovány za nedostatečné. Jejich celkovou úroveň můžeme považovat také za velmi dobrou, protože hodnotu 1 a 2 označilo více jak 70 % respondentů.

Přizpůsobení obsahu přednášky studovanému oboru

Za důležitou položku z části dotazníku zaměřené na přednášky považujeme přizpůsobení obsahu přednášky studovanému oboru, tj. např. speciální pedagogice předškolního věku, speciálněpedagogické andragogice, speciální pedagogice raného věku, apod. Setkáváme se stížnostmi studentů, týkající se toho, že v propedeutických disciplínách studují poznatky, které nesouvisí s jejich studijním oborem. Položka dotazníku měla zjistit, zda tato praxe přetrvává nebo zda došlo díky inovaci kurikul k posunu.

Položku dotazníku vyplnilo 609 respondentů. Volili na škále od 1 (uzpůsobil absolutně) po 5 (neuzpůsobil vůbec), případně možnost nevím.

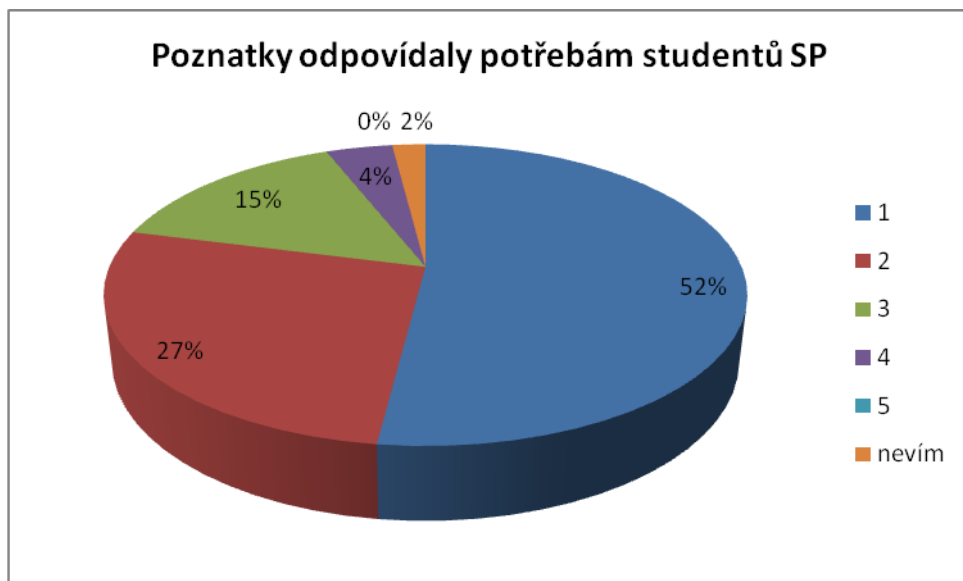

75 % studentů volilo hodnotu 1 nebo 2, domnívají se tedy, že obsah přednášek byl absolutně či vhodně uzpůsoben pro jimi studovaný obor. Potvrdilo se, že inovace kurikul, významně ovlivnila tuto obtíž. Vyučující obsah přednášek více přizpůsobují studijním oborům, kterým aktuálně přednášejí.

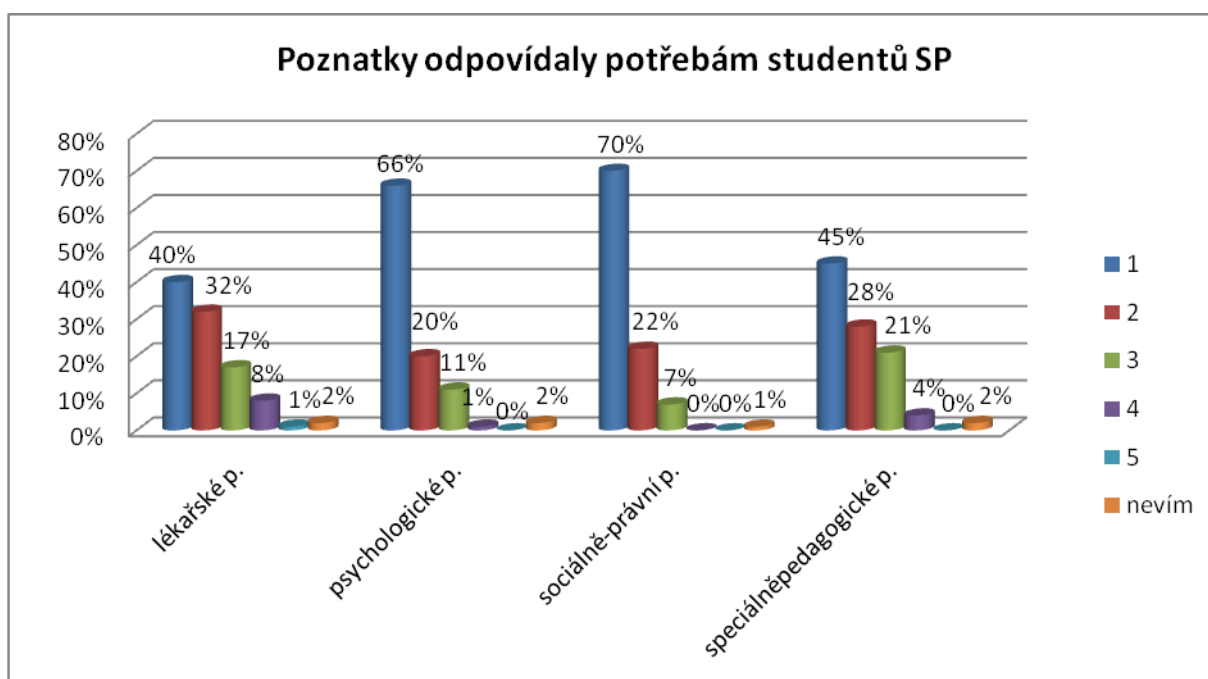
Prezentované poznatky odpovídaly potřebám studentů speciální pedagogiky

Stejně, ne-li více, důležitá jako předchozí položka je položka tato. Pro studium propedeutických disciplín je zásadní, aby prezentované poznatky byly přizpůsobeny potřebám studentům speciální pedagogiky. Vyučující propedeutických disciplín, odborníci svých oborů – lékaři, právníci, sociální pracovníci, psychologové apod., mnohdy „opomenou“, že nepřednášejí studentům lékařství, psychologie, práv, sociální práce apod. Jedním z cílů při inovaci kurikul bylo i to, aby vyučující brali tuto skutečnost v potaz.

Na tuto otázku odpovědělo 609 respondentů, opět volili na škále od 1 (absolutně) po 5 (vůbec) a eventuálně vybírali možnost nevím.

Potvrdilo se, že vyučující přizpůsobují absolutně či vhodným způsobem prezentované poznatky potřebám studentů speciální pedagogiky, volili možnost 1 a 2 v téměř 80 %.

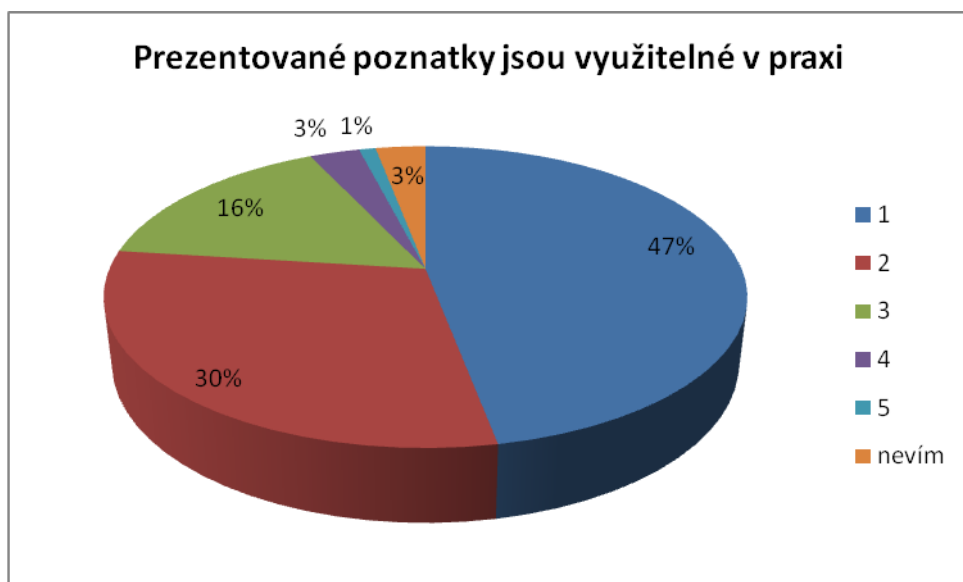
Domnívali jsme se, že největší potíže s uzpůsobením prezentovaného obsahu, se objeví u lékařských propedeutik, což se částečně potvrdilo. 40 % respondentů volilo hodnotu 1, což je významný rozdíl v porovnání se 66 % a 70 % u psychologických a sociálně-právních propedeutik. Na druhou stranu možnost 2 volilo u lékařských propedeutik 32 % studentů, což ukazuje, že přizpůsobení potřebám studentů speciální pedagogiky není sice absolutní, ale značné. Překvapivým výsledkem je dosažených 45 % pro hodnotu

1 u speciálněpedagogických disciplín, neboť tyto propedeutiky by měly být svým charakterem potřebám studentů speciální pedagogiky nejbližší. Do budoucnosti tak bude nutné toto při výuce těchto disciplín zohlednit.

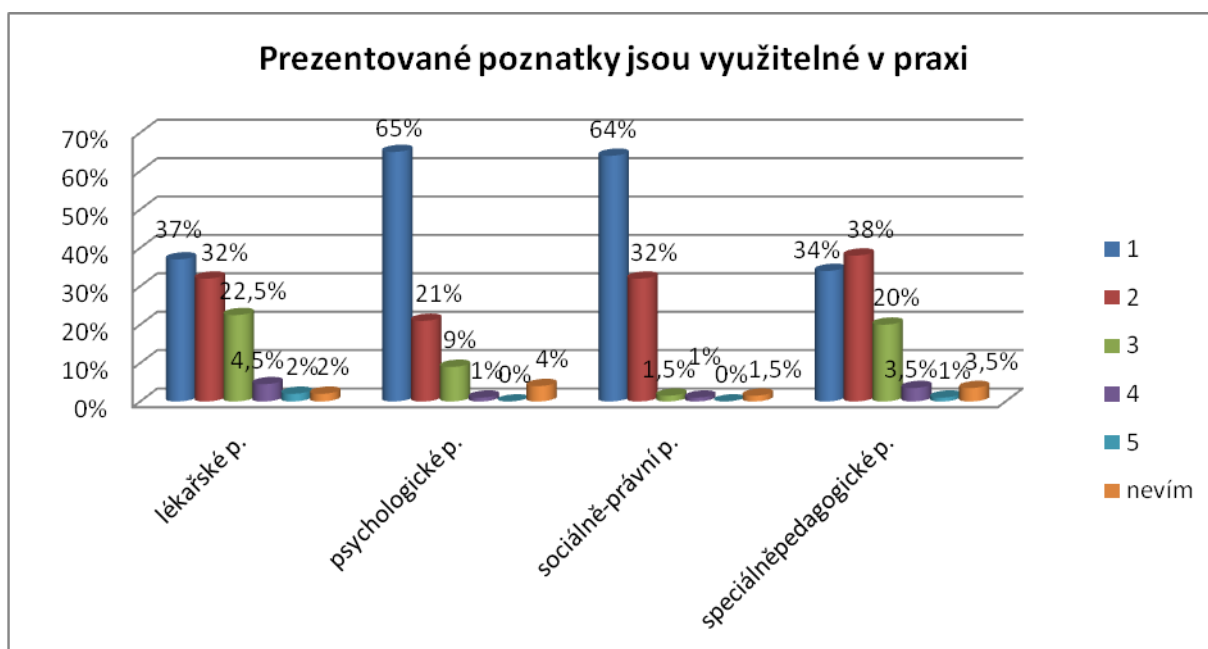
Prezentované poznatky jsou využitelné v praxi

Jako poslední položku dotazníku z části hodnotící přednášky jsme vybrali tu, která se zabývá využitelností prezentovaných poznatků v praxi. Předpokládali jsme, že informace, poskytované v rámci přednášek, budou spíše teoretického charakteru. Jedná se totiž o propedeutické, tedy přípravné či úvodní disciplíny, poskytující posluchačům nutný základ pro studium navazujících, více praktických, předmětů.

Tuto položku vyplnilo 611 studentů, opět volili na škále od 1 (absolutně využitelné) po 5 (zcela nevyužitelné), případně odpověděli nevím.

Přestože byly posuzovány „předběžné či úvodní“ disciplíny, tedy takové, které jsou chápány jako víceméně teoretický základ pro další hlubší (praktičtější) studium, výše prezentované výsledky ukazují na to, že i v jejich rámci byly odpřednášeny poznatky využitelné v praxi. Varianty 1 a 2, tedy absolutní a výbornou využitelnost, vybralo 77 % dotazovaných.

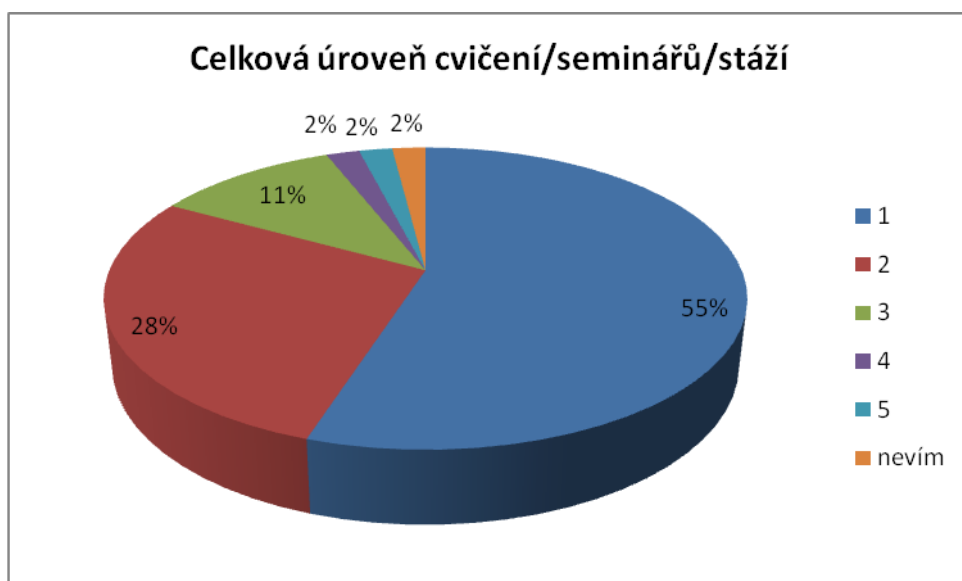
Poznatky z lékařských a speciálněpedagogických propedeutik byly dle uvedených výsledků méně využitelné v praxi nežli informace z propedeutik psychologických a sociálně-právních. Dosažená procenta druhých jmenovaných propedeutik – 64 % pro hodnotu 1, 32 % pro hodnotu 2 u sociálně-právních a 65 % pro absolutní využitelnost a 21 % pro výbornou využitelnost u psychologických propedeutik – jsou pro řešitele projektu poměrně překvapivá.

2.2 Hodnocení praktických cvičení/ seminářů /stáží

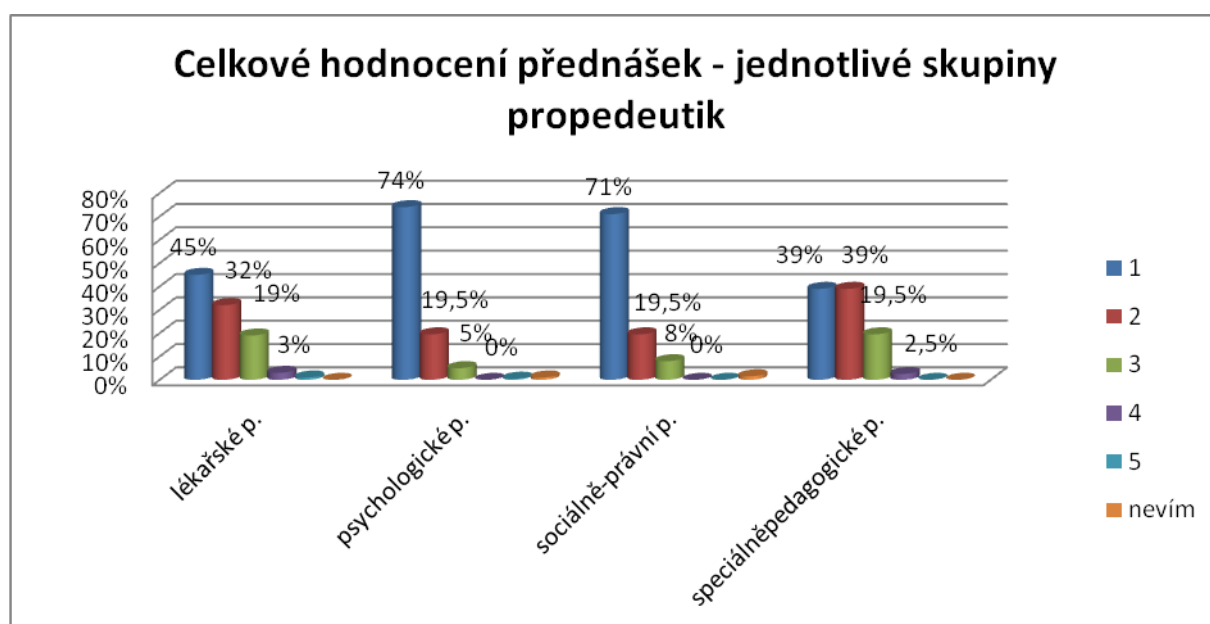
Při hodnocení praktických cvičení, seminářů či stáží jsme považovali za důležitou položku hodnotící jejich celkovou úroveň a dvě položky dotazující se na provázanost s „teoretickými“ přednáškami. Druhou část dotazníků vyplnilo méně respondentů, a to v důsledku toho, že některé studijní předměty probíhaly pouze formou přednášek.

Celková úroveň praktických cvičení/ seminářů/ stáží

Tuto položku dotazníku vyplnilo celkem 370 studentů. Úroveň cvičení/seminářů či stáží hodnotili na škále od 1 (vysoká úroveň) po 5 (nízká úroveň) a mohli využít i odpověď nevím.

Výsledky této položky se pouze minimálně odlišují od celkového hodnocení přednášek (viz výše). Dosažená procenta pro hodnotu 1 a 2 jsou 55% a 28% - stejná jako v případě hodnocení přednášek, což lze opět interpretovat tak, že respondenti považovali i úroveň praktických cvičení, seminářů či stáží za vysokou či velmi dobrou.

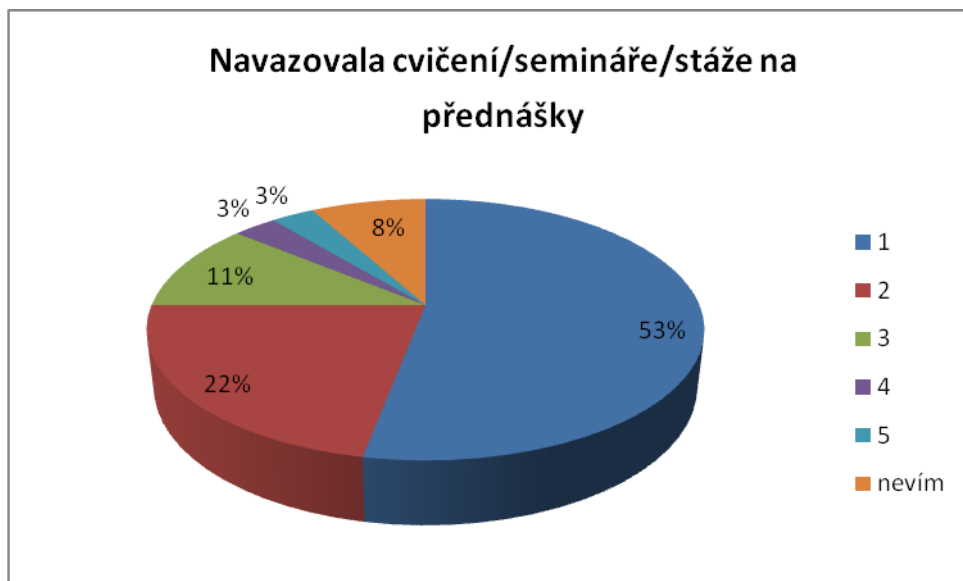

Pokud se podíváme na srovnání jednotlivých skupin propedeutik, tak je zřejmé, že žádná ze skupin není hodnocena negativně. Souhrnné výsledky pro vysokou (1) a velmi dobrou úroveň (2) se u všech pohybují okolo či přes 80%. Podobně jako u celkového hodnocení přednášek (viz výše) je úroveň cvičení, seminářů či stáží u psychologických a sociálně-právních propedeutik respondenty považována spíše za výbornou, kdežto u lékařských a speciálněpedagogických propedeutik se více vyskytuje i hodnocení velmi dobré (2).

Navazovala praktická cvičení/semináře/stáže na přednášky

Koncepce přednášek a cvičení (seminářů) dává vyučujícímu možnost věnovat se teoretickým otázkám v přednáškách a poznatky zde získané pak prakticky aplikovat ve cvičeních (seminářích), hovoříme zde o provázanosti přednášek a seminářů. Provázanost přednášek a cvičení (seminářů) však není vždy samozřejmostí. Způsobeno to může být i tím, že vyučující přednášek a cvičení (seminářů) se mohou lišit. Inovovaná kurikula měla pamatovat i na tuto skutečnost.

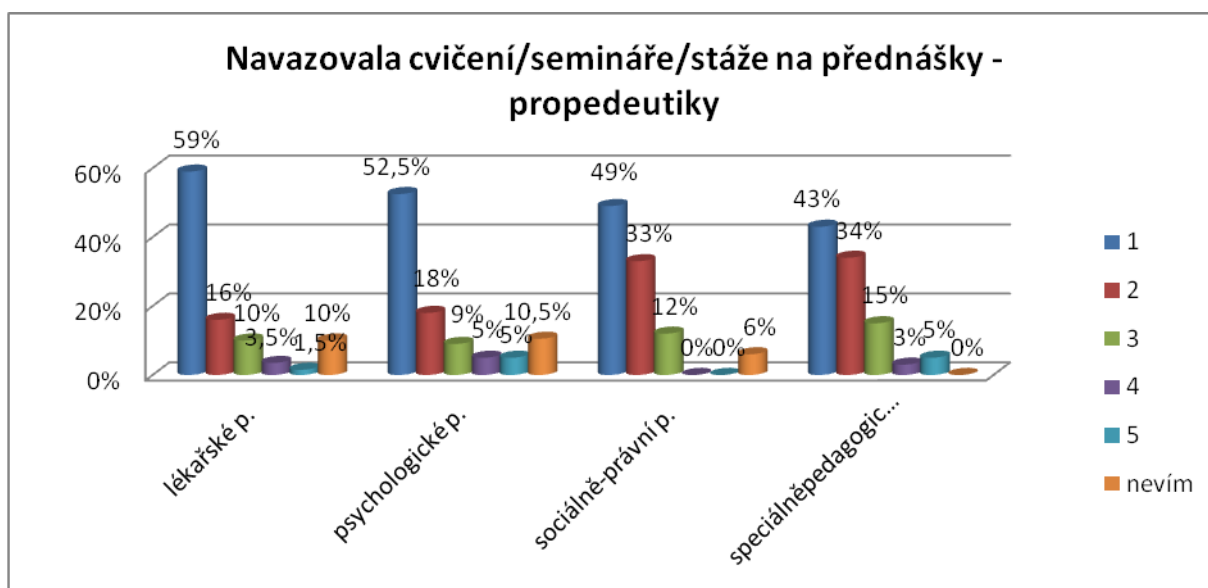
Položka byla hodnocena 366 respondenty, opět vybírali na škále od 1 (navazovaly absolutně) po 5 (vůbec nenavazovaly) a možnost nevím.

Domníváme se, že výsledky ukazují, že inovovaná kurikula pamatují na provázanost přednášek a seminářů, 53 % respondentů se totiž vyjádřilo, že navazují absolutně (1) a dalších 22 % provázanost vidí jako velmi dobrou (2).

U lékařských propedeutik byla provázanost považována 59 % respondentů za absolutní a 16 % za velmi dobrou. Zde se pravděpodobně promítá skutečnost, že většina lékařských propedeutik je vyučována přímo v místě působení vyučujícího – lékaře. Tak jsou vytvořeny výborné podmínky k tomu, aby v přednášce prezentované teoretické poznatky byly prakticky aplikovány ve cvičeních (seminářích). Ani další skupiny propedeutik však nedosáhly špatného hodnocení, a to i přestože zde není konstelace vyučovacího prostředí a vyučovacího obsahu tak ideální jako v předchozím případě. Vyučující těchto propedeutik na provázanost přednášek a cvičení (seminářů) také nezapomínají.

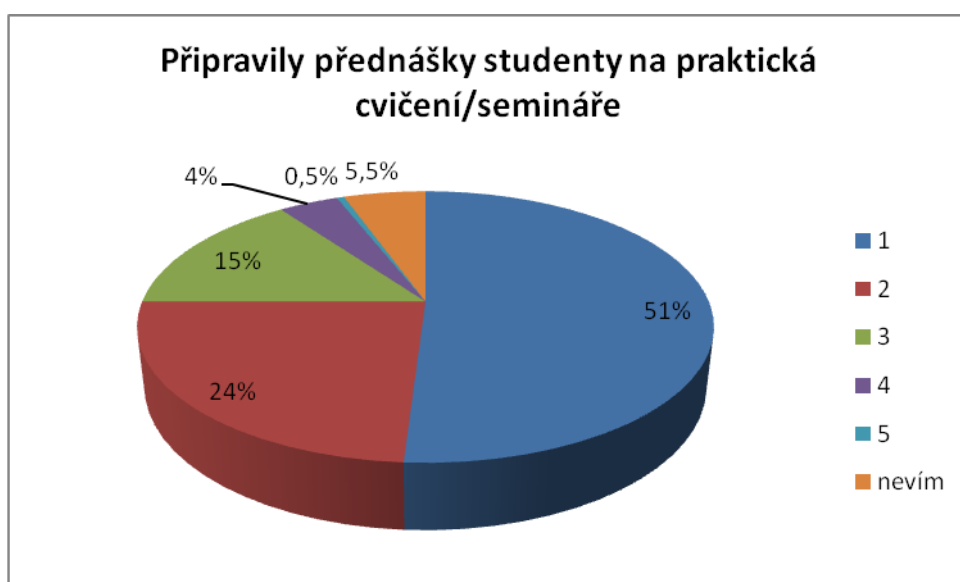

Připravily přednášky studenty dostatečně na praktická cvičení/semináře/stáže

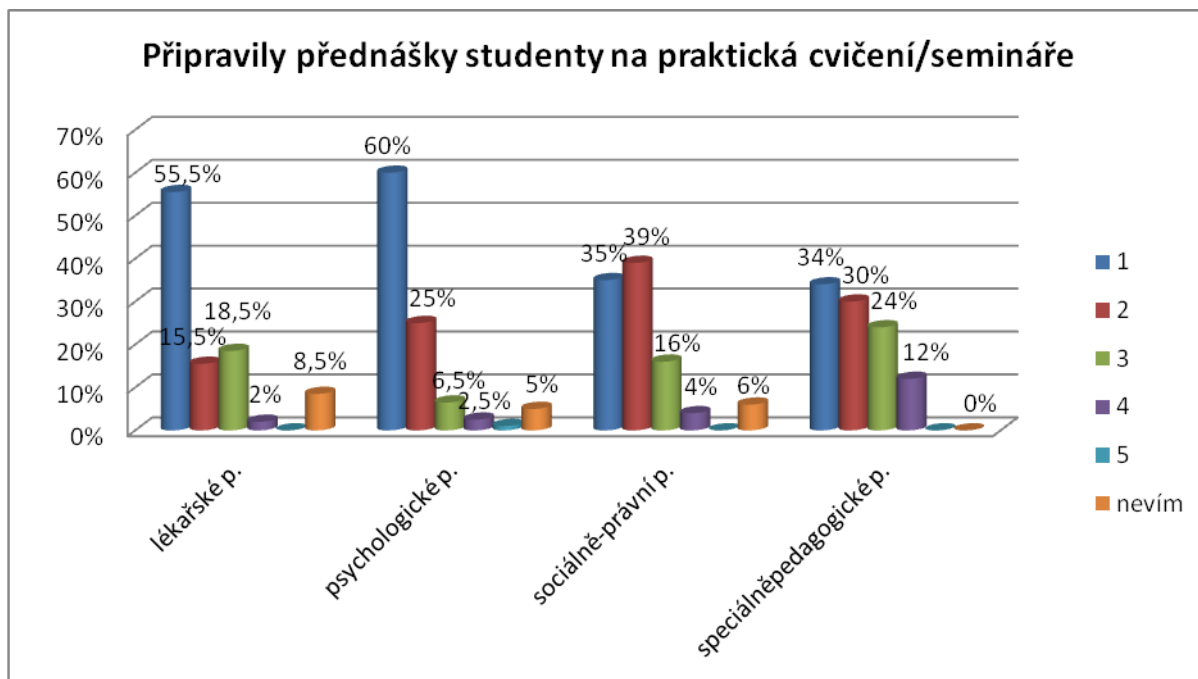
S předchozí položkou velmi úzce souvisí otázka pocitu připravenosti studentů na praktickou aplikaci v přednáškách nabytých teoretických poznatků. Z výsledků předchozí položky je patrné, že přednášky a cvičení (semináře) na sebe navazovaly. Na to, zda se studenti považovali za dostatečně připravené na jejich užití v praktických situacích, se dotazovala tato položka.

Na položku odpovídalo 373 respondentů, opět formou volby hodnoty na škále od 1 (absolutně připraveni) po 5 (zcela nepřipraveni) či možností nevím.

Vedle toho, že přednášky a cvičení (semináře) na sebe navazovaly, se podařilo prokázat, že se studenti cítili z přednášek na cvičení (semináře) dostatečně připraveni. Konkrétně, polovina z dotazovaných hodnotila svou připravenost jako absolutní (tedy na škále hodnotou

1) a další čtvrtina jako velmi dobrou (volili hodnotu 2). Naopak pouhý jeden student (méně než 0,5%) se považoval za zcela nepřipraveného.

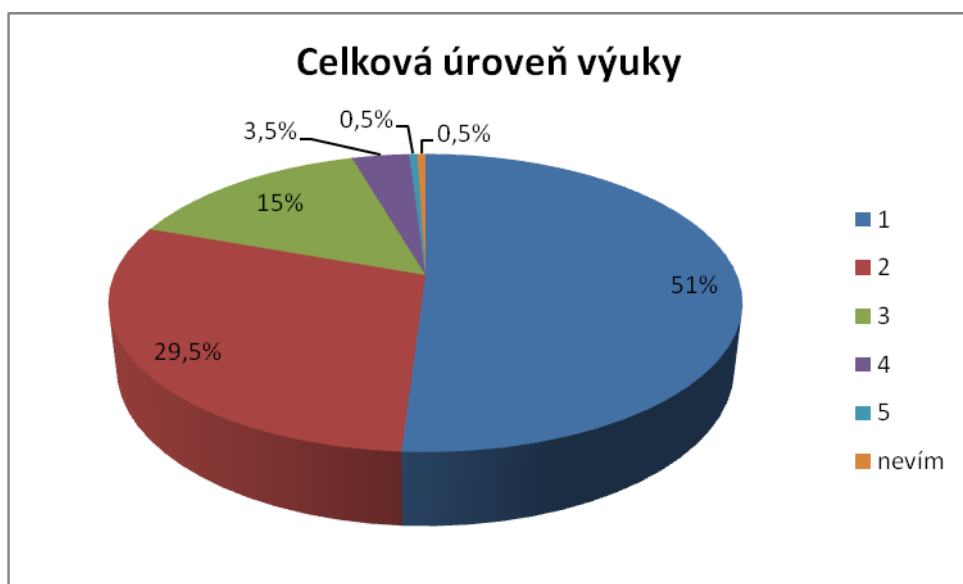
Absolutní připravenost z přednášek na cvičení (semináře) dominovala u propedeutik psychologických (60 % respondentů), v těsném závěsu za nimi byly propedeutiky lékařské (55,5 % studentů). Sociálně-právní a speciálněpedagogické propedeutiky vykazují u studentů spíše velmi dobrou (hodnota 2) připravenost (39 % u sociálně-právních a 30 % u speciálněpedagogických propedeutik), případně absolutní (hodnota 1) připravenost (35 a 34 % respondentů). Domníváme se, že zde mohl zapůsobit faktor dvou vyučujících u jednoho předmětu, který je více obvyklý u speciálněpedagogických a také sociálně-právních propedeutik než u ostatních skupin.

2.3 Celkové hodnocení předmětu

Třetí část dotazníku se zaměřila na celkové zhodnocení výuky dle inovovaných kurikul. Některé z položek jsou stejné jako u posuzování přednášek a cvičení (seminářů), např. celková úroveň výuky, přínos výuky z hlediska potřeb studentů speciální pedagogiky či ucelenost výuky. Záměrem bylo vytvořit „kontrolní“ položky, které by měly potvrdit (výsledky u stejné položky ve všech třech, případně ve dvou, částech budou podobné) nebo vyvrátit (výsledky se budou lišit) hodnocení z prvních dvou částí.

Celková úroveň výuky

Na tuto položku odpovědělo 606 respondentů, volili na škále od 1 (vysoká úroveň) do 5 (nízká úroveň), případně možnost nevím. Z grafu je zřejmé, že 51 % studentů považuje úroveň výuky celkově za vysokou, 29,5 % pak za velmi dobrou.

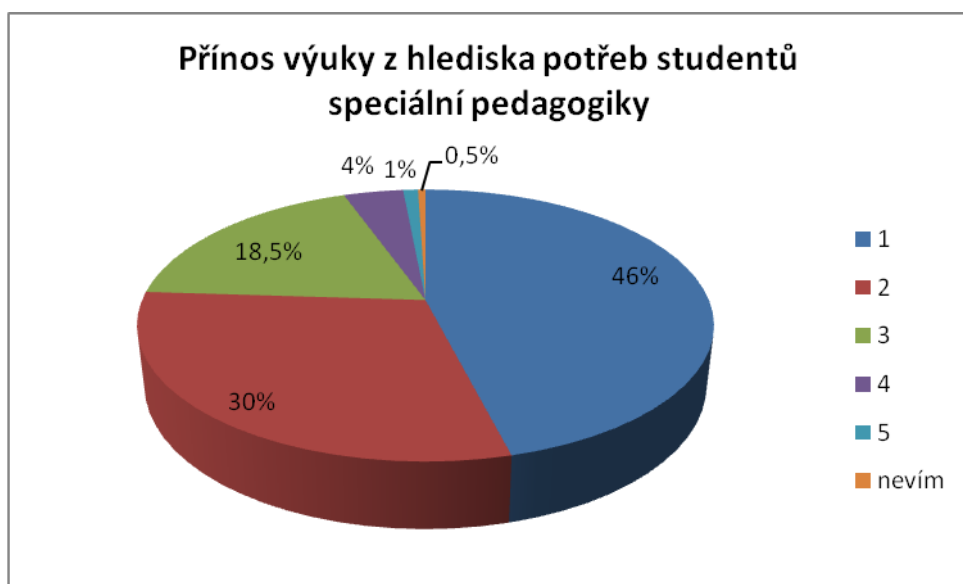

	1	2	3	4	5	nevím
Celková úroveň přednášek	55%	28%	14%	2%	0,5%	0,5%
Celková úroveň cvičení/seminářů	55%	28%	11%	2%	2%	2%
Celková úroveň výuky	51%	29,5%	15%	3,5%	0,5%	0,5%

Výsledky z položek hodnotících úroveň přednášek, cvičení (seminářů) a celkovou úroveň výuky jsme zpracovali do výše uvedené tabulky. Ze srovnání procent je zřejmé, že jsou dosažené výsledky ve všech třech položkách podobné. „Kontrolní“ položka hodnotící celkovou úroveň výuky tedy potvrdila předchozí dvě položky a skutečnost, že respondenti nevyplňovali dotazník pouze mechanicky, ale že se nad jednotlivými položkami skutečně zamýšleli.

Přínos výuky z hlediska potřeb studentů speciální pedagogiky

Přínos výuky z hlediska potřeb studentů speciální pedagogiky posuzovalo na škále od 1 (velice přínosná) po 5 (zcela zbytečná), případně možností nevím 608 studentů.

Téměř polovina z respondentů (46 %) považuje výuku za velice přínosnou, 30 % za spíše přínosnou. Jako průměrně přínosnou ji hodnotilo 18,5 % respondentů. Pouze necelé 1 % dotazovaných (5 studentů) ji považovalo za zbytečnou.

Tato položka funguje opět jako „kontrolní“. Měla by potvrdit výsledky v položce přínos výuky v přednáškách pro studenty speciální pedagogiky – předpokládáme, že by výsledky v obou položkách měly být podobné. Vytvořili jsme následující tabulku, ve které jsme srovnali výsledky obou položek.

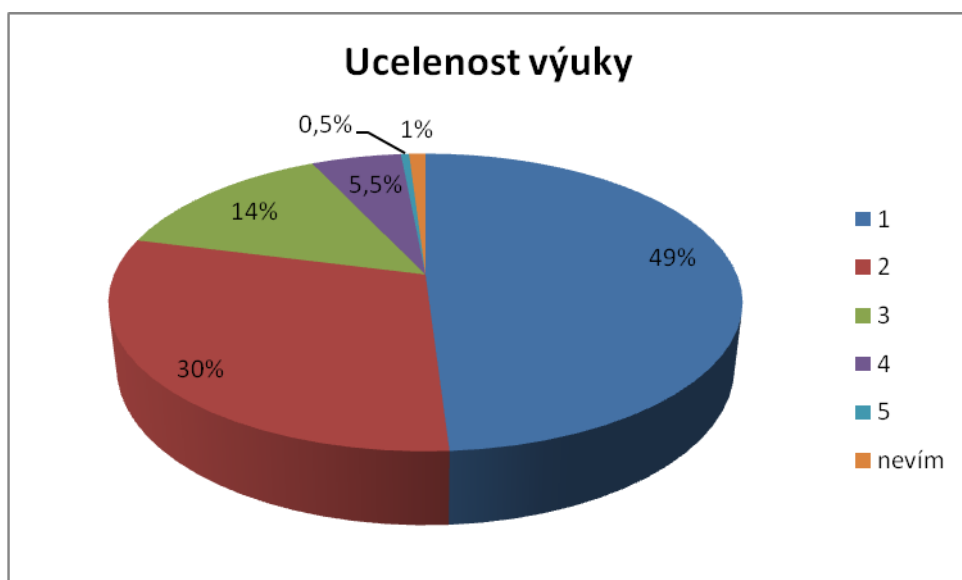
	1	2	3	4	5	nevím
Přínos výuky v přednáškách pro potřeby SP	52%	27%	15%	4%	0%	2%
Přínos výuky (přednášky i cvičení) pro potřeby SP	46%	30%	18,5%	4%	1%	0,5%

Výsledky v položce přínos výuky v přednáškách pro potřeby studentů speciální pedagogiky jsou víceméně podobné výsledkům položky přínos výuky celkově (přednášky i cvičení) pro potřeby studentů speciální pedagogiky. Nejvíce se liší v hodnotě 1 (= velice přínosná výuka), a to o 6 %. U hodnoty 2 (= spíše přínosná) a hodnoty 3 (= průměrně přínosná) se liší o 3 %. Domníváme se, že i přes tyto rozdíly můžeme považovat výsledky obou položek za srovnatelné. Respondenti odpovídali na obě položky podobně. „Kontrolní“ položka tedy potvrdila výsledky položky předcházející a skutečnost, že studenti vyplňovali dotazníky zodpovědně.

Ucelenost výuky

Jedná se opět o svého druhu „kontrolní“ otázku ke dvěma položkám z předchozí části dotazníku, a to té hodnotící provázanost přednášek a cvičení (seminářů) a té dotazující se na pocit připravenosti na cvičení (semináře).

Ucelenost výuky v přednáškách a cvičeních (seminářích) byla hodnocena 588 respondenty, kteří ji mohli posoudit na škále od 1 (ucelená) po 5 (nesourodá) či vybrat možnost nevím.

Téměř 80 % dotazovaných považovalo výuku v přednáškách i cvičeních (seminářích) za ucelenou či spíše ucelenou. Pouze 6 % studentů ji považovalo za nesourodou či spíše nesourodou.

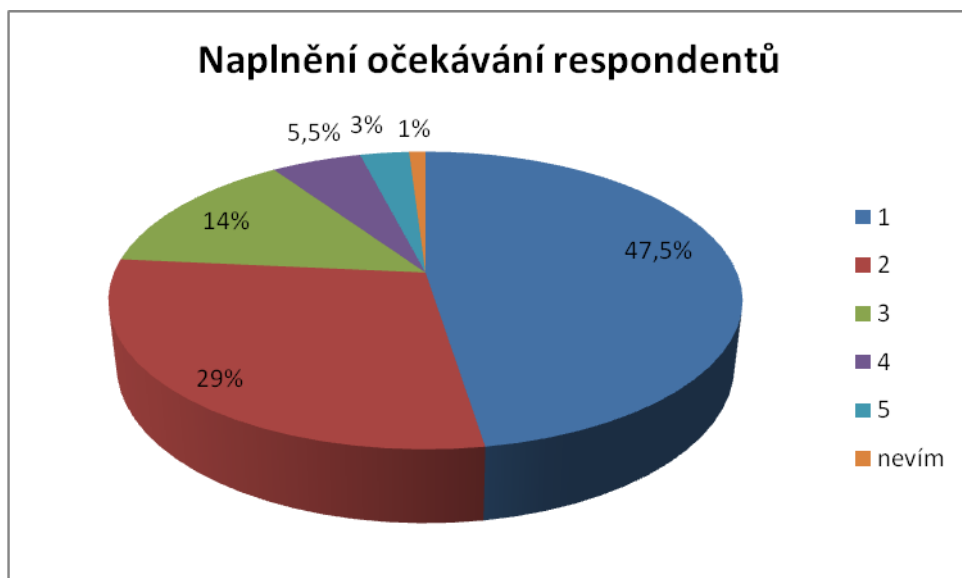
Tato položka by měla potvrdit výsledky v položce navazovaly cvičení (semináře) na přednášky a v položce pocit připravenosti z přednášek na cvičení (semináře). Pro srovnání výsledků jsme připravili následující tabulku.

	1	2	3	4	5	nevím
Navazovaly cvičení (semináře) na přednášky	53%	22%	11%	3%	3%	8%
Pocit připravenosti z přednášek na cvičení (semináře)	51%	24%	15%	4%	0,5%	5,5%
Ucelenost výuky	49%	30%	14%	5,5%	0,5%	1%

Největší rozdíl (o 8 %) lze vysledovat u hodnoty 2 (= spíše ucelená; = spíše navazovaly; = spíše připraveni). V jiných případech se výsledky liší maximálně o 4 %. Opět si dovolíme tvrdit, že výsledky „kontrolní“ položky ucelenost výuky jsou podobné výsledkům dalších dvou položek, a proto je potvrzují. Studenti odpovídali víceméně stejně, tedy se ověřila konzistentnost předchozích odpovědí kontrolní otázkou.

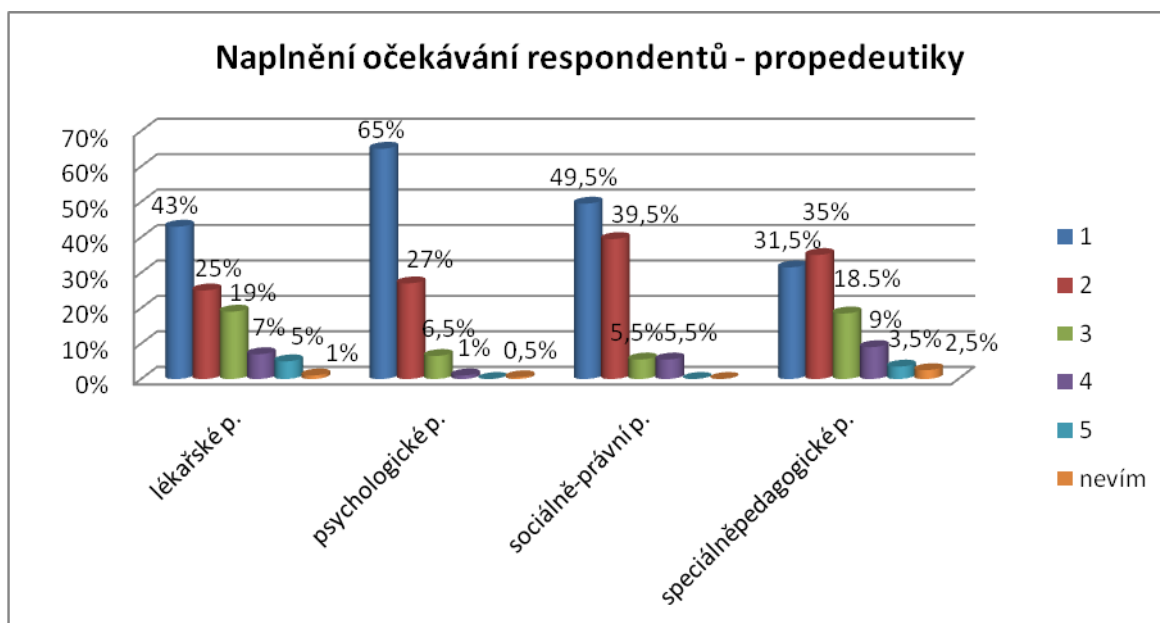
Splnění očekávání respondentů

K této položce se vyjádřilo 602 studentů. Svá očekávání hodnotili na škále od 1 (zcela naplnila) po 5 (vůbec nenaplnila), případně využili možnost nevím.

47,5 % hodnotitelů považuje svá očekávání za zcela naplněná, dalších 29 % za spíše naplněná. 14 % respondentů hodnotilo naplnění svých očekávání průměrně. Spíše se nenaplnila očekávání u 5,5 % studentů a vůbec se nenaplnila 3 %.

Lze tedy konstatovat, že očekávání studentů byla vcelku uspokojena – 76,5 % respondentů totiž volilo hodnotu 1 nebo 2.

Při pohledu na graf pro jednotlivé skupiny propedeutik, je možné říci, že psychologické propedeutiky naplnily očekávání respondentů nejvíce. Dovolíme si však konstatovat,

že ani hodnocení ostatních propedeutik nemá negativní nádech, neboť pro hodnoty 1 a 2 (očekávání se zcela naplnilo a spíše naplnilo) se rozhodlo více než 60 % respondentů.

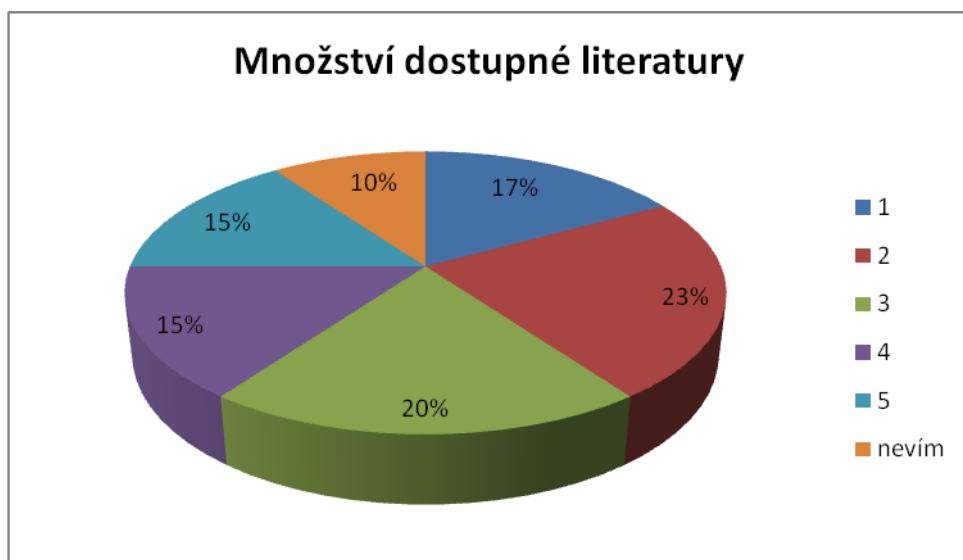
Speciálněpedagogické propedeutiky nenaplnily očekávání studentů do stejné míry jako ostatní propedeutiky, a to ačkoli výsledky dalších položek dotazníku pro tuto skupinu propedeutik rozhodně nevyznívá negativně. Domníváme se, že příčinu nalezneme při pohledu na skladbu této skupiny propedeutik. Jedná se totiž na jednu stranu o ne příliš atraktivní studijní předměty (např. historie speciální pedagogiky) a na stranu druhou o studijní předměty svým obsahem poněkud vzdálené převážně humanitně založeným studentům speciální pedagogiky (např. kvantitativní výzkum, který je založen na statistice a matematice).

2.4 Hodnocení stávajících studijních textů

Jednou z myšlenek, která stála na počátku projektu, bylo to, že již existující studijní texty k propedeutickým disciplínám nevyhovují potřebám speciálních pedagogů. Na jedné straně mohou být svým obsahem pro studenty speciální pedagogiky příliš komplikované. Platí to především pro studijní texty lékařských a právních propedeutik, které probírají mnohá témata mnohem hlouběji než je pro studenty speciální pedagogiky potřebné. Zabývají se také oblastmi, které nejsou pro studenty speciální pedagogiky využitelné a v neposlední řadě mnohdy navazují na poznatky, které student získá v jiných oborech (např. anatomii, patologii, apod.) a v důsledku toho užívají i poměrně náročnou terminologii. Naopak pro některé propedeutické disciplíny existují studijní texty vyhovující potřebám speciálních pedagogů, nicméně mnohé z nich obsahují již zastaralé poznatky nebo spíše bychom mohli říci, že obsahují kvalitní základ, ale nejsou doplněny o aktuální pohled a nejnovější vývoj oboru.

Množství dostupné literatury

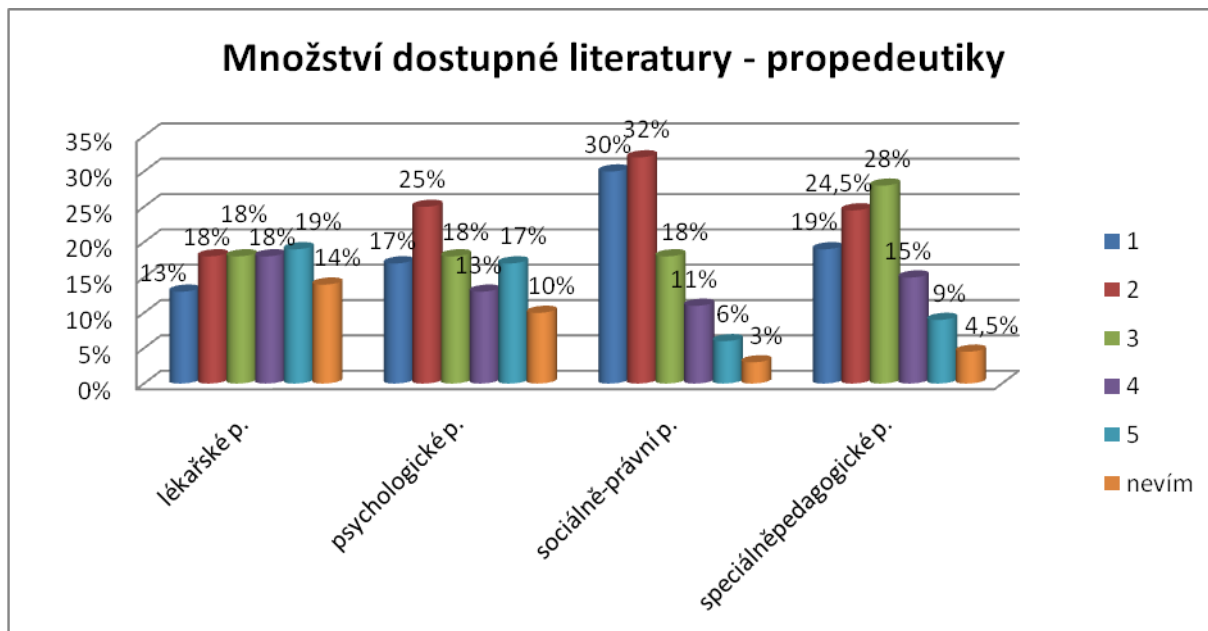
V první řadě jsme se ptali na to, zda vůbec existuje nějaká dostupná literatura pro dané propedeutické disciplíny. Na tuto otázku odpovědělo 567 hodnotitelů, volili na škále od 1 (vynikající množství) po 5 (nedostatečné množství), případně odpovídali nevím.

Množství dostupné literatury jako vynikající či velmi dobré hodnotilo 40 % respondentů, dalších 20 % se domnívá, že je dostupnost literatury průměrná. Ukazuje se, že odborná

literatura k propedeutickým disciplínám je víceméně dostupná, a to i přestože 30 % studentů množství dostupné literatury popisuje jako nedostatečné či spíše nedostatečné. Otázkou však je, zda je také vhodná pro potřeby speciálních pedagogů a jak studenti hodnotí její úroveň. Na to by měly odpovědět výsledky následujících dvou položek.

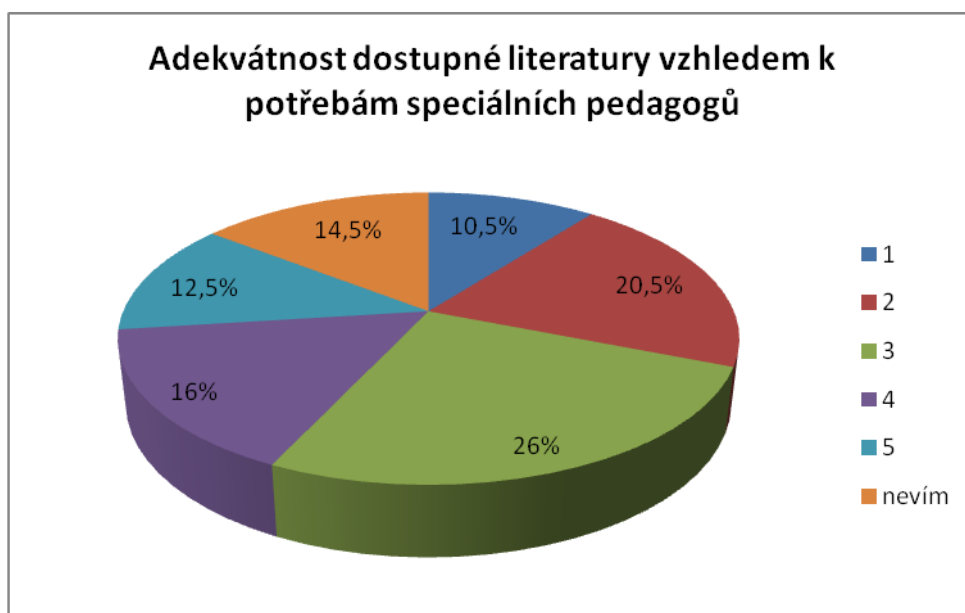

Při pohledu na výsledky dostupnosti literatury pro jednotlivé propedeutiky se jasně ukazuje, že největší množství dostupných studijních materiálů je pro sociálně-právní propedeutiky – přes 60 % respondentů ji považuje za vynikající či velmi dobrou. Za průměrné množství dostupné literatury bychom mohli považovat množství literatury pro speciálněpedagogické propedeutiky. Nejméně dostupné literatury je pro propedeutiky lékařské a psychologické.

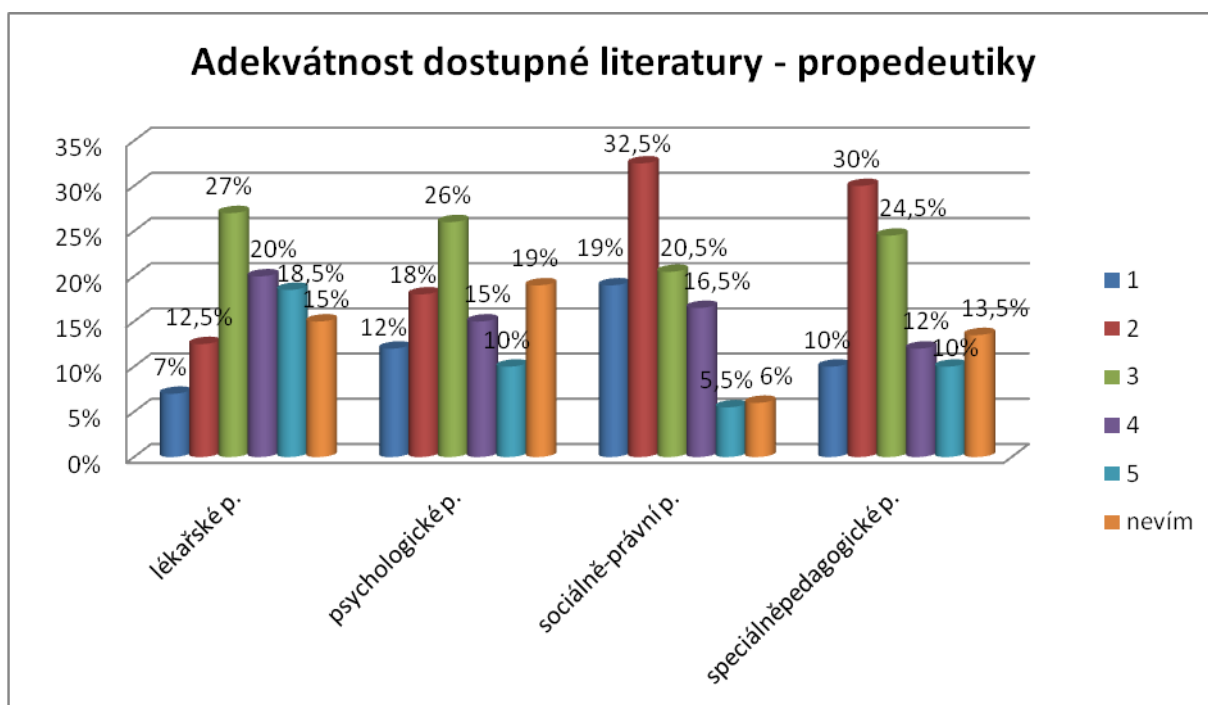
Adekvátnost dostupné literatury vzhledem k potřebám speciálních pedagogů

Jak jsme již ukázali v předchozí položce, pro jednotlivé propedeutiky je literatura dostupná v omezeném množství. Tato položka by nám měla dát odpověď na otázku, zda tyto dostupné studijní texty jsou vhodné pro potřeby studentů speciální pedagogiky.

Adekvátnost studijních textů v této položce na škále od 1 (vysoká) po 5 (nízká) či případně volbou možnosti nevím posuzovalo 568 respondentů.

Dostupnou literaturu jako vysoce adekvátní hodnotilo 10,5 % respondentů, dalších 20,5 % ji považuje za velmi dobrou. Více než čtvrtina studentů (26 %) se domnívá, že studijní texty odpovídají potřebám speciálních pedagogů průměrně. 12,5 % ji naopak vidí jako zcela neadekvátní a 16 % jako spíše méně adekvátní. Souhrnně tak lze konstatovat, že současná dostupná literatura není hodnocena ani vyloženě pozitivně a zároveň ani zcela negativně. Za zajímavé považujeme to, že 14,5 % studentů nedokázalo posoudit, zda existující odborná literatura odpovídá potřebám studentů speciální pedagogiky. Na základě výsledků nelze tvrdit, že by dostupná odborná literatura byla pro potřeby studentů speciální pedagogiky neadekvátní. Prokázalo se však, že existoval prostor pro vytvoření takových studijních textů, které by nebyly vhodné pro potřeby speciálních pedagogů pouze průměrně, ale zcela či velmi. Zda se to týmu autorů studijních textů, vytvořených v rámci projektu, podařilo, se dozvíme v části hodnotící tyto texty.

Z tohoto grafu je zřejmé, že studenti považují pro studenty speciální pedagogiky za nejméně adekvátní literaturu z oblasti lékařských propedeutik. Pouze 7 % z nich ji totiž považuje za zcela adekvátní a 12,5 % za spíše adekvátní, naopak 18,5 % se domnívá, že je zcela neadekvátní a 20 % spíše neadekvátní. Toto hodnocení odpovídá a potvrdilo domněnku týmu řešitelů projektu.

Existující studijní literatura z oblasti sociálně-právních propedeutik je v porovnání s literaturou pro další skupiny propedeutik hodnocena nejlépe – 51,5 % respondentů se domnívá, že je zcela či spíše adekvátní pro potřeby speciálních pedagogů a 20,5 % ji hodnotí jako průměrně adekvátní.

U studijní literatury pro psychologické propedeutiky poměrně vysoké procento (19 %) studentů nebylo schopno posoudit, zda je či není vhodná pro speciální pedagogy. Více jak čtvrtina (26 %) studentů se domnívá, že publikace jsou vhodné průměrně. 30 % respondentů je pak hodnotí jako zcela či spíše adekvátní, 25 % jako zcela či spíše neadekvátní.

Propedeutiky speciálněpedagogické nejsou hodnoceny zcela negativně, za zcela či spíše neadekvátní je považuje 22 % respondentů, za zcela či spíše adekvátní pak 40 %. Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že se jedná právě o literaturu z oblasti speciální pedagogiky, bychom očekávali, že bude potřebám speciálních pedagogů odpovídat více.

Nezbývá než konstatovat, že věříme, že položky hodnotící úroveň studijních textů, vytvořených v průběhu projektu, potvrdí, že ty potřebám speciálních pedagogů vyhovují více než literatura stávající.

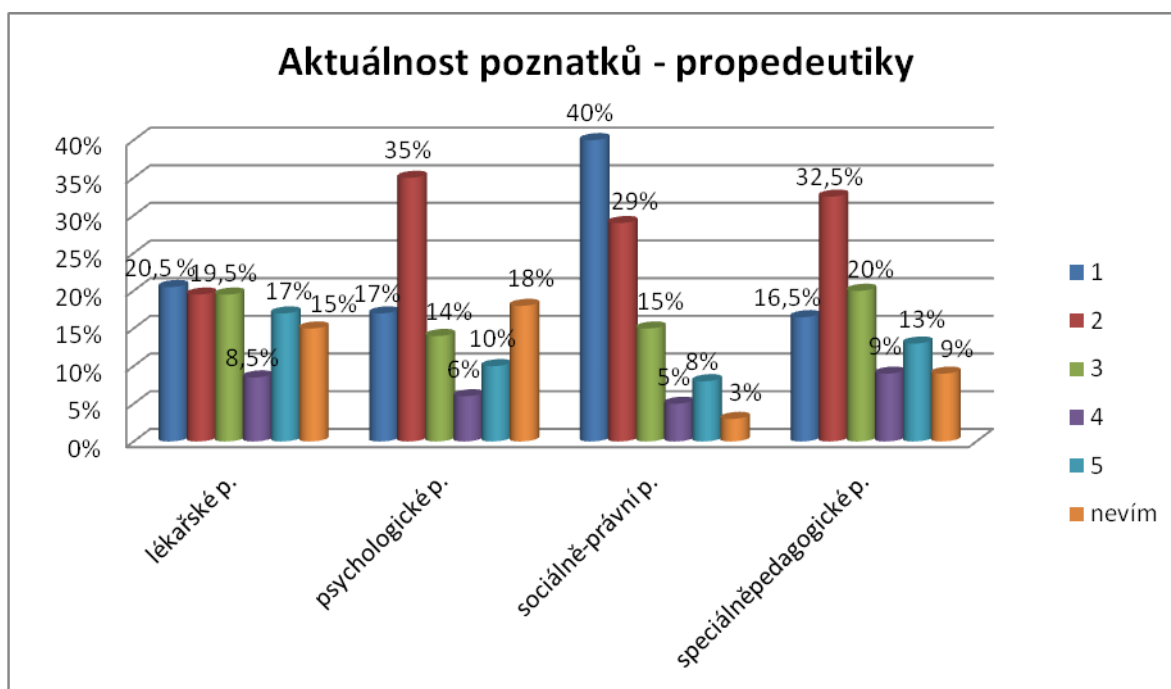
Aktuálnost poznatků ve stávající studijní literatuře

Vedle adekvátnosti dostupné literatury pro potřeby studentů speciální pedagogiky nás také zajímalo, zda jsou poznatky v dostupné literatuře aktuální, zda reflektují nejnovější pojetí disciplín a pokrok toho kterého oboru. Nevýhodou tištěné literatury je její rychlé zastarávání. Již v okamžiku publikování studijního textu mohou být některé obsažené poznatky přinejmenším zastaralé. V tomto ohledu jsou ve výhodě elektronické zdroje. Logicky by tak mělo platit, že čím novější literatura, tím aktuálnější. Věříme, že se to prokáže i u studijních textů, vytvořených v projektu. I když si uvědomujeme, že také brzy „zastarají“.

Položku vyplnilo 577 respondentů, volili na škále od 1 (vynikající) po 5 (nedostatečná), případně odpověď nevím.

O aktuálnosti poznatků ve stávající dostupné literatuře se 21 % respondentů domnívá, že je vynikající a dalších 27 %, že je velmi dobrá. Jako průměrnou ji hodnotí 18 %. Za nedostatečnou a spíše nedostatečnou ji považuje 20,5 % studentů. Lze konstatovat, že aktuálnost obsažených poznatků není hodnocena negativně.

Výsledky ukazují, že nejméně aktuální poznatky jsou podle respondentů v literatuře z oblasti lékařských propedeutik. Nejaktuálnější poznatky naopak obsahuje literatura sociálně-právní – domnívá se to necelých 80 % studentů.

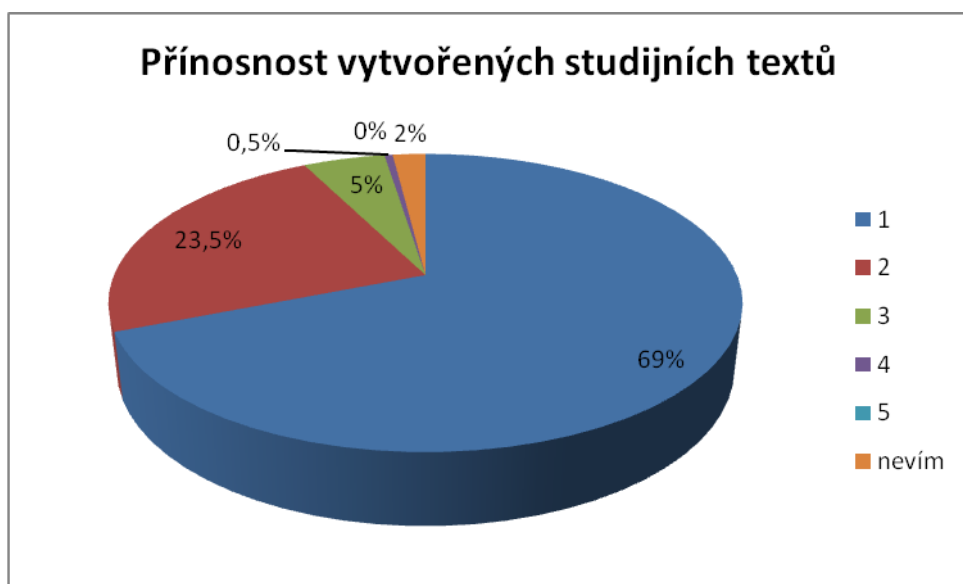
2.5 Hodnocení studijních textů vytvořených v projektu

V rámci projektu bylo vytvořeno celkem 16 studijních textů. Při druhé vlně evaluace se hodnotila nejen výuka na základě inovovaných kurikul, ale právě tyto vytvořené texty. Druhé vlny evaluace se zúčastnilo celkem 342 studentů studijních oborů se speciální pedagogikou. Studijní texty měli k dispozici po dobu studia v inovované disciplíně, a to buď v tištěné, nebo v elektronické verzi.

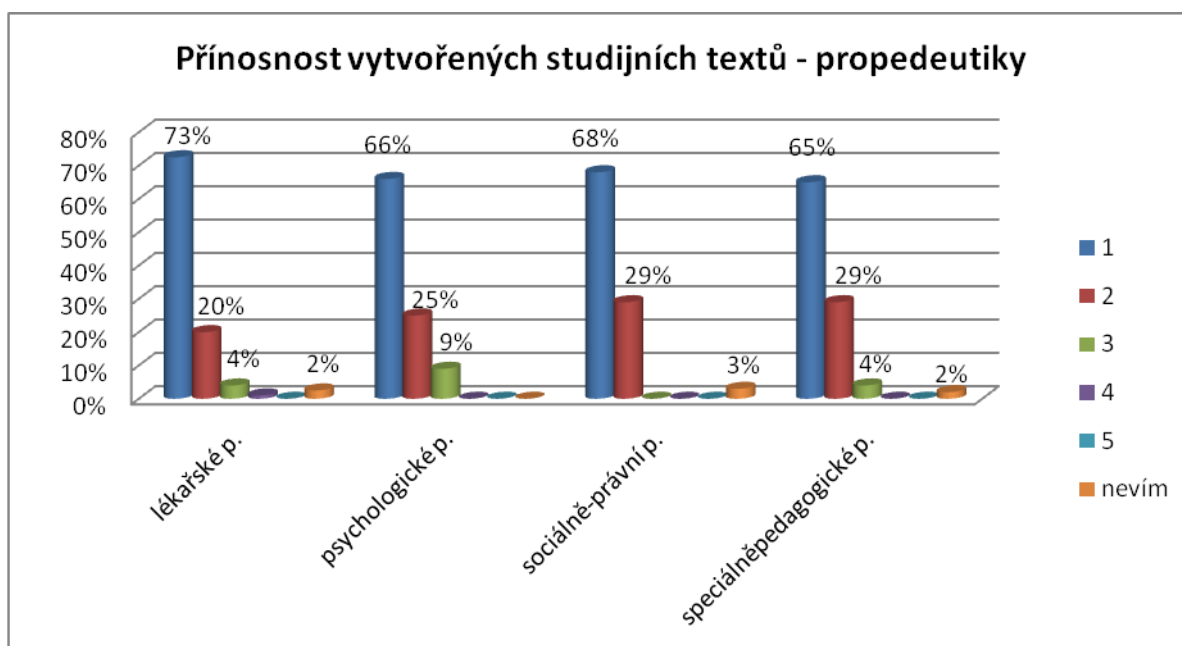
Zásadní položky této části dotazníku se týkají přínosnosti publikace, uzpůsobení pro potřeby studentů speciální pedagogiky, aktuálnosti obsažených poznatků, rozsahu a struktury studijního textu a celkového hodnocení, kde byla dána možnost volné odpovědi.

Přínosnost vytvořených studijních textů

Tuto položku dotazníku vyplnilo celkem 332 respondentů, vybírali na škále od 1 (zcela přínosný) po 5 (neužitečný) či z možnosti nevím.

Výsledky této položky jsou zcela jednoznačné. Respondenti (92,5 %) považují studijní texty za přínosné, z čehož 69 % za zcela přínosné a dalších 23,5 % za velmi přínosné. Nikdo z dotazovaných se nedomnívá, že by byl studijní text neúčinný.

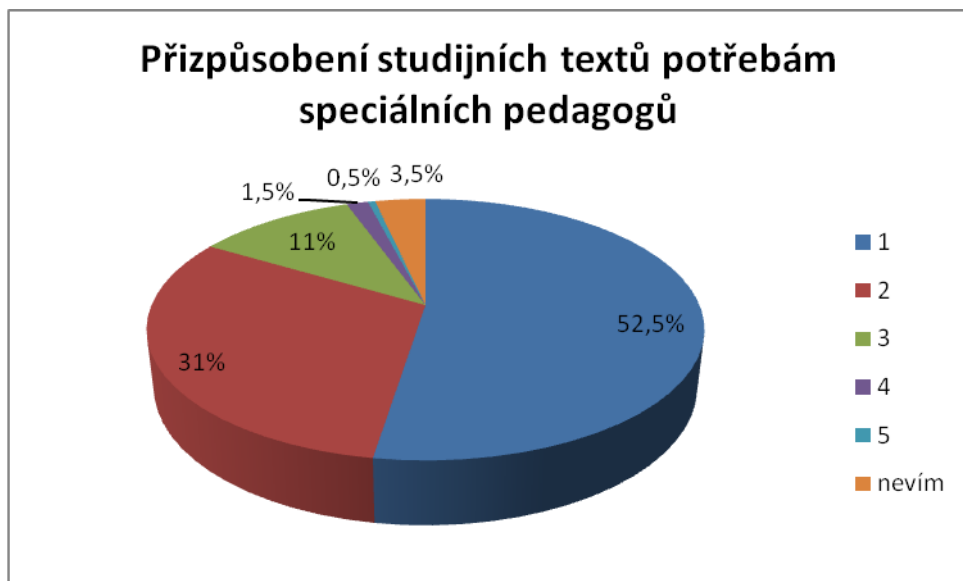

Výsledky u všech skupin propedeutických disciplín jsou srovnatelné. Za zcela přínosné a velmi přínosné je u všech skupin považuje více než 90 % respondentů. Hodnocení u dalších hodnot je vzhledem k tomu zanedbatelné.

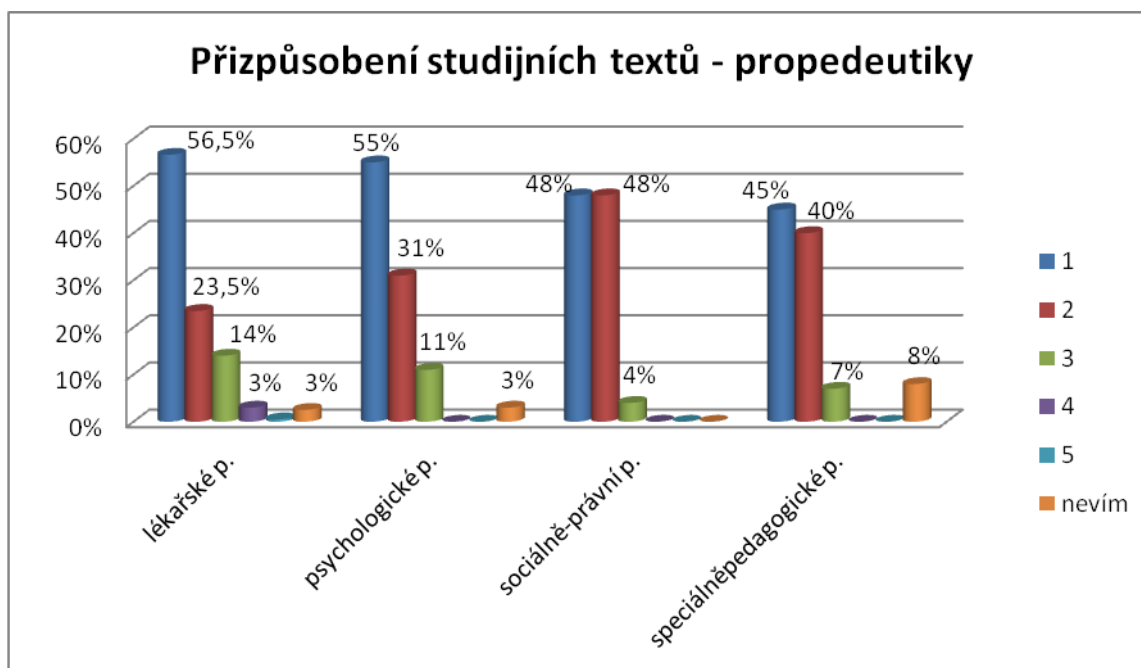
Uzpůsobení vytvořených studijních textů pro potřeby studentů speciální pedagogiky

V předchozích částech textu se nám při hodnocení přednášek a celkového hodnocení předmětu podařilo prokázat, že jsou vhodně přizpůsobeny pro potřeby studentů speciální pedagogiky. Lze tedy předpokládat, že studijní texty, které vznikly na podkladě výše hodnocené inovované výuky, budou tuto oblast také splňovat.

Položku hodnotilo 331 studentů, na škále od 1 (absolutně přizpůsobený) po 5 (zcela nepřizpůsobený), případně volbou možnosti nevím.

Za absolutně přizpůsobený a velmi přizpůsobený potřebám studentů speciální pedagogiky považovalo studijní text více než 80 % respondentů. Pouze jeden student studijní text ohodnotil jako zcela nepřizpůsobený. 11 % respondentů vybralo možnost průměrného přizpůsobení. Potvrdilo se tak, že studijní texty vytvořené v rámci projektu jsou adekvátně přizpůsobeny pro potřeby studentů speciální pedagogiky (na rozdíl od stávající literatury, u které se to prokázat nepodařilo).

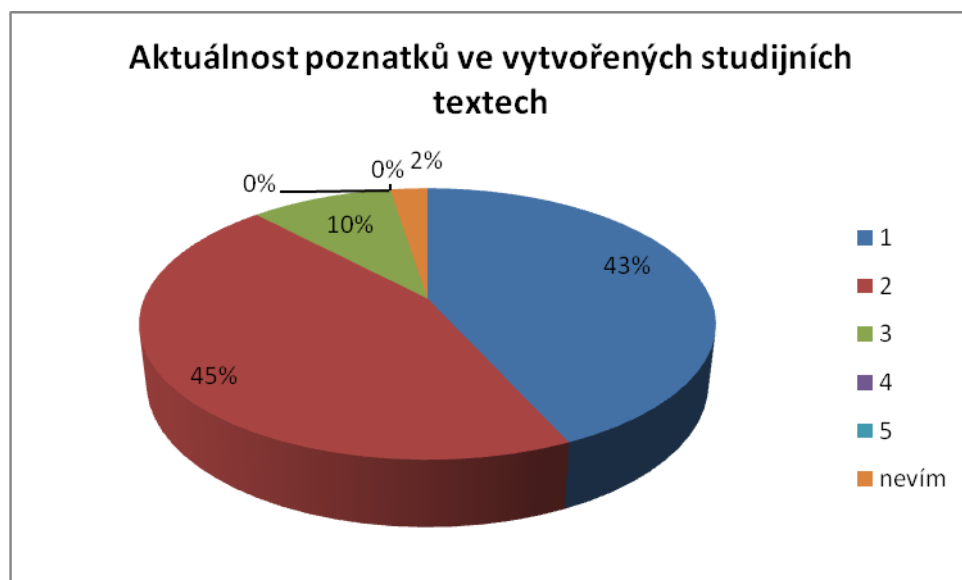
U všech skupin propedeutických disciplín je jejich přizpůsobení potřebám studentů speciální pedagogiky hodnoceno více 80 % respondentů jako absolutní či velmi dobré. Více jak

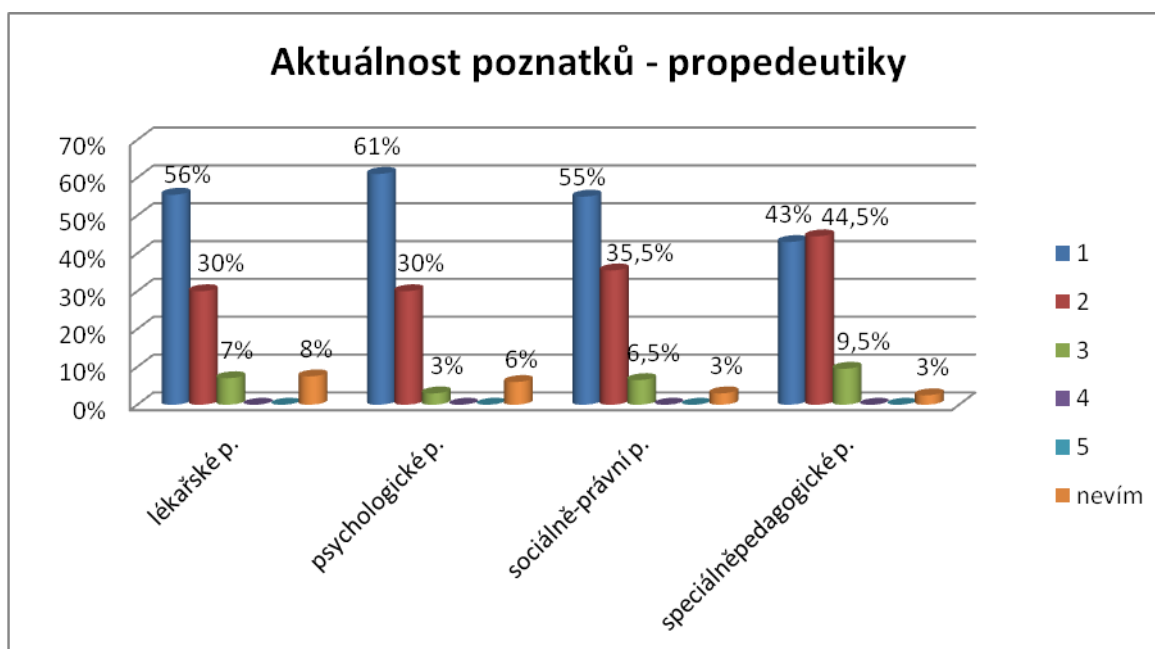
polovina studentů lékařských (56,5 %) a psychologických (55 %) propedeutik považuje přizpůsobení za absolutní. Propedeutiky sociálně-právní a speciálněpedagogické byly hodnoceny možnostmi 1 a 2 více vyrovnaně. Sociálně-právní propedeutiky dosáhly u obou možností 48 %, tedy celých 96 % respondentů považuje studijní texty vytvořené pro tuto oblast jako zcela a velmi dobře přizpůsobené potřebám studentů speciální pedagogiky. U hodnocení speciálněpedagogických propedeutik jsme očekávali vyšší procento u možnosti 1 = absolutní přizpůsobení, a to vzhledem ke skutečnosti, že se jednalo o *speciálněpedagogické* disciplíny a autory byli speciální pedagogové.

Aktuálnost poznatků obsažených ve vytvořených studijních textech

Jak jsme již ukázali výše, studenti speciální pedagogiky nehodnotí aktuálnost poznatků ve stávající literatuře negativně. V této položce ověříme, jaká je podle nich aktuálnost poznatků ve vytvořených studijních textech. Na škále od 1 (vynikající) po 5 (nedostatečná) či možností nevím ji hodnotilo 336 studentů.

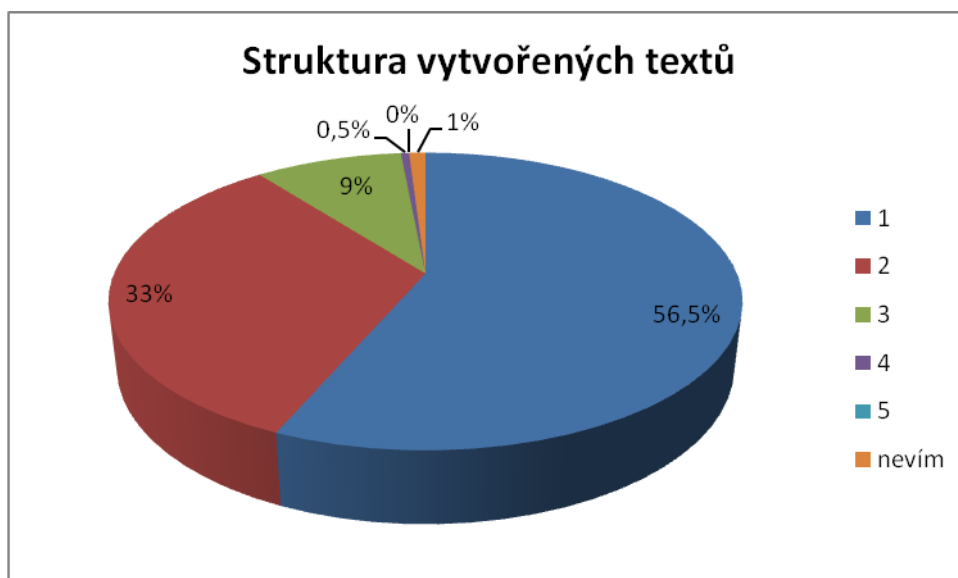
88 % respondentů hodnotí aktuálnost poznatků ve vytvořených studijních textech jako vynikající či velmi dobrou, což je dvojnásobek ve srovnání s hodnocením aktuálnosti poznatků u stávající literatury (viz výše). Jako nedostatečnou či spíše nedostatečnou ji nehodnotí nikdo. Vytvořené studijní texty reflektují aktuální poznatky a posun v oborech.

Tento graf vhodně doplňuje předcházející informace. Aktuálnost poznatků ve všech studijních textech ze všech propedeutických disciplín je hodnocena velmi dobře.

Struktura vytvořených studijních textů

Respondenti (323 studentů) se mohli v této části dotazníku vyjádřit na škále od 1 (vysoká úroveň) po 5 (nízká úroveň) i ke struktuře vytvořených textů, tedy k logickému uspořádání, přehlednosti a návaznosti jednotlivých kapitol. Mohli i uvést, zda se objevila témata, která by si zasloužila detailnější rozpracování, případně zda jim nějaká témata scházela.

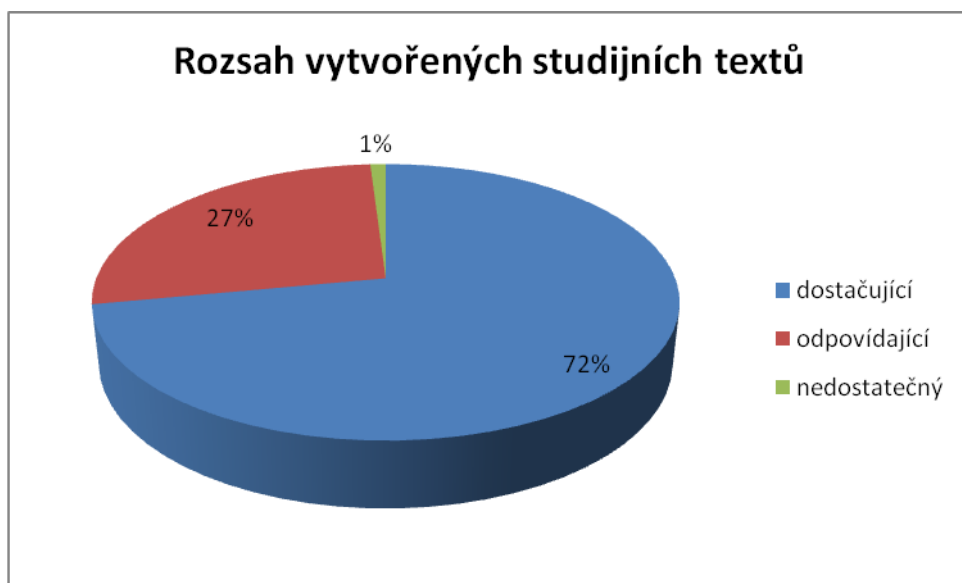

Studenti se domnívají, že studijní texty mají strukturu na vysoké úrovni (56,5 %) a na velmi dobré úrovni (33 %). Žádný dotazovaný neuvěděl, že by struktura textu měla nízkou úroveň. Pouze jeden student (0,5 %) popsal úroveň struktury studijního textu jako ne příliš dobrou.

Pouze 2 studenti se vyjádřili, že jim ve vytvořených studijních textech chybí nějaké téma, nicméně neuvedli která. Na položku, zda by nějaké téma mohlo být zpracováno detailněji, odpovědělo z 335 studentů 9, že ano. Někteří uvedli i konkrétní téma, které bylo sděleno autorům studijních textů.

Rozsah vytvořených studijních textů

Respondenti (celkem 336) mohli posoudit, zda jim vyhovoval rozsah studijního textu. Volit mohli mezi možnostmi: dostačující, odpovídající, nedostatečný.

72 % hodnotitelů považuje rozsah studijního textu za dostačující, 27 % za odpovídající a pouze 1 % jej považuje za nedostatečný.

Celková hodnocení vytvořených studijních textů

Respondenti dostali možnost na závěr vlastními slovy zhodnotit úroveň vytvořeného studijního textu. Jejich komentáře uvádíme v následující tabulce.

Hodnocení	Výskyt - absolutní četnost
Výborné	11
Dobré	6
Velmi dobré	3
Skvělé	2
Publikace je přínosná	2
Kvalitní, vysoká úroveň	2
Knížka je dobře napsaná	1
Srozumitelná, informace dostačující	1
Dobrý a přehledný	1
Užitečná	1
Užitečné, čtivé	1
Knih je skvělá pro ukončení předmětu.	1

Srozumitelnost, jasnost	1
Kniha mi velice pomohla při studiu.	1
Podobných by bylo potřeba více.	1

Zhodnocení výsledků evaluace

Na tomto místě se pokusíme shrnout a okomentovat výše uvedené výsledky evaluace výstupů projektu.

První část dotazníku byla zaměřena na zhodnocení přednášek, které probíhaly na podkladě inovovaných kurikul. Za zásadní byly považovány čtyři položky, a to položka zaměřená na celkovou úroveň přednášek, položka zabývající se uzpůsobením přednášek studijnímu oboru posluchačů, položka zkoumající přizpůsobení přednášek potřebám studentů speciální pedagogiky a v neposlední řadě položka zkoumající využitelnost prezentovaných poznatků v praxi.

Obecně můžeme konstatovat, že dosažené výsledky v položkách zaměřených na posouzení inovované výuky v přednáškách jsou velmi dobré. Celkovou úroveň výuky v přednáškách považovalo za vynikající či velmi dobrou 83 % respondentů. Vyučující v inovovaných kurikulech a také při výuce dbají na to, aby prezentované poznatky odpovídaly potřebám studentů speciální pedagogiky. Tuto skutečnost potvrzuje téměř 80 % studentů, kteří pro míru přizpůsobení vybrali jako vhodný popis absolutní a velmi dobrá. Vyučující také neopomínají uzpůsobovat prezentované poznatky konkrétním studijním oborům, např. speciální pedagogice předškolního věku, speciálněpedagogické andragogice apod. – přesvědčeno o tom je 75 % studentů, kteří přizpůsobení popisují jako absolutní či velmi dobré. Pro řešitele trochu překvapivé výsledky přinesla položka zaměřená na využitelnost v přednáškách prezentovaných poznatků v praxi. Přestože jsou přednášky koncipovány více teoreticky a přestože se jedná o tzv. vstupní či úvodní (tedy propedeutické) disciplíny, 77 % studentů udává, že přednášené informace jsou absolutně či výborně využitelné v praxi.

V druhé části dotazníku – zaměřené na praktická cvičení, semináře či stáže – jsme za stěžejní považovali položky hodnotící jejich celkovou úroveň a jejich provázanost s přednáškami – zde hodnocenou v rámci dvou samostatných položek.

Výsledky položky cílené na celkovou úroveň praktických cvičení, seminářů či stáží jsou téměř shodné s výsledky položky – celková úroveň přednášek. 55% respondentů jejich úroveň vnímá jako vysokou a dalších 28 % jako velmi dobrou. Provázanost přednášek s cvičeními, semináři či stážemi vidí jako absolutní 53 % studentů a jako velmi dobrou 22 %. Současně s tím se studenti cítí po absolvování přednášek dostatečně připraveni na praktická cvičení (semináře či stáže), konkrétně polovina absolutně a další čtvrtina velmi dobře.

Souhrnné hodnocení výuky, tedy třetí část dotazníku, na jedné straně fungovalo jako „kontrolní“ k částem předchozím, na straně druhé umožnilo studentům znovu se zamyslet nad výukou jako celkem. „Kontrolní“ položky se znovu ptají na stejné otázky, jaké se již vyskytly v předchozích částech. Záměrem bylo potvrdit nebo vyvrátit předcházející hodnocení. Jinými slovy zjistit, zda studenti při vyplňování dotazníku odpovídali na stejné, ale jinak

formulované dotazy podobně či ne. Shoda či podobnost odpovědí prokáže, že nevyplňovali dotazník bez rozmyslu, že mu věnovali dostatečnou pozornost.

První kontrolní položkou byla ta, dotazující se na celkovou úroveň výuky. Vztahuje se k předchozím položkám celková úroveň přednášek a celková úroveň cvičení (seminářů či stáží). Výsledky všech těchto položek jsou podobné. Prokázalo se tak nejen, že kvalita výuky byla velmi dobrá, ale zároveň, že studenti vyplnili dotazníky poctivě, ne pouze formálně. Podobně na tom byla druhá kontrolní položka – přínos výuky z hlediska potřeb studentů speciální pedagogiky, která souvisela s položkou z první části dotazníku – přínos výuky v přednáškách pro potřeby studentů speciální pedagogiky. Přínos výuky byl v obou položkách posuzován jako velmi dobrý. Opět se prokázalo, že dosažené výsledky jsou podobné, respondenti tedy nevolili odpovědi náhodně, ale s rozmyslem. Položka dotazující se na posouzení ucelenosti výuky byla kontrolní položkou k položkám zkoumajícím provázanost přednášek a cvičení (seminářů či stáží) a pocitu připravenosti z přednášek na cvičení (semináře či stáže). Výuka byla studenty (téměř 80 %) považována za ucelenou či spíše ucelenou a tyto výsledky víceméně odpovídaly výsledkům dalších dvou zmiňovaných položek. Znovu se ukázalo, že respondenti nevyplňovali dotazník pouze jako formalitu.

V této části dotazníku měli respondenti možnost vyjádřit se také k tomu, zda výuka splnila či nesplnila jejich očekávání. Výsledky ukazují, že výuka očekávání naplnila – 76,5 % hodnotitelů naplnilo svá očekávání zcela či velmi dobře.

V prvních třech částech dotazníku se studenti vyjadřovali k úrovni výuky probíhající podle inovovaných kurikul. Můžeme konstatovat, že hodnocení stěžejních položek těchto částí dotazníku je velmi dobré a zároveň že studenti nepovažovali vyplňování dotazníků za formalitu, ale věnovali mu dostatečnou pozornost.

Poslední dvě části dotazníku se zabývaly kvalitou literatury, předposlední část literaturou stávající, poslední část studijními texty vytvořenými v rámci projektu.

U již existující odborné literatury k jednotlivým propedeutikám jsme se dotazovali na její dostupnost (množství dostupné literatury), její adekvátnost vzhledem k potřebám studentů speciální pedagogiky a aktuálnost obsažených poznatků.

Neprokázano se, že by byl absolutní nedostatek odborné literatury. Neukázalo se však ani to, že by jí byl dostatek. Studenti považují za nejdostupnější odbornou literaturu z oblasti sociálně-právních propedeutik, nejméně dostupnou je pak podle nich literatura lékařská. Souhrnně byla tato dostupná literatura respondenty popisována jako průměrně adekvátní vzhledem k potřebám studentů speciální pedagogiky. Nejméně potřebám studentů vyhovují studijní texty lékařských propedeutik, nejvíce pak z oblasti sociálně-právní. V případě posuzování aktuálnosti poznatků prezentovaných ve stávající literatuře se neprokázano, že by tyto byly zcela neaktuální, ale ani výrazně aktuální. Za zajímavé považujeme to, že na rozdíl od ostatních částí dotazníku výrazné procento studentů u těchto položek volilo možnost nevím. Doufáme, že je to tím, že nedokázali či nechtěli hodnotit kvalitu stávající odborné literatury, spíše než tím, že studijní literaturu k propedeutikám neznají.

Stávající studijní literatura byla respondenty hodnocena spíše průměrně. Nenacházíme žádnou položku, která by byla hodnocena vyloženě negativně, ale zároveň nebyly výsledky žádné položky výrazně pozitivní. Domníváme se, že tak byla „obhájena“ potřebnost vzniku nových studijních textů, které by nebyly pouze průměrné, ale alespoň dobré či velmi dobré. Tak se posouváme k poslední části dotazníku věnované studijním textům vzniklým v rámci projektu.

U této části dotazníku jsme považovali za zásadní následující položky: přínos vytvořených studijních textů, jejich přizpůsobení potřebám studentů speciální pedagogiky, aktuálnost obsažených poznatků, úroveň struktury studijního textu, rozsah studijního textu a jejich celkové hodnocení.

Výsledky položky zjišťující přínosnost vytvořených studijních textů jsou zcela jednoznačně pozitivní. 69 % respondentů je považuje za zcela přínosné a dalších 23,5 % za velmi přínosné. Srovnání skupin propedeutik nepřineslo žádný překvapivý výsledek. Přínos publikací ze všech skupin propedeutik je vnímán velmi podobně – velmi kladně. Na rozdíl od stávající odborné literatury, kde se nepodařilo prokázat, že je vhodně uzpůsobena potřebám studentů speciální pedagogiky, se ukázalo, že vytvořené studijní texty jsou. Studijní text za absolutně přizpůsobený a velmi dobře přizpůsobený potřebám studentů speciální pedagogiky považovalo totiž více než 80 % respondentů. Také výsledky položky zaměřené na aktuálnost obsažených poznatků vychází ve prospěch studijních textů vytvořených v rámci projektu. Aktuálnost poznatků ve vytvořených textech považuje 88 % respondentů za vynikající či velmi dobrou, což je dvojnásobek ve srovnání s hodnocením stávající literatury.

Vytvořené studijní texty jsou pozitivně hodnoceny i v ohledu jejich logického uspořádání, přehlednosti a návaznosti jednotlivých kapitol. Převážná většina hodnotitelů (72 %) považuje za dostačující i rozsah studijních textů.

35 respondentů také využilo možnost vlastními slovy zhodnotit úroveň vytvořeného studijního textu, všechny komentáře byly pozitivní, nejčastěji (11x) se objevilo, že vytvořený studijní text je výborný.

Ukázalo se, že úroveň vytvořených studijních textů je ve sledovaných oblastech více než dobrá, a že jsou studenty speciální pedagogiky považovány za zásadní přínos pro jejich studium a doufejme, že i budoucí praxi.

Závěr

V průběhu posledních dvou let probíhala v rámci projektu „Inovace propedeutik“ jedna z jeho stěžejních aktivit, a to evaluace výuky, probíhající na podkladě inovovaných kurikul, a vytvořených studijních textů. Evaluace sloužila (a stále slouží) projektovému týmu jako zpětná vazba od cílové skupiny o tom, zda jsou výstupy projektu při studiu speciální pedagogiky posunem v pozitivním směru. A v důsledku také k tomu, aby se identifikovala přetrvávající slabá místa ve výuce propedeutických disciplín a na ta se v budoucnosti zaměřila pozornost. V textu, který jste měli možnost prostudovat, jsme uvedli výsledky některých – zásadních – položek poměrně rozsáhlého dotazníku, který v případě evaluace sloužil pro sběr dat.

Výsledky evaluace přinesly projektovému týmu pozitivní zpětnou vazbu. Potvrdily, že práce odvedená za poslední tři roky nebyla marná a přinesla kladný posun na poli studia propedeutických disciplín speciální pedagogiky. V několika položkách se nicméně ukázaly rezervy, které je třeba mít do budoucna na paměti a pracovat na nich.

Kontakt:

Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.

odborný asistent

Ústav speciálněpedagogických studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

E-mail: jerabkova.katerina@gmail.com

3 INOVACE PROPEDEUTICKÝCH DISCIPLÍN PRO STUDIJNÍ OBORY SE SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKOU POHLEDEM STUDENTA

Miloslava Librova

Anotace

Příspěvek charakterizuje řešený projekt s názvem „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ pohledem studenta. Představuje míru zapojení do projektu a následné využití studijních textů vydaných v rámci projektu.

Klíčová slova

Projekt, workshop, Základy neurologie, Audiologie, Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu a Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb, studijní texty.

Abstract

The article describes a project called "Innovation propaedeutic disciplines for degree courses in special education" from the student perspective. Represents the degree of involvement and the use of textbooks published under the project.

Key words

The project, workshop, neurology, audiology speciálněpedagogického methodology of quantitative research and diagnosis of special educational needs, study texts.

V nadcházejícím akademickém roce 2013/2014 budu studentkou čtvrtého ročníku oboru logopedie na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Jakožto studentka v rámci studijního programu *speciální pedagogika* se i mě týkalo absolvování některých propedeutických disciplín, které považuji za velice důležité. Zejména lékařské propedeutiky hodnotím pro obor logopedie jako nepostradatelné. Právě z toho důvodu jsem měla zpočátku studia obavy z toho, abych dobře a precizně pochopila obecná základy, na kterých se dají budovat další znalosti.

Do řešeného projektu „*Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou*“ jsem byla zapojena v rámci čtyř předmětů. Konkrétně se jednalo o **Základy neurologie, Audiologie, Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu a Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb**.

Poprvé jsem se s projektem seznámila v zimním semestru roku 2012 v předmětech **Základy neurologie a Audiologie**. Přes všechny mé obavy byly oba předměty srozumitelné, dostatečně vysvětlené a byly prezentovány velmi poutavým způsobem, kdy jsme probíranou látku převáděli do praxe, abychom si ji lépe osvojili. Vyučující ochotně reagovali na naše dotazy, podněcovali diskusi. Velkým přínosem bylo v rámci předmětu Audiologie samotné místo výuky. Ta probíhala na Otorinolaryngologickém oddělení Fakultní nemocnice Olomouc. Vyučující – pan MUDr. Hložek nám umožnil vyzkoušet si např. základní

ladičkové zkoušky, navštívit tichou komoru, nebo například vytvořit audiogram. Právě čtení audiogramů je pro praxi logopeda nezbytné.

Dále hodnotím velice pozitivně návštěvu neurologického oddělení ve Fakultní nemocnici Olomouc, v rámci kterého nás vyučující – pan MUDr. Král seznámil s vyšetřovacími metodami v neurologii a provedl nás po oddělení.

V době, kdy jsem absolvovala výše uvedené předměty, ještě nebyly vydané příslušné studijní texty. Proto bylo nutné ke splnění předmětu studovat z výukových materiálů a další dostupné literatury. Při studiu z odborné literatury jsem se poměrně často dostávala do situace, kdy jsem daným výrazům nerozuměla a musela jsem si dohledávat další a další informace z jiných oborů, abych výklad pochopila správně. Vyučující na nás ale již v průběhu semestru apelovali, že existuje projekt „Inovace propedeutik“, v rámci kterého vyjdou studijní texty k příslušným předmětům.

Na konci zimního semestru probíhala evaluace předmětů pomocí evaluačních dotazníků, kde jsme mohly zhodnotit průběh seminářů a cvičení, dostupnost literatury a úroveň studijních textů. Dotazník byl přiměřeně dlouhý, srozumitelný a zaměřený na podstatné věci.

Protože jsem měla o oba předměty a probíranou problematiku větší zájem, kontaktovala jsem řešitelský tým, který mi po vydání studijních textů publikace zapůjčil. Velmi jsem uvítala, že jsou studijní texty také v elektronické podobě. Často jsem je využívala např. k přípravě na zkoušky např. z logopedie nebo surdopedie. Díky knihám jsem studované poznatky mohla lépe uchopit a propojit.

V květnu 2012 jsem se zúčastnila workshopu zaměřeného na lékařské propedeutiky, kde nám autor představil nové pojetí kurikula neurologie. Po prezentaci následovala diskuse, do které jsem se po předchozích zkušenostech z výuky *Základů neurologie* mohla zapojit. Nejvíce se diskutovalo o časové dotaci neurologie a také o možném rozdělení studijních oborů, které spolu absolvují daný předmět.

V letním semestru 2013 jsem absolvovala studium dalších propedeutických disciplín, a to Metodologie speciálně pedagogického výzkumu a Psychopedie.

V rámci předmětu Metodologie jsme na začátku letního semestru 2013 dostali k dispozici studijní text „**Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu**“. Text jsme používali přímo při cvičeních a přednáškách. Velmi se mi líbilo, že u každé kapitoly byl příklad, jak se metody využívají v praxi, kdy kterou metodu použít a co se tímto výzkumem všechno dozvíme. Vše bylo aplikováno na oblast pedagogiky popř. speciální pedagogiky, což zlepšovalo porozumění zkoumaným metodám a jejich využití v praxi. Výuka probíhala zábavnou formou, probíraná látka na sebe logicky navazovala a velmi kladně hodnotím i praktické ukázky, kterými jsme si při každé přednášce ověřili, zda dané problematice rozumíme.

Předmět Psychopedie byl zaměřen na oblast diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb. Obsahu výuky odpovídala i publikace „**Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb**“, kterou nám vyučující poskytl v elektronické podobě již na začátku semestru.

Evaluace předmětů a studijních textů „Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu“ a „Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb“, probíhala stejně jako u Základů neurologie a Audiologie za pomoci evaluačního dotazníku, který navíc obsahoval otázky týkající se vydaných knih.

Projekt inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou byl podle mého názoru pro studenty speciální pedagogiky velmi přínosný jak z hlediska samotného průběhu výuky, tak i kvantity i kvality probíraného učiva. Za další pozitivum pokládám sepsání studijních textů, které jsem ocenila v průběhu semestru i při učení na závěrečnou zkoušku. Těchto textů by mělo být více.

Děkuji!

Miloslava Librova
Logopedie, IV. ročník

Kontakt:

Miloslava Librova

student

Ústav speciálněpedagogických studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

4 MOŽNOSTI STUDIA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY V ČESKÉ REPUBLICE

doc. PaedDr. Mgr. Jan Michalík, Ph.D.

Abstrakt

Příspěvek vznikl jako součást projektu Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou, řešeném na Ústavu speciálněpedagogických studií Univerzity Palackého v Olomouci. V úvodu se zaměřuje na postavení, členění a počet vysokých škol v České republice. Dále se blížeji orientuje na vysoké školy, které umožňují na svých fakultách studium speciální pedagogiky. U jednotlivých škol jsou uvedeny studijní programy a možné studijní obory společně s počtem studentů. Prostor je rovněž věnován výuce propedeutických disciplín na jednotlivých vysokých školách z pohledu kvalitnější přípravy budoucích speciálních pedagogů.

Klíčová slova

vysoká škola, studium, speciální pedagogika

Abstract

This article was written as part of the project Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou on the Institute of Special Education Studies, Palacky University in Olomouc. The introduction focuses on the status, structure and number of universities in the Czech Republic. Furthermore, is oriented on high schools that allow their faculties to study Special Education. Individual schools are listed programs and possible fields of study, together with the number of students. Space is also devoted to teaching propedeutical disciplines at various universities in terms of better preparation of future special educators.

Key words

university, study, special education

Úvod

V České republice je aktuálně podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zřízeno 26 veřejných vysokých škol a 41 soukromých vysokých škol. Předseda České konference rektorů Petr Fiala (pozdější ministr školství) vyslovil názor, že takovýto počet vysokých škol považuje vzhledem k počtu obyvatel za velmi vysoký. Během posledních let dochází k vysokému přijímání studentů ze strany univerzit, ale osob v populaci s předpoklady pro studium na vysoké škole je stále stejný podíl. Vysoké školy tím pádem přibírají méně kvalitní studenty. Mezi uchazeči o studium je velká poptávka po humanitních a společenskovědních oborech, ale zaměstnavatelé žádají převážně technicky vzdělané absolventy. Z výše uvedeného přehledu je patrný téměř dvojnásobně vyšší počet soukromých škol. Soukromé školy vznikly v České republice za účelem poskytování bakalářských a profesně orientovaných oborů. Aktuálně jsou soukromé školy vystaveny negativnímu pohledu, neboť během roku 2012 musely být dvě z nich zrušeny kvůli nízké kvalitě studia. (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/67680-v-cesku-je-moc-vysokych-skol-jejich-pocet-klesne/>) [citace z 2. března 2013] Někdy jsou platby za vzdělání na určité soukromé škole

vnímány jako poplatek za zdárné splnění zkoušky či doplnění studia. Jejich prestiž je na nižší úrovni.

Z pohledu studia na soukromých vysokých školách je nutné mít na zřeteli, že rozhodně nevznikly za účelem „sběru“ neúspěšných uchazečů škol státních. Platba studia na těchto školách nesouvisí s dosažením výsledného titulu, ale s kvalitou vzdělání, přístupem ke studentům, který je (i díky menšímu počtu studentů) prezentován individuálněji oproti školám státním. (<http://www.soukrome-vs.cz/clanky/kvalita-privatniho-vzdelani>) [citace z 5. března 2013]

4.1 Veřejné a soukromé vysoké školy

Vysoká škola je vzdělávací instituce, která poskytuje vzdělávání v terciární oblasti. Jde o nejvyšší článek vzdělávací soustavy. Vysoká škola je považována za jedinou instituci, jež má právo udávat akademické tituly. Zákon o vysokých školách rozlišuje tři základní typy vysokých škol: veřejné, státní a soukromé (státní vysoké školy jsou vojenské nebo policejní). Podle Ústavu pro informace ve vzdělávání studovalo v roce 2009 na všech českých vysokých školách 394 855 studentů. Z tohoto počtu studovalo 333 580 na veřejných vysokých školách, 56 357 na soukromých a 4 918 na státních. V uvedeném roce absolvovalo na všech školách 81 672 studentů.

Z počtu 67 veřejných i soukromých vysokých škol je možné studium programu speciální pedagogiky na 9 z nich. Absolvent tohoto studia by měl být odborník schopný v praxi (státním i neziskovém sektoru) efektivně pracovat s osobami se zdravotním postižením v různém věkovém rozmezí. Pozice speciálního pedagoga, jeho profesní náplň a požadavky na vzdělání jsou uvedeny v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Speciální pedagog získá kvalifikaci na základě absolvování vysokoškolského vzdělání získaného studiem v akreditovaném magisterském programu v oblasti pedagogických věd:

- zaměřeném na speciální pedagogiku,
- zaměřeném na pedagogiku předškolního věku nebo na přípravu učitelů základní školy nebo na přípravu učitelů všeobecně – vzdělávacích předmětů střední školy nebo na přípravu vychovatelů a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou,
- studijního oboru speciální pedagogika a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou.

Stejný zákon hovoří o náplni a kvalifikaci asistenta pedagoga (bude v textu dále zmiňován jako profese po dosažení bakalářského titulu speciální pedagogiky). Jde o odborníka, který vykonává přímou pedagogickou činností spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči. Odbornou kvalifikaci získá:

- středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,
- středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga,
- středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a
  - studiem pedagogiky,
  - studiem pro asistenty pedagoga,
- základním vzděláním a studiem pro asistenty pedagoga.

Tabulka č. 1: Seznam evidovaných veřejných vysokých škol dle MŠMT

Celý název veřejné vysoké školy
Akademie múzických umění v Praze
Akademie výtvarných umění v Praze
Česká zemědělská univerzita v Praze
České vysoké učení technické v Praze
Janáčkova akademie múzických umění v Brně
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Masarykova univerzita
Mendelova univerzita v Brně
Ostravská univerzita v Ostravě
Slezská univerzita v Opavě
Technická univerzita v Liberci
Univerzita Hradec Králové
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
Univerzita Karlova v Praze
Univerzita Palackého v Olomouci
Univerzita Pardubice
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
Vysoká škola báňská-Technická univerzita Ostrava
Vysoká škola ekonomická v Praze
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
Vysoká škola polytechnická Jihlava
Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
Vysoké učení technické v Brně
Západočeská univerzita v Plzni

Celkem jde o 26 veřejných vysokých škol. Školy jsou v tabulce řazeny abecedně.

Tabulka č. 2: Seznam evidovaných soukromých vysokých škol dle MŠMT

Celý název soukromé vysoké školy
Bankovní institut vysoká škola, a.s. - Praha
Evropský polytechnický institut, s.r.o. - Kunovice
Vysoká škola hotelová v Praze 8, s.r.o.
Vysoká škola finanční a správní, o.p.s. - Praha
Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s.
Vysoká škola podnikání, a.s. - Ostrava
Škoda auto vysoká škola, o. p. s.
Literární akademie Praha
Soukromá vysoká škola ekonomických studií, s.r.o. - Praha
Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s.
Univerzita Jana Amose Komenského, Praha
Vysoká škola Karla Engliše v Brně
Anglo – americká vysoká škola, o.p.s., Praha

Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s.r.o.
Vysoká škola aplikovaného práva, s.r.o, Praha
Vysoká škola ekonomie a managementu, o.p.s., Praha
University of New York in Prague, s.r.o.
Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, a.s.
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s.
Mezinárodní baptistický teologický seminář Evropské baptistické federace, o.p.s., Praha
Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.
Academia Rerum Civilium, s.r.o., Kolín
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., České Budějovice
Rašínova vysoká škola, s.r.o, Brno
Vysoká škola regionálního rozvoje, s.r.o., Praha
Filmová akademie Miroslava Ondříčka v Písku, o.p.s.
Vysoká škol tělesné výchovy a sportu Palestra, s.r.o., Praha
NEWTON College, a.s., Brno
Vysoká škola logistiky, o.p.s., Přerov
Vysoká škola zdravotnická, o.p.s., Praha
B.I.B.S., a.s. Brno International Business School
Soukromá vysoká škol ekonomická Znojmo, s.r.o.
Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s.
Vysoká škola obchodní a hotelová, s.r.o., Brno
CEVRO Institut, o.p.s., Praha
Unicorn College, s.r.o., Praha
Vysoká škola realitní, s.r.o.
Vysoká škola sociálně-právní Havířov
AKCENT College, s.r.o, Praha
Vysoká škola aplikované psychologie
Metropolitní univerzita Praha, o.p.s.

Aktuálně MŠMT uvádí existenci 41 soukromých vysokých škol, což je téměř o polovinu více než nyní evidovaných škol veřejných. Jednotlivé školy jsou orientovány různým způsobem. Speciální pedagogiku lze studovat na níže uvedených vysokých školách.

Tabulka č 3: Vysoké školy (veřejné i soukromé) s možností studia speciální pedagogiky

Vysoká škola	Fakulta	Katedra/Ústav/Oddělení
Ostravská univerzita	Pedagogická fakulta	Katedra speciální pedagogiky
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Fakulta zdravotně – sociálních studií	Katedra psychologie a speciální pedagogiky
Masarykova univerzita v Brně	Pedagogická fakulta	Katedra speciální pedagogiky
Technická univerzita	Přírodovědně humanitní	Katedra sociálních studií

Liberec	a pedagogická fakulta	a speciální pedagogiky
Univerzita v Hradci Králové	Pedagogická fakulta	Katedra speciální pedagogiky
Univerzita Jana Amose Komenského v Praze	Pedagogická fakulta	Katedra speciální pedagogiky
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	Pedagogická fakulta	Katedra pedagogiky
Univerzita Karlova v Praze	Pedagogická fakulta	Katedra speciální pedagogiky
Univerzita Palackého v Olomouci	Pedagogická fakulta	Ústav speciálněpedagogických studií

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že studium speciální pedagogiky je možné na 9 univerzitách v České republice. Většina fakult nabízí studijní program speciální pedagogika, který se dále větví na dílčí obory. Tyto dílčí obory jsou buď stejnojmenné, nebo specializované na určitou oblast. Všechny kromě Jihočeské univerzity nabízejí pregraduální přípravu v oboru speciální pedagogika na svých pedagogických fakultách. Jihočeská univerzita umožňuje přípravu ve výše uvedeném oboru na fakultě zdravotně-sociální. 5 vysokých škol disponuje katedrami speciální pedagogiky. Jihočeská univerzita má zřízenou fakultu psychologie a speciální pedagogiky. Technická univerzita má zřízenou katedru speciální pedagogiky společně s katedrou sociálních studií. Na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně spadá studium speciální pedagogiky pod katedru pedagogiky. Ústav speciálněpedagogických studií přísluší Univerzitě Palackého v Olomouci. Celkem tedy jde o 8 veřejných vysokých škol a jednou soukromou vysokou školu.

4.2 Možnosti studia speciální pedagogiky na jednotlivých vysokých školách

Nyní budou v textu popsány jednotlivé vysoké školy s možností studia speciální pedagogiky. Jako první bude zmíněna Univerzita Palackého v Olomouci.

Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)

Tehdejší katedra speciální pedagogiky byla ustanovena v říjnu roku 1965. Od svého založení zajišťovala denní studium i při zaměstnání pro obor učitelství a vychovatelství. V září roku 1987 se nově osamostatnilo oddělení speciální mimoškolní pedagogiky a vedle katedry speciální pedagogiky došlo ke vzniku katedry speciálních výchov. Aktuálně funguje na Pedagogické fakultě UPOL Ústav speciálněpedagogických studií.

Ústav speciálněpedagogických studií (dále jen ÚSS) na svých internetových stránkách (www.uss.upol.cz) [Citace z 2. září 2013] zveřejnil Předběžný seznam studijních programů a oborů v akademickém roce 2013/2014. Studenti si mohou volit z pestré nabídky prezenční i kombinované formy studia. V obou uvedených možnostech jsou k dispozici bakalářské, magisterské či navazující magisterské studijní programy či mezifakultní studia.

Tabulka č. 4: Prezenční forma studia

Bakalářské	Magisterské	Navazující magisterské
B 7506 Speciální pedagogika	M 7506 Speciální pedagogika	N 7506 Speciální pedagogika
- Speciální pedagogika – dramaterapie - Speciálněpedagogická andragogika	- Logopedie - Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy –

• Speciální pedagogika předškolního věku • Speciální pedagogika – ortokomunikace • Speciální pedagogika raného věku		dvouoborové studium
B 7506 Speciální pedagogika:		
• Speciální pedagogika pro 2. stupe ZŠ a SŠ • Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání • Český jazyk se zaměřením na vzdělávání • Enviromentální výchova se zaměřením na vzdělávání • Historie se zaměřením na vzdělávání • Hudební kultura se zaměřením na vzdělávání • Informační výchova se zaměřením na vzdělávání • Matematika se zaměřením na vzdělávání • Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání • Přírodopis se zaměřením na vzdělávání • Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání • Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání • Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání • Základy technických věd a informačních technologií pro vzdělávání		

Σ 19

Σ2

Σ2

ÚSS poskytuje nabídku 19 oborů souvisejících se speciální pedagogikou v rámci prezenční formy bakalářského studia. Magisterské studium (5 leté) je možné pouze ve dvou případech stejně jako navazující forma magisterského studia.

Tabulka č. 5: Kombinovaná forma studia

Bakalářské	Magisterské	Navazující magisterské
B 7506 Speciální pedagogika	M 7506 Učitelství pro základní školy	N 7506 Speciální pedagogika
• Speciálně pedagogická andragogika • Speciální pedagogika předškolního věku • Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky	• Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika	• Speciální pedagogika • Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy – dvouoborové studium
B 7506 Speciální pedagogika:		
• Speciální pedagogika pro 2. st. ZŠ a SŠ • Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání • Český jazyk se zaměřením na vzdělávání • Informační výchova se zaměřením na vzdělávání • Matematika se zaměřením na vzdělávání • Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání • Přírodopis se zaměřením na vzdělávání • Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání • Základy technických věd a informačních technologií pro vzdělávání		
$\Sigma 12$	$\Sigma 1$	$\Sigma 2$

V kombinované formě je na ÚSS UP Olomouc k dispozici 12 studijních oborů v bakalářské verzi studia. Magisterské studium je realizováno v jednom studijním oboru a tím je Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika. Navazující magisterská forma je možná ve dvou případech.

Na ÚSS je rovněž možnost mezifakultních studií a to s přírodovědeckou (dále jen PřF) a filozofickou (dále jen PF) fakultou. V kombinaci s PřF jde o bakalářský studijní program B 7506 Speciální pedagogika a v rámci ní o obor Speciální pedagogika pro 2. st. ZŠ a SŠ společně buď s chemií (pro víceoborová studia) nebo fyzikou či geografii. U kombinací s FF

je situace obdobná, rovněž jde o výše uvedený obor ve spojitosti s filologickými a humanitními obory otevíranými na FF.

Z uvedeného přehledu jasně vyplývá, že ÚSS PdF UP Olomouc nabízí nejširší nabídku specializovaných oborů v rámci studia speciální pedagogiky.

Tabulka č. 6: Počet studentů speciální pedagogiky Univerzita Palackého v Olomouci ke 31. 8. 2013

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	312	215	92
Kombinovaná forma	286	56	81
	Σ 598	Σ 271	Σ 173

Ke 31. srpnu 2013 eviduje ÚSS PdF UP Olomouc celkem 1042 studentů. V tříletém bakalářském programu Speciální pedagogika je v prezenční formě 312 studentů a ve formě kombinované 286 studentů. Magisterský (5 letý program) studuje v prezenční formě 215 a v kombinované formě 56 studentů. 92 budoucích speciálních pedagogů absoluuje navazující magisterský program v prezenční formě. Kombinovaná forma je zastoupena v 81 případech.

Univerzita Karlova v Praze (UK)

Pedagogická fakulta UK vznikla v roce 1946. Aktuálně je její snahou příprava učitelů pro všechny typy a stupně škol. Dominantou bakalářského studia je studium odborných základů aprobačních předmětů. V rámci studia jsou minimalizovány požadavky na získání kreditů pro kurzy pedagogicko – psychologických disciplín, protože bakalářská forma studia není určena pro nabytí učitelské kvalifikace. Na pedagogicko – psychologické disciplíny je kladen důraz až v navazující magisterské formě studia, absolvent tohoto studia je odborně kvalifikován jako učitel. Speciální pedagogika je na PdF UK relativně mladým samostatným studijním oborem. (www.cuni.cz/uk-5) [Citace z 31. srpna 2013].

Tabulka č. 7: Prezenční forma studia Univerzita Karlova v Praze

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	• Speciální pedagogika	x	• Speciální pedagogika
Studijní program	Psychologie	x	Psychologie
Obor	• Psychologie a speciální pedagogika	x	• Speciální pedagogika
Studijní program	Specializace v pedagogice	x	Specializace v pedagogice
Obor	• Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání	x	• Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ
	Σ 3		Σ 3

Katedra speciální pedagogiky na PdF UK Praha poskytuje možnosti studia v prezenční i kombinované formě studia. V rámci bakalářského studia v prezenční formě nabízí 3 studijní programy a v každém z nich jeden studijní obor. Navazující magisterské studium rovněž

obsahuje 3 studijní programy s 3 rozdílnými studijními obory. Pokud si student zvolí studijní program Psychologie a speciální pedagogika v bakalářském studiu, může v navazujícím magisterském studiu pokračovat buď ve studiu psychologie nebo speciální pedagogiky. Studijní program Specializace v pedagogice umožňuje v bakalářské formě studia studovat obor Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání, kdy se jedná o nově koncipovaný obor, který umožní absolventům odbornou profilaci v oblasti výchovně vzdělávacího předmětu a speciální pedagogiky a vytváří tak zejména na druhém stupni základních škol a na středních školách potřebné podmínky k zajištění efektivního průběhu integračního procesu a k zavádění takových inovací do výuky, které budou reflektovat speciální edukační potřeby znevýhodněných jedinců i minoritních skupin v důsledku zdravotního postižení, sociálního znevýhodnění, jazykové, etnické či národnostní odlišnosti a vyššího nadání a talentu. V navazujícím magisterském studiu se jedná v tomtéž studijním programu o obor Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů. Magisterské studium připravuje pedagogy pro výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základních a středních školách hlavního vzdělávacího proudu a na školách a ve třídách zřízených pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tabulka č. 8: Kombinovaná forma studia Univerzita Karlova v Praze

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	X	Speciální pedagogika
Obor	Speciální pedagogika	X	Speciální pedagogika
	Σ1		Σ1

V rámci kombinované formy studia je na Katedře speciální pedagogiky PdF UK Praha možnost studovat obor Speciální pedagogika v bakalářské a navazující magisterské formě studia.

Tabulka č. 9: Počet studentů speciální pedagogiky Univerzity Karlovy v Praze ke 31. 8. 2013

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	53	X	18
Kombinovaná forma	32	X	16
	Σ85		Σ24

Katedra speciální pedagogiky PdF UK Praha eviduje aktuálně 53 studentů v prezenční formě studia s bakalářským typem studijního programu. V jeho kombinované formě jde o 32 studentů. Navazující magisterský program se rozhodlo studovat v prezenční formě 18 studentů a 16 studentů ve formě kombinované.

Univerzita Hradec Králové (UHK)

Pedagogická fakulta je nejstarší součástí UHK, byla založena v srpnu 1964 jako samostatná Pedagogická fakulta. Katedra se člení na oddělení speciální pedagogiky osob se smyslovými vadami a poruchami komunikace a na oddělení speciální pedagogiky výchovné práce a managementu speciálních zařízení. Bakalářské obory jsou realizovány v prezenční a kombinované formě studia. Obecně jsou zaměřeny na výchovnou práci

ve speciálních zařízeních a na oblast smyslových vad. Jde o obory Speciální pedagogika - vychovatelství a Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace. Katedra rovněž garantuje navazující magisterský obor Speciální pedagogika rehabilitační a humanitární činnost a zabezpečuje i rozšiřující studium speciální pedagogiky. (www.uhk.cz) [Citace z 31. srpna 2013].

Tabulka č. 10: Prezenční forma studia Univerzita Hradec Králové

Bakalářské programy	Magisterské programy	Navazující magisterské programy
Jednotlivé obory	Jednotlivé obory	Jednotlivé obory
• Sociálně výchovná péče o smyslově postižené • Výchovná práce ve speciálních zařízeních • Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace	• Není akreditován	• Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení
$\Sigma 3$	$\Sigma 0$	$\Sigma 1$

Katedra speciální pedagogiky Univerzity v Hradci Králové nabízí aktuálně 3 obory v prezenční formě studia s formou ukončení prostřednictvím bakalariátu. Magisterské (5 leté) programy nemají aktuálně akreditaci. Navazující magisterský program obsahuje v sobě jeden obor a to Speciální pedagogiku rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení. Jedná se o jednooborové studium, kdy absolvent bude připraven poskytovat pedagogicko – rehabilitační, sociální, diagnostické a poradenské služby osobám se specifickými potřebami. Součástí profilu je jednoznačná orientace ve financování neziskových služeb. Absolvent může působit ve vedoucích pozicích konkrétně v dětských domovech, internátních zařízeních, výchovných ústavech.

Tabulka č. 11: Kombinovaná forma studia Univerzita Hradec Králové

Bakalářské programy	Magisterské programy	Navazující magisterské programy
Jednotlivé obory	Jednotlivé obory	Jednotlivé obory
• Výchovná práce ve speciálních zařízeních	• Není akreditován	• Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení
$\Sigma 1$	$\Sigma 0$	$\Sigma 1$

Z hlediska kombinované formy studia je v bakalářském programu k dispozici jeden studijní obor a to výchovná práce ve speciálních zařízeních. Magisterský obor není akreditován. Navazující magisterské studium je umožněné v rámci oboru Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení.

Tabulka č. 12: Počet studentů speciální pedagogiky Univerzita Hradec Králové

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	201 studentů	Není akreditován	56 studentů
Kombinovaná forma	146 studentů	Není akreditován	80 studentů
	Σ 347	Σ 0	Σ 136

Na základě informací poskytnutých od vedoucí studijního oddělení fakulty bylo zjištěno, že v prezenční formě studia je k datu 31. 12. 2012 (zápisy do nového akademického roku ještě neproběhly) evidováno 201 studentů bakalářské formy studia a 56 studentů v navazujícím magisterském programu. Magisterský program (tzv. dlouhý) není v současné době akreditován. Kombinovaná forma studia vykazuje 146 studentů v rámci bakalářského studia a 80 studentů v navazujícím magisterském programu.

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Katedra speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (dále jen PdF MU Brno) byla založena dne 1. září 1994. Při koncipování odborného studijního programu speciální pedagogik byl brán zřetel na aktuální trendy v oblasti speciální pedagogiky, které úzce souvisely s integračními a inkluzivními snahami nejen v České republice, ale i v zahraničí. V současné době dochází k reflektování změn spojených se speciální pedagogikou, která pracuje s jedincem se zdravotním postižením po celou dobu jeho života (tomu rovněž odpovídá nabídka studijních oborů). Rozšiřuje se příprava budoucích učitelů na všech stupních škol o základní poznatky se speciální pedagogiky. (www.ped.muni.cz) [Citace z 2 září 2013].

Tabulka č. 13: Prezenční forma studia Masarykova univerzita v Brně

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika – komunikační techniky	x	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika pro učitele - Speciální andragogika
Studijní program	Specializace v pedagogice	x	X
Obor	- Pedagogické asistentství speciální pedagogiky pro ZŠ - Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání	x	x
	Σ 4		Σ 3

V prezenční formě studia jsou na Katedře speciální pedagogiky PdF MU Brno nabízeny v souvislosti se speciální pedagogikou programy bakalářského a magisterského studia. V tříletém studiu jde o studijní program Speciální pedagogika, který zastřešuje dva různé obory a to: Speciální pedagogiku a Speciální pedagogiku – komunikační techniky. Dále je nabízen program Specializace v pedagogice, který obsahuje rovněž dva studijní obory:

Pedagogické asistentství speciální pedagogiky pro základní školy a Speciální pedagogiku se zaměřením na vzdělávání

Tabulka č. 14: Kombinovaná forma studia Masarykova univerzita v Brně

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika – komunikační techniky	x	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika pro učitele - Speciální andragogika
Studijní program	Specializace v pedagogice	x	Učitelství pro střední školy
Obor	Pedagogické asistentství speciální pedagogiky pro ZŠ	x	Speciální pedagogika pro učitele středních škol
$\Sigma 3$			$\Sigma 4$

V rámci kombinované formy studia nabízí PdF MU Brno obdobné obory jako v prezenční formě. V bakalářském studiu kombinované formě lze využít stejné obory jako ve formě prezenční kromě Speciální pedagogiky se zaměřením na vzdělávání. V navazujícím magisterském studiu přibyl jeden studijní program společně s oborem Speciální pedagogika pro učitele středních škol.

Tabulka č. 15: Počet studentů speciální pedagogiky Masarykova univerzita Brno

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	304 studentů	X	100 studentů
Kombinovaná forma	473 studentů	X	173 studentů
$\Sigma 777$			$\Sigma 273$

Celkový počet studentů speciální pedagogiky na Katedře speciální pedagogiky PdF MU Brno činí celkem 403 studentů v prezenční formě studia (304 budoucích bakalářů a 100 studentů v navazujícím magisterském studiu). V kombinované formě je studentů ještě více. Bakalářský program studuje 473 studentů a navazující magisterský program 173 studentů. Souhrnem jde o 1050 studentů.

Technická univerzita Liberec (TUL)

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky Technické univerzity v Liberci (dále jen KSS TUL) vznikla dne 1. února 2003. Katedra pracuje s informačními a komunikačními technologiemi, které jsou celospolečensky stále více využívány v oblasti socializace osob se zdravotním postižením a to zejména jako kompenzační nebo komunikační prostředky. Tento aspekt se promítá do přípravy budoucích speciálních pedagogů a také do orientace výuky KSS. Jako jediná ze zmíněných univerzit poskytuje TUL studentům středních škol možnost, vyzkoušet si „nanečisto“ studium vybraného studijního oboru, případně práci v laboratořích.

Zájemci mohou univerzitu navštěvovat po dobu jednoho týdne nebo si domluvit delší stáž. Univerzita přispěje na nákup pomůcek a zajistí nezbytnou odbornou pomoc. Tato aktivita je realizována z projektu Otevřená univerzita. www.tul.cz) [Citace z 2. září 2013].

Tabulka č. 16: Studium (prezenční i kombinované) Technická univerzita Liberec

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	- Speciální pedagogika předškolního věku - Speciální pedagogika pro vychovatele	x	- Psychopedie, etopedie - Logopedie, surdopedie - Speciální pedagogika – učitelství (uvedené jsou specializace)
	$\Sigma 2$		$\Sigma 3$

KSS Technické univerzity v Liberci nabízí studium v bakalářské a navazující magisterské formě studia. V rámci 3 letého programu umožňuje studovat v oborech Speciální pedagogika předškolního věku a Speciální pedagogika pro vychovatele. Cílem Speciální pedagogiky předškolního věku je vybavit absolventa takovými znalostmi, pracovními návyky, které dokáže aplikovat při práci nejen v předškolních zařízeních hlavního vzdělávacího proudu, ale také v rámci školství speciálního. Speciální pedagogika pro vychovatele je zaměřena na zprostředkování dovedností, které mohou být uplatněny při výchovné, speciálněpedagogické činnosti.

Tabulka č. 17: Počet studentů speciální pedagogiky Technická univerzita Liberec

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Speciální pedagogika	158 studentů	x	25 studentů
	$\Sigma 158$		$\Sigma 25$

Z údajů poskytnutých vedoucí studijního oddělení vyplývá, že v současné době studuje na KSS TU Liberec 158 studentů studijní program Speciální pedagogika (tříletý) a 25 studentů je účastno studijního programu Speciální pedagogika v navazující magisterské formě.

Ostravská univerzita (OU)

Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Ostravské univerzity byla založena dne 1. července 2001. Katedra nabízí studium v bakalářském a navazujícím magisterském programu speciální pedagogika a to jak v prezenční tak i v kombinované formě. Výuka je koncipována v souladu s požadavkem pružně a kvalifikovaně reagovat na požadavky rovného přístupu ve vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami. (www.osu.cz) [Citace z 3. září 2013].

Tabulka č. 18: Studium programů se speciální pedagogikou Ostravská univerzita (prezenční i kombinovaná forma studia)

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
	$\Sigma 1$		$\Sigma 1$

Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Ostravské univerzity (dále jen PdF OU) nabízí studijní program Speciální pedagogika a stejnojmenný obor v bakalářském a navazujícím magisterském studiu v prezenční formě a kombinované formě. U bakalářského studia je absolvent oboru schopen aktuálně reflektovat osoby se zdravotním postižením a osoby se zvýšeným rizikem vzniku problémů. Je připraven podílet se na speciálněpedagogických edukačních, reedukačních, kompenzačních a kontaktních činnostech s jedinci osob se zdravotním postižením v různém věkovém období. Až v navazující magisterské formě studia získá absolvent kvalifikaci speciálního pedagoga, který se zaměřuje na poskytování výchovné vzdělávacích a aktivizačních činností ve školách a mimoškolních zařízeních či dalších zařízeních, které poskytují sociální služby. Dále absolvent získává kvalifikaci vychovatele ve školských výchovných a ubytovacích zařízeních a rovněž kvalifikaci logopedického asistenta.

Tabulka č. 19: Počet studentů speciální pedagogiky Ostravská univerzita

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	131 studentů	x	60 studentů
Kombinovaná forma	153 studentů	x	43 studentů
	$\Sigma 284$		$\Sigma 103$

Univerzita Jana Amose Komenského (Praha)

Na Katedře speciální pedagogiky je realizován tříletý bakalářský a dva navazující magisterské programy.

Tabulka č. 20: Studium programů se speciální pedagogikou Univerzita Jana Amose Komenského (prezenční i kombinovaná forma studia)

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	Speciální pedagogika
Obor	Speciální pedagogika - vychovatelství	x	- Speciální pedagogika - Speciální pedagogika - učitelství
	$\Sigma 1$		$\Sigma 2$

V rámci bakalářského studia je možné absolvovat obor Speciální pedagogika – vychovatelství v prezenční i kombinované formě. Absolventi programu Speciální pedagogika –

vychovatelství jsou kvalifikováni pro výchovnou práci ve funkci vychovatele ve speciálních zařízeních pro děti, mládež i dospělé a rovněž naleznou uplatnění v oblasti speciálního poradenství, v sociálních službách, ve vězeňství, v policejních složkách. Katedra speciální pedagogiky nabízí dva navazující magisterské obory a to Speciální pedagogiku a Speciální pedagogiku – učitelství, oba rovněž v prezenční kombinované formě. Absolventi navazujícího magisterského oboru Speciální pedagogika jsou považováni za fundované odborníky v oblasti výchovné, diagnostické, poradenské. Absolvent získá průpravu pro řízení speciálně pedagogických institucí. Druhý navazující magisterský obor Speciální pedagogik – učitelství navazuje na bakalářský program Speciální pedagogika – vychovatelství. Základním cílem studijního oboru je připravit fundované odborníky pro uplatnění v učitelské praxi na prvním stupni škol pro mládež se specifickými vzdělávacími potřebami a na prvním stupni základních škol. (www.ujak.cz) [Citace z 3. září 2013].

Tabulka č. 21: Počet studentů speciální pedagogiky UJAK Praha

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Prezenční forma	304 studentů	x	100 studentů
Kombinovaná forma	473 studentů	x	173 studentů
Σ 777		Σ 273	

Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně Ústí nad Labem

Pedagogická fakulta je největší fakultou univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dále jen PdF UJEP). Byla vytvořena z Pedagogického institutu a to v roce 1964.

Vedle denního studia zde probíhá též dálkové studium rekvalifikační a doplňkové pedagogické studium určené vysokoškolsky vzdělaným odborníkům, kteří bez učitelské způsobilosti učí na školách a pro mistry odborného výcviku. Všechny studijní obory jsou koncipovány tak, aby si student vedle povinných kurzů, které tvoří páteř zvolených oborů, mohl podle svých zájmů rozšiřovat obzor v povinně volitelných a volitelných kurzech. (www.pf.ujep.cz) [Citace z 3. září 2013].

Tabulka č. 22: Studium programů se speciální pedagogikou Univerzita Jana Evangelisty Purkyně (prezenční forma studia)

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	x	Učitelství pro základní školy	
Obor	x	Učitelství pro první stupeň ZŠ a speciální pedagogika	

Σ 1

Na Katedře pedagogiky Pedagogické fakulty Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem lze studovat speciální pedagogiku v rámci magisterského (tzv. dlouhého) a navazujícího magisterského programu. U magisterského programu se jedná o Učitelství pro první stupeň základních škol a speciální pedagogiku v prezenční formě studia. Vychovatelství pro

speciálně pedagogické instituce je forma navazujícího magisterského programu Vychovatelství.

Tabulka č. 23: Počet studentů speciální pedagogiky UJEP Ústí nad Labem

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Speciální pedagogika	x	121	x

Σ 30

$\Sigma 30$

Předpokládaný počet uchazečů o obory se speciální pedagogikou představuje v magisterském programu, který nenavazuje na bakalářské studium 30 studentů a stejný počet rovněž v navazujícím magisterském programu.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JČU)

V rámci Jihočeské univerzity spadá speciální pedagogika pod fakultu zdravotně – sociálních studií, kde funguje katedra psychologie a speciální pedagogiky (dále jen KPP). KPP vznikla v roce 2009 spojením katedry psychiatrie a psychologie a katedry speciální a sociální pedagogiky. V rámci pedagogické a organizační činnosti je prioritou katedry zajištění bakalářského studijního programu Speciální pedagogika (studijní obory Speciální pedagogika a Speciální pedagogika – vychovatelství).

Tabulka č. 24: Studium programů se speciální pedagogikou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (prezenční forma studia)

	Bakalářské studium	Magisterské studium	Navazující magisterské studium
Studijní program	Speciální pedagogika	x	x
Obor	Speciální pedagogika - vychovatelství	x	x

$\Sigma 1$

Na KPP je aktuálně otevřen pouze jeden program v prezenční formě bakalářského studia a to Speciální pedagogika – vychovatelství. Po jeho absolvování nabývá student plnou kvalifikaci sociálního pracovníka případně pracovníka v sociálních službách. V sektoru školství získává kvalifikaci asistent pedagoga a vychovatele ve výchovných zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. (www.jcu.cz) [Citace z 3. září 2013].

Tabulka č. 25: Počet studentů speciální pedagogiky

Typ programu	Bakalářský	Magisterský	Navazující magisterský
Speciální pedagogika	127	x	x

$\Sigma 127$

Nejvíce studijních programů v souvislosti se speciální pedagogikou nabízí UPOL, UK a MU. Od počtu jednotlivých studijních oborů se odvíjí i počet studentů, který koresponduje s výše uvedenými vysokými školami.

4.3 Propedeutické disciplíny

Slovo propedeutika lze česky přeložit jako průpravu či uvedení do oboru. Jde o seznámení se se základními informacemi daného oboru. Propedeutické disciplíny by měly připravit studenty po odborné stránce pro jejich další profilaci (tedy poskytnout jim náhled do disciplín jiných vědních oborů, které jsou nezbytné pro pochopení určitých zákonitostí v jejich hlavním cílu studia) a také je seznamují s oblastmi, které jsou pro jejich budoucí uplatnění v praxi zcela nezbytné (sociální propedeutika, poradenství, diagnostika, legislativa apod.). Na ÚSS UPOL funguje oddělení speciálněpedagogické propedeutiky.

Oddělení se zabývá vědecko-výzkumnou prací se zaměřením na studium fundamentálních otázek ze života lidí se zdravotním postižením či znevýhodněním, např. kvalita života lidí se zdravotním postižením či osob pečujících, postavením osob se zdravotním postižením či znevýhodněním ve společnosti, systémem sociálních služeb, školskou integrací – vše na tuzemské i mezinárodní úrovni. Dalším úkolem je šíření povědomí o problematice osob se zdravotním postižením či znevýhodněním mezi odbornou i laickou veřejnost.

Pracovníci oddělení jsou tak v rámci svého pedagogického působení zodpovědní nejen za kvalitní uvedení studentů do problematiky speciální pedagogiky a vzbuzení jejich hlubšího zájmu o obor, ale také za seznámení studentů se sociálním rozměrem zdravotního postižení či znevýhodnění a postavením osob s postižením ve společenském (právním, ekonomickém) rámci české společnosti.

Z důvodu zavedení propedeutik do praxe pro budoucí speciální pedagogiky je na ÚSS UPOL od 1. října 2010 řešený projekt Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou. Hlavním záměrem a cílem projektu je prostřednictvím optimalizace a modernizace propedeutických disciplín zvýšit kvalitu vysokoškolské přípravy studentů speciálněpedagogických oborů. Součástí projektu byly i workshopy zaměřené na jednotlivé propedeutiky. Inovace se týkala zhodnocení stávajících kurikul, jejich úpravy, případně vytvoření zcela nového pojetí kurikula, dále přípravy a tvorby studijních textů a následné realizace inovované výuky. Konkrétně se jednalo o disciplíny z oblasti speciálněpedagogických, lékařských, psychologických a sociálně právních propedeutik.

Koncepce vysokoškolské přípravy je aktuálně na ÚSS UPOL rozdělena do dvou částí. Posluchači studijních oborů se speciální pedagogikou nejprve procházejí studiem propedeutických disciplín, za jejichž kvalitní předání zodpovídá výše zmíněné oddělení speciálněpedagogických propedeutik. Mezi propedeutické disciplíny patří:

- biologické obory (somatologie, somatopatologie apod.),
- lékařské obory (ortopedie, neurologie, psychiatrie apod.)
- sociálně-právní (speciální pedagog v sociálních službách, právo, společnost a zdravotně postižení apod.)
- speciálněpedagogické propedeutiky (lidé s postižením a společnost, poradenské intervence u lidí se zdravotním postižením, diagnostika speciálních potřeb apod.),
- psychologické (obecná a vývojové psychologie, psychopatologie apod.).

Na jejich výuce se podílejí i jiné součásti UPOL: lékařská fakulta, Katedra psychologie a patopsychologie, Katedra antropologie a zdravotní Propedeutické disciplíny jsou dlouholetou součástí přípravy speciálních pedagogů a základem pro navazující profilové disciplíny. Čím kvalitněji student uchopí obecné poznatky, tím lépe pronikne do profilových disciplín.

V rámci dalšího textu byly opět vybrány jednotlivé vysoké školy s možností studia speciální pedagogiky a byly podrobeny zkoumání, jež souvisí s výukou propedeutických disciplín v rámci predgraduální přípravy tamních speciálních pedagogů. Výčet nových propedeutik souvisejících se zkvalitněním přípravy budoucích speciálních pedagogů na UPOL je uveden

výše v textu. Přehled byl získán od MU Brno, OU Ostrava, UK Praha a TU Liberec. V rámci ostatních fakult jsou předměty, které jsou obsaženy v jednotlivých studijních oborech dostupné pouze na základě přihlášení. Propedeutické disciplíny byly pro přehlednost roztrženy do 4 obecnějších kategorií a to lékařské, psychologické, sociálně-právní, ostatní.

Tabulka č. 26: Počet propedeutických disciplín MU Brno

Lékařské	Psychologické	Sociálně-právní	Ostatní
Základy zdravotních nauk	Psychologie duševního vývoje	Školská politika, školský systém a legislativa I a II	Úvod do filozofie
Pediatric	Úvod do psychologie	x	Sociologie pro SPP
Neurologie	Sociální psychologie	x	x
Psychiatrie	Patopsychologie I a II	x	x
Oftalmologie	Seminář k úvodu psychologie	x	x
ORL - foniatrie	Seminář k psychologii duševního vývoje	x	x
x	Seminář k sociální psychologii	x	x
x	Patopsychologie a základy psychologického poradenství	x	x
x	Pedagogická psychologie	x	x
x	Psychologie osobnosti	x	x
x	Seminář z pedagogické psychologie	x	x
x	Psychologie ve školní praxi	x	x
x	Psychologie vyučování a výchovy	x	x
x	Neuropsychologie	x	x
x	x	x	x
Σ6	Σ15	Σ2	Σ2

Na MU Brno je nejvyšší zastoupení psychologických propedeutik. Magisterské obory mají povinnou SZS z Pedagogiky a Psychologie. Na druhém místě jsou propedeutiky lékařské.

Tabulka č. 27: Počet propedeutických disciplín OU Ostrava

Lékařské	Psychologické	Sociálně-právní	Ostatní
Somatologie a antropologie	x	Sociálně-právní ochrana mládeže	x
Somatopatologie	x	Sociologie dětství a výchovy	x
Základy pediatrie	x	Sociální a školská legislativa	x
Základy ORL a foniatrie	x	Sociální a multikulturní aspekty edukace	x
Základy neurologie	x	Sociální patologie a sociální deviace	x
Základy psychiatrie	x	x	x
Repetitorium lékařských propedeutik	x	x	x
Repetitorium neurologie	x	x	x
Σ8	Σ0	Σ5	Σ0

Na OU Ostrava je nejvyšší zastoupení propedeutik označovaných jako lékařské. Druhou nejvyšší četnost vykazují sociálně-právní propedeutiky. Kategorie Psychologické a Ostatní nemá k dispozici žádnou volbu.

Tabulka č. 28: Počet propedeutických disciplín UK Praha

Lékařské	Psychologické	Sociálně- právní	Ostatní
x	Neuropsychologie	Sociální politika a sociální správa	Propedeutika pro SPP
x	Základy psychologie	Právní ochrana znevýhodněných	Profesní etika
x	Psychologie dítěte školního věku	Základy sociologie	Kulturní antropologie
x	Vývojová psychologie a psychologie osobnosti	x	x
x	Psychologie učitelství	x	x
x	Psychologie hendikepu	x	x
Σ0	Σ6	Σ3	Σ3

Na UK Praha jsou nejvíce studentům k dispozici psychologické propedeutiky (6). Naopak lékařské nejsou zastoupeny vůbec.

Tabulka č. 29: Počet propedeutických disciplín TU Liberec

Lékařské	Psychologické	Sociálně- právní	Ostatní
Zdraví a nemoc z medicínského hlediska	Pedagogická psychologie	Sociálně-právní problematika	Vývojová a sociální variabilita člověka
Psychiatrie a neurologie	x	Sociální patologie	Práce s klientem s psychickým onemocněním
x	x	Sociální interakce v pedagogickém procesu	Zdraví a nemoc z psychologického a sociálního hlediska
x	x	x	Kapitoly z filozofie
x	x	x	Základy gerontologie a geriatric
Σ2	Σ1	Σ3	Σ5

TU Liberec poskytuje studentům nejvíce propedeutických disciplín v oblasti Ostatní. Na druhém místě jsou sociálně-právní propedeutiky.

Závěr

Cíle textu bylo poskytnout základní přehled o možnostech studia speciální pedagogiky na státních i soukromých vysokých školách v České republice. Příspěvek reagoval na dobíhající projekt Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou. Autor článku se zaměřoval i na pregraduální přípravu budoucích speciálních pedagogů v oblastech úzce souvisejících se speciální pedagogikou, jejichž znalost je nezbytná pro efektivní praxi. Jak je z výše přeložených poznatků patrné, odvíjí se jednotlivé propedeutické disciplíny na jednotlivých fakultách na základě tradice panující na dané vysoké škole. Dalším významným důvodem je přítomnost či absence erudovaných odborníků připravených poskytnout studentům poutavou formou náhled do dané oblasti. Na základě nedostupnosti komplexní nabídky propedeutických disciplín na jiných fakultách je projekt (který se týkal jejich inovace) vnímán jako nezbytný a přínosný pro speciálněpedagogickou teorii i praxi.

Seznam literatury

1. HISTORIE KATEDRY. Univerzita Hradec Králové. ©2013. Cit. [31-08-2013]. Dostupné z WWW: < www.uhk.cz >.
2. HISTORIE FAKULTY. Univerzita Karlova. ©2013. Cit. [31-08-2013]. Dostupné z WWW: < www.cuni.cz/uk-5 >.
3. KATEDRA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY. Technická univerzita Liberec. ©2013. Cit. [02-09-2013]. Dostupné z WWW: < www.tul.cz >.
4. KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY. Masarykova univerzita v Brně. ©2013. Cit. [02-09-2013]. Dostupné z WWW: < www.ped.muni.cz >.
5. KVALITA PRIVÁTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Soukromé vysoké školy. ©2013. Cit. [05-03-2013]. Dostupné z WWW: < <http://www.soukrome-vs.cz/clanky/kvalita-privatniho-vzdelani> >.
6. PEDAGOGICKÁ FAKULTA. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. ©2013. Cit. [03-09-2013]. Dostupné z WWW: < www.pf.ujep.cz >.

7. PEDAGOGICKÁ FAKULTA. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ©2013. Cit. [03-09-2013]. Dostupné z WWW: <www.jcu.cz>.
8. PŘEDBĚŽNÝ SEZNAM STUDIJNÍCH PROGRAMŮ A OBORŮ. Ústav speciálněpedagogických studií. ©2013. Cit. [02-09-2013]. Dostupné z WWW: <www.upol.cz>.
9. STUDIJNÍ PROGRAMY. Ostravská univerzita. ©2013. Cit. [03-09-2013]. Dostupné z WWW: <www.osu.cz>.
10. STUDIJNÍ PROGRAMY. Univerzita Jana Amose Komenského. ©2013. Cit. [03-09-2013]. Dostupné z WWW: <www.ujak.cz>.
11. V ČESKU JE MOC VYSOKÝCH ŠKOL, JEJICH POČET KLESNE. Česká televize. ©2013. Cit. [02-03-2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.cesktelevize.cz/ct24/domaci/67680-v-cesku-je-moc-vysokych-skol-jejich-pocet-klesne/>>.

Legislativní normy

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění

Kontakt:

doc. Mgr. et PaedDr. Jan Michalík, Ph.D.

docent

Ústav speciálněpedagogických studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

E-mail: jan.michalik@upol.cz

5 STUDIUM SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY NA ÚSTAVU SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ PDF UP V OLOMOUCI

doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D., Bc. Petr Langer

Abstrakt

Příspěvek obsahuje informace o struktuře Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP, aktuálně nabízených studijních oborech a přehledu realizovaných aktivit včetně silných a slabých stránek pracoviště.

Klíčová slova:

speciální pedagogika, studium, vědecko-výzkumné aktivity

Abstract

This paper contains information on the structure of the Institute of special education studies Faculty of Education Palacký University Olomouc, currently offered fields of study and list of implemented activities, including the strengths and weaknesses of the workplace.

Key words:

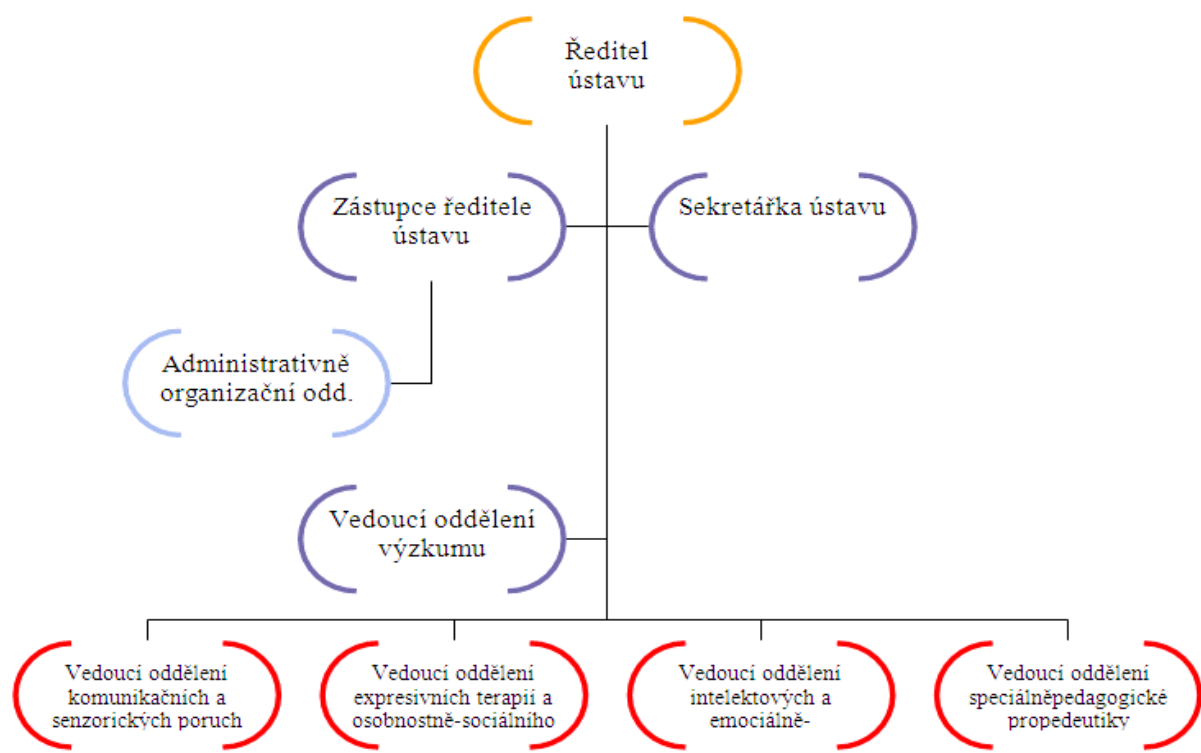
special education, study, research activities

Olomoucká katedra speciální pedagogiky byla založena roku 1965, což z ní činí jedno z nejstarších českých vysokoškolských pracovišť zaměřených na speciálněpedagogickou problematiku. Za dobu existence prošla katedrou řada významných osobností československé a české speciální pedagogiky a v jejím vedení se dosud vystřídaly tyto osobnosti:

- PhDr. Josef Sasín
- PaedDr. Ladislav Štejgerle
- PaedDr. Ludvík Edelsberger
- doc. PhDr. Drahomíra Holoušová, CSc.
- doc. PhDr. Jaroslav Kysučan, CSc.
- prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.
- Mgr. Oldřich Müller, Ph.D.
- doc. PhDr. Eva Suralová, Ph.D.

Vysoký nárůst nabízených studijních oborů, studentů i akademických pracovníků podílejících se na pedagogické a vědecko-výzkumné činnosti vedl roku 2009 k transformaci původní Katedry speciální pedagogiky na Ústav speciálněpedagogických studií (ÚSS), který je dále interně členěn na odborná oddělení. V současné době je ÚSS největším pracovištěm svého druhu v České republice.

Obrázek: Organizační schéma Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP v Olomouci

Výuka je na Ústavu speciálněpedagogických studií aktuálně zajišťována 30 interními akademickými pracovníky (3 profesori, 5 docentů a 22 odborných asistentů), 24 studenty prezenční formy doktorského studijního programu speciální pedagogika a 58 externími vyučujícími, kteří jsou významnými odborníky ve speciálněpedagogické praxi, případně jiných souvisejících oborech (medicína, sociální služby, státní správa apod.). V akademickém roce 2013/2014 je tedy výuka 973 různých předmětů zajišťována týmem 112 vyučujících. Aktuální rozsah výuky je v zimním semestru v prezenční formě studia 498 výukových hodin týdně, v letním semestru 488 hodin týdně a v kombinované formě studia celkem 1772 hodin za celý akademický rok.

Ústav speciálněpedagogických studií v akademickém roce garantuje a realizuje studijní obory v prezenční i kombinované formě ve všech stupních a typech studijních programů:

- bakalářské studium,
- navazující magisterské studium,
- magisterské studium,
- doktorské studium.

Kromě toho je možné na ÚSS konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem v oboru speciální pedagogika.

Nabídka jednotlivých studijních programů je velmi široká od učitelsky zaměřených oborů po neučitelské, stejně jako od speciální pedagogiky raného věku až po speciálněpedagogickou andragogiku:

5.1 Prezenční forma studia

Bakalářské studium

Jednooborové studium:

- Speciální pedagogika – dramaterapie (Studium je koncipováno jako neučitelské strukturované (dvoustupňové) se zaměřením na speciální pedagogiku a dramaterapii. Náplní studia jsou nejen teoreticky a informativně orientované disciplíny (např. základy speciální pedagogiky, psychologie, psychopedie atd.), ale velký důraz je kladen na formativně a terapeuticko-formativně orientované disciplíny: dramaterapii, arteterapii, personálně-sociální výcvik, dramiku, dramaterapeutické projektování a další expresivně a zážitkově zaměřené předměty.)
- Speciální pedagogika – ortokomunikace (Studium je koncipováno jako bakalářské neučitelské, se zaměřením na práci s osobami zatíženými poruchami komunikace. Obor je zaměřen na přípravu pracovníka vybaveného znalostí různých alternativních komunikačních technik, s dovedností založit komunikační systém, byť na velmi nízké komunikační úrovni klienta. Absolvent by měl ovládat metodiku potřebnou pro výstavbu individuálních komunikačních systémů, specifické diagnostické postupy a v neposlední řadě také použití technických pomůcek tuto komunikaci usnadňujících či zprostředkujících.)
- Speciálněpedagogická andragogika (Studium je koncipováno jako neučitelské, strukturované (dvoustupňové) se zaměřením na přípravu odborných pracovníků, kteří budou kvalifikováni pro práci s dospělými s různými druhy postižení či znevýhodnění.)
- Speciální pedagogika raného věku (Studium je koncipováno jako bakalářské neučitelské se zaměřením na výchovně-vzdělávací práci s dětmi raného věku se specifickými potřebami. Speciální pedagogika raného věku představuje souhrn aktivit, které jsou nabízeny a směřují k rodině s dítětem raného věku s postižením. Cílovou skupinu tvoří rodina s dítětem s postižením v období do 3–4 roku věku a u dětí s kombinovaným postižením do věku 7 let. Obor se opírá o aktuální teoretická východiska oboru Speciální pedagogika, jejích jednotlivých disciplín a souvisejících vědních oborů.)
- Speciální pedagogika předškolního věku (Studium je koncipováno jako učitelské jednostupňové se zaměřením na speciální pedagogiku předškolního věku. Obor navazuje na znalosti získané středoškolským studiem pedagogiky předškolního věku, které jsou základním předpokladem pro zvládnutí teoretických disciplín. Součástí studia je realizace průběžných a souvislých speciálněpedagogických praxí, které jsou rozšířením pedagogických kompetencí již získaných v průběhu středoškolského studia předškolní pedagogiky. Cílem je prohloubení kompetence o oblast speciální pedagogiky v takovém rozsahu, aby byl teoreticky i prakticky připraven pro edukaci dětí předškolního věku se somatickým, mentálním a senzorickým postižením, narušenou komunikační schopností a se skupinou dětí se široce variabilními znaky specifických poruch. Obor se opírá o aktuální teoretická východiska oboru speciální pedagogika, jeho součástí je i praktická příprava v oblasti alternativních psychoterapeutických postupů, speciálních psychomotorických herních aktivit, komunikačních technik s dětmi se zrakovým a sluchovým postižením, muzikoterapie a dramaterapie.)

Dvouoborové studium:

- Speciální pedagogika pro 2. st. základních škol a střední školy + zvolený aprobační předmět (Studium je koncipováno jako učitelské strukturované (dvoustupňové) se zaměřením na pregraduální přípravu učitelů-odborníků v té oblasti speciální pedagogiky, která se zabývá edukací a rozvojem různě sociálně znevýhodněných osob stanoveného věku. Cílem studia je vytvořit podmínky a předpoklady pro přípravu vysoce kvalifikovaných pedagogických pracovníků, připravených pro práci v resortech školství, práce a sociálních věcí a zdravotnictví včetně působení v nestátních subjektech uvedené sféry. Nedílnou součástí studia je splnění základních požadavků pedagogické způsobilosti v modulu pedagogickém, psychologickém, pedagogických praxí a všeobecně vzdělávacím. Tyto požadavky jsou společné pro všechny studijní obory na PdF UP. Tento studijní obor se kombinuje vždy s dalším studijním oborem studijního programu Specializace v pedagogice nebo bakalářským oborem uskutečňovaným na Filozofické fakultě a Přírodovědecké fakultě UP, a to podle aktuální nabídky a výběru studenta.)

Magisterské studium

- Logopedie (Studium je koncipováno jako neučitelské nestrukturované se zaměřením na fyziologii a poruchy komunikace ve všech jejích formách, včetně poruch sluchu.)
- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika (Studium je koncipováno jako učitelské jednostupňové se zaměřením na speciální pedagogiku a pedagogiku mladšího školního věku.)

Navazující magisterské studium

- Speciální pedagogika (Studium je koncipováno jako neučitelské navazující magisterské, které bezprostředně navazuje (a je úzce provázáno) na bakalářský stupeň studijních oborů se zaměřením na speciální pedagogiku (zejména oborů Speciálněpedagogická andragogika, Speciální pedagogika raného věku, Speciální pedagogika zaměřená na ortokomunikaci, Speciální pedagogika, ale i dalších), přičemž vychází ze zde získaných znalostí a tyto prohlubuje ve směru získávání schopnosti samostatné výchovné, vzdělávací, diagnostické, terapeutické a poradenské práce s osobami se zdravotním postižením (či jinými příčinami sociálního znevýhodnění). Studijní obor je dále koncipován tak, že umožňuje výběr specializací ve výše zmíněných oblastech: speciálněpedagogické andragogiky, speciální pedagogiky raného věku, speciální pedagogiky – ortokomunikace a speciální pedagogiky (se zaměřením na dramaterapii).)
- Speciální pedagogika pro 2. st. základních škol a střední školy + aprobační předmět (Studium je koncipováno jako učitelské dvouoborové se zaměřením na pregraduální přípravu pedagogických pracovníků pro tu oblast speciální pedagogiky, která se zabývá nejen edukací, ale také celkovým rozvojem různě sociálně znevýhodněných osob stanoveného věku. Obor respektuje fakt, že pedagogická integrace již postoupila i do škol 3. stupně, dále zajišťuje prostupnost studia speciální pedagogiky s ostatními studijními programy zabývajícími se pregraduální přípravou pedagogů. Po spíše prakticky zaměřeném bakalářském stupni je navazující magisterský stupeň zaměřen více teoreticky. Cílem studia je příprava vysoce kvalifikovaných pedagogických pracovníků připravených pro

práci v resortech školství, práce a sociálních věcí a zdravotnictví včetně působení v nestátních subjektech uvedené sféry. Nedílnou součástí studia je splnění požadavků pedagogické způsobilosti v modulu pedagogickém, psychologickém, všeobecně vzdělávacím a pedagogických praxí. Tento studijní obor se kombinuje vždy s jedním dalším studijním oborem dle výběru studenta (pokud omezení nestanoví garant druhého oboru.).

5.2 Kombinovaná forma studia

Bakalářské studium

- Speciálněpedagogická andragogika (Studium je koncipováno jako neučitelské, strukturované (dvoustupňové) se zaměřením na přípravu odborných pracovníků, kteří budou kvalifikováni pro práci s dospělými s různými druhy postižení či znevýhodnění.)
- Speciální pedagogika předškolního věku Studium je koncipováno jako učitelské jednostupňové se zaměřením na speciální pedagogiku předškolního věku. Obor navazuje na znalosti získané středoškolským studiem pedagogiky předškolního věku, které jsou základním předpokladem pro zvládnutí teoretických disciplín. Součástí studia je realizace průběžných a souvislých speciálněpedagogických praxí, které jsou rozšířením pedagogických kompetencí již získaných v průběhu středoškolského studia předškolní pedagogiky. Cílem je prohloubení kompetence o oblast speciální pedagogiky v takovém rozsahu, aby byl teoreticky i prakticky připraven pro edukaci dětí předškolního věku se somatickým, mentálním a senzorickým postižením, narušenou komunikační schopností a se skupinou dětí se široce variabilními znaky specifických poruch. Obor se opírá o aktuální teoretická východiska oboru speciální pedagogika, jeho součástí je i praktická příprava v oblasti alternativních psychoterapeutických postupů, speciálních psychomotorických herních aktivit, komunikačních technik s dětmi se zrakovým a sluchovým postižením, muzikoterapie a dramaterapie.
- Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky (Studium je koncipováno jako jednostupňové se zaměřením na vychovatelství v oblasti speciální pedagogiky.)
- Speciální pedagogika pro 2. st. základních škol a střední školy + aprobační obor (Studium je koncipováno jako učitelské strukturované (dvoustupňové) se zaměřením na pregraduální přípravu učitelů-odborníků v té oblasti speciální pedagogiky, která se zabývá edukací a rozvojem různě sociálně znevýhodněných osob stanoveného věku. Cílem studia je vytvořit podmínky a předpoklady pro přípravu vysoce kvalifikovaných pedagogických pracovníků, připravených pro práci v resortech školství, práce a sociálních věcí a zdravotnictví včetně působení v nestátních subjektech uvedené sféry. Nedílnou součástí studia je splnění základních požadavků pedagogické způsobilosti v modulu pedagogickém, psychologickém, pedagogických praxí a všeobecně vzdělávacím. Tyto požadavky jsou společné pro všechny studijní obory na PdF UP. Tento studijní obor se kombinuje vždy s dalším studijním oborem studijního programu Specializace v pedagogice nebo bakalářským oborem uskutečňovaným na Filozofické fakultě a Přírodovědecké fakultě UP, a to podle aktuální nabídky a výběru studenta.)

Magisterské studium

- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika (Studium je koncipováno jako učitelské jednostupňové se zaměřením na speciální pedagogiku a pedagogiku mladšího školního věku.)

Navazující magisterské studium

- Speciální pedagogika (Studium je koncipováno jako neučitelské navazující magisterské, které bezprostředně navazuje (a je úzce provázáno) na bakalářský stupeň studijních oborů se zaměřením na speciální pedagogiku (zejména oborů Speciálněpedagogická andragogika, Speciální pedagogika raného věku, Speciální pedagogika zaměřená na ortokomunikaci, Speciální pedagogika, ale i dalších), přičemž vychází ze zde získaných znalostí a tyto prohlubuje ve směru získávání schopnosti samostatné výchovné, vzdělávací, diagnostické, terapeutické a poradenské práce s osobami se zdravotním postižením (či jinými příčinami sociálního znevýhodnění). Studijní obor je dále koncipován tak, že umožňuje výběr specializací ve výše zmíněných oblastech: speciálněpedagogické andragogiky, speciální pedagogiky raného věku, speciální pedagogiky – ortokomunikace a speciální pedagogiky (se zaměřením na dramaterapii).)
- Speciální pedagogika pro 2. st. základních škol a střední školy + aprobační obor (Studium je koncipováno jako učitelské dvouoborové se zaměřením na pregraduální přípravu pedagogických pracovníků pro tu oblast speciální pedagogiky, která se zabývá nejen edukací, ale také celkovým rozvojem různě sociálně znevýhodněných osob stanoveného věku. Obor respektuje fakt, že pedagogická integrace již postoupila i do škol 3. stupně, dále zajišťuje prostupnost studia speciální pedagogiky s ostatními studijními programy zabývajícími se pregraduální přípravou pedagogů. Po spíše prakticky zaměřeném bakalářském stupni je navazující magisterský stupeň zaměřen více teoreticky. Cílem studia je příprava vysoce kvalifikovaných pedagogických pracovníků připravených pro práci v resortech školství, práce a sociálních věcí a zdravotnictví včetně působení v nestátních subjektech uvedené sféry. Nedílnou součástí studia je splnění požadavků pedagogické způsobilosti v modulu pedagogickém, psychologickém, všeobecně vzdělávacím a pedagogických praxí. Tento studijní obor se kombinuje vždy s jedním dalším studijním oborem dle výběru studenta (pokud omezení nestanoví garant druhého oboru).)

Doktorské studium (prezenční i kombinovaná forma)

- Speciální pedagogika (titul Ph.D.)
- Special Education (academic title Ph.D.)
- Специальное образование (академическую степень Ph.D.)

Rigorózní zkouška

- Speciální pedagogika (titul PhDr.)

Kromě pedagogické činnosti vyvíjejí členové Ústavu speciálněpedagogických studií četné vědecko-výzkumné aktivity z různých oblastí speciální pedagogiky i s interdisciplinárním přesahem a podílejí se na řešení desítek projektových činností různých dotačních agentur (GA ČR, IGA UP, ESF, resortní výzkumné úkoly aj.). V letech 2010–2012 realizovali členové

ÚSS 878 publikačních výstupů, každoročně je pod jejich vedením obhájeno více než 300 kvalifikačních prací, podílejí se na organizování odborných vědeckých konferencí, workshopů a seminářů a úzce spolupracují s prestižními tuzemskými i zahraničními pracovišti a odborníky

Pracovníci a studenti ÚSS se rovněž aktivně zapojují do činnosti Centra podpory studentů se specifickými potřebami UP jak v pozici koordinátorů, tak i v pozici poskytovatelů služeb studentům cílové skupiny a jejich pedagogům. Při ÚSS je také aktivní Asociace studentů speciální pedagogiky, jež se jako občanské sdružení ve spolupráci s ústavem podílí na organizaci odborných seminářů, školení i společenských akcí pro studenty.

Mezi silné stránky Ústavu speciálněpedagogických studií patří zejména:

- široký tým pracovníků (kmenoví pracovníci i externisté) a z něj pramenící možnost úzké profilace i tvoření týmů;
- komplexní nabídka studijních oborů (učitelské, neučitelské, všechny stupně vzdělání, všechny cílové skupiny, prezenční i kombinovaná forma);
- spolupráce se širokou sítí zařízení v praxi;
- vysoký převis poptávky uchazečů o studium nad nabídkou volných studijních míst, což vede k výběru kvalitních studentů;
- velmi dobrá uplatnitelnost absolventů v praxi.

Za slabé stránky ústavu pak jeho vedení považuje:

- Vysoká pracovní (zejm. výuková a organizační) zátěž pracovníků ÚSS
- Vysoký počet studentů, který dostatečně neumožňuje individualizovaný přístup k výuce
- Rezervy ve spolupráci teorie s praxí (např. výzkumná témata, realizace bakalářských a diplomových prací)
- Strukturace učitelského studia
- Neprovázanost koncepce přípravy budoucích pedagogů a speciálních pedagogů a dlouhodobých záměrů MŠMT

Více informací o aktivitách Ústavu speciálněpedagogických studií PdF UP je možné získat na webových stránkách www.uss.upol.cz.

Kontakt:

doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Ústav speciálněpedagogických studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

tel: 585 635 322

e-mail: jiri.langer@upol.cz

URL: www.uss.upol.cz

6 VÝZNAM A POSTAVENIE ŠPECIÁLNO PEDAGOGICKEJ PRAXE V PREGRADUÁLNEJ PRÍPRAVE ŠTUDENTOV ŠPECIÁLNEJ PEDAGOGIKY

PhDr. Tatiana Čekanová

Abstrakt

Súčasťou pregraduálnej prípravy študentov špeciálnej pedagogiky je aj realizácia a organizačné zabezpečenie špeciálnopedagogickej praxe. Autorka príspevku podáva prehľad jednotlivých foriem špeciálnopedagogickej praxe počas bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia v študijnom odbore špeciálna pedagogika. Vyzdvihuje potrebu kvalitných cvičných učiteľov a aktívnu účasť študentov počas realizácie pedagogickej praxe.

Kľúčové slová

Pedagogická prax. Špeciálnopedagogická prax. Pregraduálna príprava. Špeciálny pedagóg. Špeciálnopedagogické zariadenia. Cvičný učiteľ.

Abstract

Realization and organization of special education practice is an important part of undergraduate training of special education students. The paper focuses on special-educational practice in bachelor and master level of special education study program. It highlights the need for good training teachers and active approach of students in the process of teaching practice.

Key words

Teaching practice. Special education practice. Undergraduate training. Special education teacher. Special education institutions. Training teacher.

Úvod

Na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove každoročne stúpa záujem o štúdium špeciálnej pedagogiky v dvoch študijných programoch – pedagogika mentálne postihnutých, predškolská elementárna pedagogika a pedagogika psychosociálne narušených. Úspešné zvládnutie prijímacieho konania je len vstupnou bránou k ďalšiemu štúdiu. Študent môže byť teoreticky erudovaný, ale to neznamená, že dokáže pracovať s jedincom s postihnutím alebo narušením v praxi. Preto súčasťou pregraduálnej prípravy študentov v uvedených študijných programoch je aj špeciálnopedagogická prax, ktorá sa realizuje v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia v každom semestri a ročníku (viď tab.1).

Na Pedagogickej fakulte PU v Prešove sa prax študentov realizuje cez Referát pre pedagogické praxe, ktorý bol zriadený v akademickom 2010/2011. Organizačne ju riadi pracovníčka referátu, obsahovo a metodicky sú však za priebeh praxe zodpovední štyria metodici, traja z Katedry predškolskej a elementárnej pedagogiky a jeden z Katedry špeciálnej pedagogiky.

Na základe Dohody o spolupráci s danou školou, prípadne špeciálnopedagogickým zariadením sa v priebehu celého akademického roka realizujú jednotlivé formy praxe. Gro spočíva na študentoch dennej formy štúdia, kedy cviční vychovávatelia a učitelia, ktorí splňajú požiadavky predpísané zákonom, majú zo strany fakulty plne finančne hračený čas, ktorý venujú našim študentom. Cvičných učiteľov a vychovávateľov odporúča daná škola, prípadne zariadenie a následne sa uzatvára dohoda medzi fakultou a príslušným zariadením. Z vlastnej skúsenosti môžem konštatovať, že sa nám pomerne úspešne darí realizovať všetky

formy praxí v rámci jednotlivých študijných programov najmä na Katedre špeciálnej pedagogiky. Dokonca, každý rok dokážeme získať nové špeciálnopedagogické zariadenie vhodné na realizáciu praxe.

V akademickom roku 2012/2013 bol na základe odporúčaní jednotlivých metodikov Pedagogickej fakulty Rektorátu PU v Prešove vybraným školám a školským zariadeniam udelený Štatút cvičnej školy, Štatút cvičného zariadenia, ktorým škola získava vyšší kredit. V rámci Katedry špeciálnej pedagogiky štatút získalo 7 škôl a školských zariadení v Prešovskom samosprávnom kraji.

6.1 Funkcie špeciálnopedagogickej praxe pre študentov

Cieľom **orientačnej funkcie** špeciálnopedagogickej praxe je oboznámiť študentov s prostredím a organizáciou školy, s rozličnými stupňami a typmi škôl, s ich vzdelávacími programami, s rozličnými triedami, výchovnými skupinami žiakmi a učiteľmi. Čo je dôležité nielen pre vyučovanie v cvičných školách, ale aj pre ďalší výber školy po skončení pregraduálneho vzdelávania. **Vzdelávaciu (informačnú) funkciu** plní pedagogická prax tým, že dopĺňa a obohacuje teoretickú prípravu študentov, upevňuje a prehľbuje ich vedomosti a vytvára podmienky pre ich konkretizáciu a tvorivú aplikáciu v jedinečných pedagogických situáciách (Kontírová, S. a kol., 2010).

Úlohou pedagogickej praxe je podľa Z. Gadušovej (2008):

- aktivovať a motivovať študenta pre pedagogické povolanie,
- rozvinúť pedagogické myslenie a naučiť aplikovať teoretické poznatky v praxi,
- rozvinúť etiku komunikácie študenta so všetkými účastníkmi edukačného procesu,
- rozvíjať schopnosti študentov v oblasti školského manažmentu.

Pre budúceho pedagóga je dôležité naučiť sa v rámci pedagogickej praxe zvládať aj sebareflexiu, ktorá plní niekoľko funkcií (Kalhous, Obst a kol., 2002):

- poznávaciu,
- spätnej väzby,
- rozvíjajúcu,
- preventívnu,
- relaxačnú

Vedľajšou úlohou praxe študentov je mnohokrát aj vyvrátiť tvrdenia kolujúce v laickej spoločnosti, že učiť môže každý, kto aspoň trochu ovláda danú problematiku. Študenti si na vlastnej koži vyskúšajú, že je rozdiel medzi slovami učiť a naučiť.

V priebehu štúdia v študijnom programe pedagogika mentálne postihnutých absolvujú študenti niekoľko foriem špeciálnopedagogickej praxe, ktorej obsahová náplň sa mení v závislosti od roku štúdia. Ich prehľad uvádzame v tabuľke 1.

Tab. 1 Prehľad špeciálnopedagogickej praxe v študijnom odbore pedagogika mentálne postihnutých v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove

Semester	Druh praxe Bc.	Počet týždňov v semestri	Počet týždňov praxe v semestri	Podiel praxe v % za semester
1.	Exkurzia	13	1	7,7 %
2.	Náčuvová asistenčná prax v špeciálnej materskej škole	13	2,5	19,2 %
3.	Náčuvová asistenčná prax v ŠKD pri ŠZŠ	13	2	15,4 %
4.	Priebežná pedagogická prax v ŠKD pri ŠZŠ	13	2	15,4 %
5.	-	13	-	-
6.	Súvislá pedagogická prax v ŠKD pri ŠZŠ v DSS	9	5	55,6 %
Semester	Druh praxe Mgr.	Počet týždňov v semestri	Počet týždňov praxe v semestri	Podiel praxe v % za semester
1.	Priebežná pedagogická prax v ŠZŠ variant A,B	13	2	15,4 %
2.	Priebežná pedagogická prax v ŠZŠ variant C	13	2	15,4 %
3.	Priebežná pedagogická prax v odbornom učilišti , alebo praktickej škole	13	2	15,4 %
4.	Súvislá pedagogická prax v ŠZŠ v ročníkoch 5-9, alebo v ČŠPP	9	5	55,6 %

6.2 Formy špeciálnopedagogickej praxe

V rámci **bakalárskeho stupňa štúdia** študijného programu pedagogika mentálne postihnutých študent absolvuje niekoľko foriem špeciálnopedagogickej praxe:

Exkurzia do špeciálnopedagogických zariadení sa organizuje v mesiaci október, hneď v prvom semestri štúdia daného študijného odboru. Poslaním exkurzie je získať prehľad o rôznych typoch špeciálnych škôl a špeciálnopedagogických zariadení. Trasa je pripravovaná tak, aby bolo možné navštíviť predovšetkým špeciálnu materskú školu, špeciálnu základnú

školu, odborné učilište, reedukačné centrum, domov sociálnych služieb, detský domov, chránenú dielňu pre osoby s postihnutím a krízové centrum. Súčasťou je aj návšteva Múzea špeciálneho školstva v Levoči, v rámci ktorej sa oboznámia nielen s históriou študijného programu, ale aj s inými vednými odbormi súvisiacimi so špeciálnou pedagogikou.

Exkurzie vo vzťahu k štúdiu plnia hlavne poznávaciu funkciu – študenti sa oboznámia s históriou, súčasnosťou daného zariadenia, organizačnou štruktúrou, personálnym a materiálno-technickým zabezpečením. Často sa študenti až počas exkurzie dostanú prvýkrát do kontaktu s osobami s ťažkým alebo hlbokým mentálnym, zmyslovým, prípadne s viacnásobným postihnutím. Ďalším dôležitým momentom je možnosť preveriť si svoj postoj k osobám s postihnutím. Vyskytnú sa prípady, kedy dochádza u študentov k neochote kontaktovať sa s osobami s postihnutím, neschopnosťou vstúpiť do priestorov zariadenia a nadviazať s nimi očný, prípadne fyzický kontakt vo forme pohľadania či dotyku.

Po absolvovaní exkurzie získajú študenti predstavu o danom type štúdia a možnostiach ich uplatnenia v praxi. Potvrdzujú sa nám skúsenosti, že študenti bakalárskej formy štúdia získané poznatky z exkurzie vyžívajú v priebehu celého svojho štúdia na našej fakulte.

V rámci *nácvuovej – asistenčnej praxe v špeciálnej materskej škole, materskej škole s individuálne začlenenými deťmi so zdravotným znevýhodnením, materskej školy s deťmi z marginalizovanej rómskej komunity* sa študent oboznámi s fungovaním jednotlivých typov materských škôl, s obsahom edukačnej činnosti, pozoruje prácu pedagóga, napomáha pri jednotlivých edukačných aktivitách, učí sa komunikovať s dieťaťom s postihnutím predškolského veku, rešpektovať jeho osobnosť.

Cieľom *nácvuovej – asistenčnej praxe v školskom klube detí pri špeciálnej základnej škole* je vniknúť do podstaty fungovania školského klubu detí, oboznámiť sa s výchovným programom, naučiť sa usmerňovať a riadiť voľnočasové aktivity detí, byť trpezlivý a tolerantný k deťom, rešpektovať ich individuálne osobitosti a potreby.

Po úvodnom nácvu počas *priebežnej pedagogickej praxe v školskom klube detí* nasleduje samostatná výchovná činnosť študenta, kedy má možnosť prvýkrát vyskúšať si organizáciu celého popoludnia s dôrazom na zvládnutie edukačnej činnosti. Neoddeliteľnou súčasťou je aj komunikácia s rodičmi detí, schopnosť naučiť sa podávať informácie o dieťati zákonnému zástupcovi citlivo a v intenciách zdôraznenia najmä pozitívnych oblastí v jeho vývine.

Počas *súvislej pedagogickej praxe*, ktorou môže byť výchovná činnosť v školskom klube detí, prípadne v domove sociálnych služieb, študent sa stáva po dobu piatich týždňov vychovávateľom. Realizuje edukačnú činnosť nepretržite, aby si v plnej miere mohol overiť teoretické vedomosti, ale aj praktické skúsenosti nadobudnuté v priebehu bakalárskeho stupňa štúdia.

Počas **magisterského stupňa štúdia** programu pedagogika mentálne postihnutých absolvuje študent nasledujúce formy praxe:

Priebežná prax v špeciálnej základnej škole. Počas štúdia je študent povinný absolvovať túto formu praxe vo všetkých troch variantoch špeciálnej základnej školy. Poslaním praxe je oboznámiť sa s organizačnou štruktúrou, vnútorným členením a obsahovou náplňou vzdelávania žiakov s mentálnym postihnutím, prvýkrát realizovať samostatne vzdelávaciu činnosť na vyučovacej hodine, naučiť sa základy vypracovania individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, zvládať individuálny prístup v edukačnom procese u žiakov, ako aj rešpektovať ich zdravotný stav v procese edukácie.

Priebežná prax v odbornom učilišti a praktickej škole. V tejto forme praxe má študent možnosť sledovať profesijné dozrievanie žiakov s mentálnym postihnutím, ako aj spoznať a porovnať zmeny v edukačnom procese v špeciálnej základnej škole, odbornom učilišti a praktickej škole.

Súvislá pedagogická prax. Túto prax realizuje študent v 5. až 9. ročníkoch špeciálnej základnej školy vo variante A alebo v Centre špeciálnopedagogického poradenstva. Študent sa počas piatich týždňov stáva pedagógom, aby si mohol zdokonaľiť nadobudnuté praktické zručnosti a teoretické vedomosti. Môžeme povedať, že sa stáva „zamestnancom“ danej inštitúcie na dobu určitú, kde vykonáva súvislú prax, a preto sa musí prispôbiť daným podmienkam, vytvoriť si väzbu na daný učiteľský kolektív.

Zaradenie praxe v Centre špeciálnopedagogického poradenstva si vyžiadala požiadavka dnešnej doby, nakoľko čoraz viac stúpa potreba mať na škole školského špeciálneho pedagóga, ktorý je v úzkom kontakte s triednymi učiteľmi, ktorí vzdelávajú individuálne začlenených žiakov so zdravotným znevýhodnením. Pre študenta je to cenná skúsenosť, ktorá mu poskytuje ucelený pohľad na prácu špeciálneho pedagóga a v nemalej miere aj psychológa v danom zariadení. Súčasťou praxe je aj oboznámenie sa so školskou dokumentáciou a základnou agendou, prípadne pozorovacia činnosť pri konzultáciách rodiča so špeciálnym pedagógom či psychológom.

Prehľad praxe v odbore predškolská a elementárna pedagogika a pedagogika psychosociálne narušených uvádzame v tabuľke 2. Nakoľko sa jedná o kombináciu dvoch študijných programov (predškolská a elementárna pedagogika a pedagogika psychosociálne narušených), je tomu prispôsobený aj obsah a dĺžka špeciálnopedagogickej praxe. Ide o dvojodborové štúdium, prax v druhom a treťom semestri bakalárskeho stupňa štúdia a v prvom semestri magisterského stupňa štúdia je realizovaná z Katedry predškolskej a elementárnej pedagogiky.

Tab. 2 Prehľad špeciálnopedagogickej praxe v študijnom odbore predškolská a elementárna pedagogika a pedagogika psychosociálne narušených v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove

Semester	Druh praxe Bc.	Počet týždňov v semestri	Počet týždňov praxe v semestri	Podiel praxe v % za semester
1.	Exkurzia	13	2 dni	1,3 %
2.	-	13	-	-
3.	-	13	-	-
4.	Priebežná pedagogická prax vo výchovnej činnosti v reedukačnom centre	13	1	7,7 %
5.	-	13	-	-

6.	Súvislá pedagogická prax vo výchovnej činnosti v reedukačnom centre	9	3	33,3 %
Semester	Druh praxe Mgr.	Počet týždňov v semestri	Počet týždňov praxe v semestri	Podiel praxe v % za semester
1.	-	13	-	-
2.	Priebežná pedagogická prax v triedach pre deti s vývinovými poruchami učenia, poruchami správania	13	2	15,4 %
3.	-	13	-	-
4.	Súvislá pedagogická prax v triedach pre deti s vývinovými poruchami učenia, poruchami správania	9	3	33,3 %

Exkurzia – jej obsah a úloha sú podobné ako pri študijnom programe pedagogika mentálne postihnutých; je realizovaná v rozpätí dvoch dní.

V rámci **bakalárskeho stupňa štúdia** študent absolvuje *priebežnú pedagogickú prax v reedukačnom centre*, kedy po prvýkrát má možnosť oboznámiť sa s realizáciou výchovnej činnosti v danom type zariadenia. Má možnosť konfrontovať poznatky z predchádzajúcej praxe realizovanej v školskom klube detí pri základnej škole. Tiež má možnosť oboznámiť sa s fungovaním reedukačného centra, hlavne s poslaním výchovnej činnosti v reedukácii.

Počas jedného týždňa, okrem pozorovaní v danej výchovnej skupine, realizuje aj samostatnú výchovnú činnosť, zúčastňuje sa na komunitách, oboznamuje sa s dokumentáciou, so systémom hodnotenia v reedukačnom centre, spôsobom riešenia konfliktov a hlavne riešenia výchovných problémov.

Študent počas troch týždňov *súvislej pedagogickej praxe v reedukačnom centre* v treťom ročníku realizuje výchovnú činnosť. Zúročuje tým svoje nadobudnuté teoretické vedomosti a praktické skúsenosti z predchádzajúcich dvoch rokov bakalárskeho štúdia. Snaží sa riešiť výchovné problémy, sleduje sociálny status jednotlivcov, ale aj celej výchovnej skupiny. Vytvára si vlastný spôsob hodnotenia a snaží sa ho pod dozorom cvičných vychovávateľov uplatňovať.

Počas **magisterského stupňa štúdia** študent realizuje *priebežnú pedagogickú prax v triedach pre deti s vývinovým poruchami učenia a poruchami správania*. V posledných rokoch stúpa počet detí, ktoré si vyžadujú špeciálnopedagogickú intervenciu. Tomu je prispôsobená aj daná forma praxe. Po dobu dvoch týždňov majú možnosť pozorovať, ale aj priamo realizovať vyučovacie hodiny v rámci primárneho vzdelávania žiakov, kde sa zameriavajú hlavne na

realizáciu individuálneho prístupu pri eliminácii vývinových porúch učenia, prípadne porúch správania.

Súvislá pedagogická prax v triedach pre deti s vývinovým poruchami učenia a poruchami správania sa vykonáva v čase troch týždňov, kedy študent ucelene realizuje výchovnovzdelávací proces v danom type školy. Opäť tu má možnosť odskúšať si svoje vedomosti, ktoré nadobudol počas štúdia. Cvičný učiteľ sa tu stáva koordinátorom a poradcom pri realizácii hlavne špeciálnopedagogickej intervencie a individuálneho prístupu k žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Záver

Pedagogická prax študentov je vzájomnou interakciou troch neoddeliteľných subjektov – študenta, učiteľa a žiaka. V rámci edukačného procesu dochádza ku vzájomnému formovaniu, rešpektovaniu a ovplyvňovaniu všetkých troch spomínaných subjektov. Cvičný učiteľ odovzdáva študentovi prostredníctvom výchovno-vzdelávacieho procesu cez priamu edukačnú činnosť praktické a teoretické poznatky, stáva sa poradcom a sprievodcom študenta v jeho profesijnom rozvoji. Študent si overuje cez vzájomnú interakciu učiteľ-žiak, študent-žiak, vedomosti získané v pregraduálnej príprave, nadobúda a osvojuje si praktické zručnosti potrebné pre úspešnú realizáciu edukačného procesu. Žiak získava nové vedomosti, učí sa rešpektovať študenta ako budúceho pedagóga.

Na konci štúdia by mal študent na základe absolvovania pedagogickej praxe:

- poznať školskú dokumentáciu,
- poznať príslušný školský vzdelávací program,
- vedieť správne formulovať edukačné ciele,
- správne aplikovať didaktické zásady a metodické postupy,
- vedieť správne využiť individuálny prístup v edukačnej činnosti,
- dopĺňať výučbu vhodným didaktickým materiálom,
- racionálne využiť základnú vyučovaciu jednotku,
- nezaujato hodnotiť výsledky žiaka,
- aplikovať poznatky špeciálnopedagogickej diagnostiky v praxi,
- schopnosť nadväzovať kontakt s rodičmi žiakov,
- vedieť vhodne prezentovať výchovno-vzdelávacie výsledky žiakov ich rodičom.

Neoceniteľnú a prvoradú úlohu pri realizácii akejkoľvek formy špeciálnopedagogickej praxe zohrávajú školy a školské zariadenia, ktoré nám umožňujú jej úspešnú realizáciu. Pedagógovia – cviční učitelia umožňujú cez svoje pedagogické majstrovstvo získať študentom praktické skúsenosti, ktoré sú neoceniteľné pre ich profesijné zručnosti. Samotné prostredie školy či školského zariadenia sa stáva jedným veľkým Orbis Pictus pre študenta.

Zoznam bibliografických odkazov

GADUŠOVÁ, Z. a kol. 2008. Hospitačná pedagogická prax. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2008. [cit.2012-01-30] Dostupné na internete: http://www.kza.fpv.ukf.sk/subory/PPX_6_2_08_3rocnik.pdf.

KALHOUS, Z., OBST, O. A KOL. 2002. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002.

KONTÍROVÁ, S. a kol. 2010. Pedagogická prax študentov učiteľstva a akademických predmetov. Košice: UPJŠ, 2010. [cit.2012-01-30] Dostupné na internete:

<http://www.upjs.sk/public/media/3499/Pedagogicka-prax-studentov-ucitelstva-akademickych-Predmetov.pdf>.

Študijné programy akreditovaných študijných odborov na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2012.
[cit.2012-01-30] Dostupné na internete:
<https://student.unipo.sk/maisportal/studijneProgramy.mais>.

Kontakt:

PhDr. Tatiana Čekanová

Katedra špeciálnej pedagogiky

Pedagogická fakulta

Prešovskej univerzity v Prešove

Ul. 17. novembra 15

080 01 Prešov

E-mail: tatiana.cekanova@pf.unipo.sk

7 EXPERIENCE OF CONDUCTING TRAININGS OF SPECIAL PEDAGOGUES IN LITHUANIA

Algirdas Ališauskas, Ph.D., Renata Geležinienė, Ph.D., Laima Tomėnienė Ph.D.

Summar

Šiauliai University Faculty of Social Welfare and Disability Studies is the only higher education institution in the country that trains special pedagogues who work in the institutions of mainstream and/or special preschool and school education, early rehabilitation services (ERS), pedagogical psychological services (PPS) and other institutions of education and/or healthcare where special educational support for pupils having SEN is provided.

Expanded spaces for special pedagogues' activity (work not only in special but also in mainstream educational institutions, institutions providing educational support) and need for new competences in order to successfully realize professional aims and strive for career conditioned the development new understandings of special pedagogues professional activity.

Under the conditions of inclusive education special pedagogue's role especially increases. He/she must be prepared to provide especially specialized support for persons having severe SEN, their families, etc., and be a professional who coordinates the processes of meeting individual needs of the education process participants and helps school overcome new challenges.

Key words:

cooperation with practice, coordination of special education, speech therapy, training of special pedagogues.

Introduction

In the report of European Agency¹ it is noted that training of special pedagogues is necessary in order to ensure necessary resources of specialists and support pupils and other teachers participating in the process of inclusive education. Under the conditions of inclusive education special pedagogue's role especially increases. He/she must be prepared to provide especially specialized support for persons having severe special education needs (SEN), their families, etc., and be a professional who coordinates the processes of meeting individual needs of the education process participants and helps school overcome new challenges.

Professional activity of trained specialists is important in promoting the ideas of humanism, tolerance, civil harmony, social participation, inclusive education in Lithuania, integrating persons having special needs into education system and reducing their social exclusion. Research on the qualification of special pedagogues working in mainstream and special schools of Lithuania, possibilities of their improvement and demand of special pedagogues², results of employers'³ and students' survey⁴ essentially approve the necessity of special education study programmes and the relevance of specialist training.

---

¹ Key principles for promoting Quality in inclusive Education, 2009. European Agency for Development in Special Needs Education.

² 1) Baltrušaitienė, J., Tarnauskas, K., Baltrušaitis, M. (2007). Qualification improvement of social and special pedagogues, school psychologists and librarians of mainstream schools. Research report. Kaunas: JSC Factus Dominus. 2) Ivoškuvienė, R., Makauskienė, V., Valančiūtė L. (2008). Assessment of Special education (speech therapy) study programme from speech therapists' viewpoint. Special Education No 1(18).

³ The research was performed by the Department of the Basics of Medicine, the data are published on the Study Quality Centre of FSWDS.

Study programme *Special Education (SE) demand* is based on the situation of the education system of Lithuania and the labour market demand for specialists providing special educational support for children having learning disabilities. Special education is implemented in all schools providing mandatory education. In 2011-2012 academic year in Lithuania there were 61 special schools with 3826 pupils having moderate, severe and extremely severe special educational needs (2005-2006, there were 5116 pupils)⁵. In 2011-2012 academic year using general education forms of mainstream school there were 43780 (in 2007-2008 academic year using general education forms of mainstream school there were 51159) pupils having special educational needs (SEN). In the recent years the number of pupils having SEN and studying at mainstream schools has not changed much and makes 11,9 % of all pupils. In Lithuania there are 38 early rehabilitation services (ERS) and 56 pedagogical psychological services (PPS) of towns and districts, preschool institutions of mainstream and special education, where special pedagogues work, too.

ŠU is the only higher education institution in the country that trains special pedagogues who work in the institutions of mainstream and/or special preschool and school education, PPS and other institutions of education and/or healthcare where special educational support for pupils having SEN is provided. Study programme *Special Education (SE)* is delivered by the Faculty of Social Welfare and Disability Studies (hereinafter FSWDS) of Šiauliai University. There are 3 departments in the faculty: Special Education, Social Education and Psychology, Basics of Medicine, also Study Quality Centre, Special Education Research Centre, Public Health Research Centre, Student Representatives' Office.

7.1 Position of propaedeutic disciplines in curriculum

Bachelor degree study programme structure

Study programme *Special Education* is supervised by the Department of Special Education. Subjects of general basics of study area and facultative (alternative) subjects of study fields and branches are taught by the teachers of FSWDS. Study quality supervision group is formed. Since 1995 the Study Programme Committee of Special Education has been functioning in the faculty, the functions of which are to analyze the quality of study programme modules, accredit new modules and renew already accredited modules.

Study programme, content of delivered modules are constantly renewed, learning outcomes are revised, with regard to: 1) changes in documents regulating studies, 2) national research results on meeting children's SEN, 3) students', graduates', social partners', surveys etc. Former special pedagogue training was more oriented towards training for work in special educational institutions (especially meant for children having intellectual disorders). In the recent years study programme is rearranged and renewed in the following directions: 1) special pedagogue training is intensified for work not only in special educational but also in mainstream institutions where integrated and inclusive education of children having SEN is realized. Inclusive education methodology is realized essentially in all renewed study programme modules of blocks II and III, students perform special pedagogue's practical placement in mainstream schools; 2) special pedagogues are trained for work with children

---

⁴ Kaffemanienė, O., Melienė, R., Lymantienė, J. et alii (2007). Student's opinions and assessments of FSWDS studies and their process. Data at FSWDS SQC website 2) Alifanovienė, D., Ališauskienė, S., Ambrukaitis, J. et alii (2007). Assessment of professional competences developed in Special education programme: students' attitude. Special Education 2(17). 3) Bilbokaitė, R., Grigencaitė, K. (2010). Research of Šiauliai University students' attitude towards study quality: FSWDS. Research report. ŠU: Social research scientific centre. Study Department.

⁵ Department of Statistics (2012). Lietuvos švietimas skaičiais 2012. Bendrasis ugdymas. http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Lietuvos%20svietimas%20skaičiai%202012_Bendrasis%20ugdymas.pdf, [accessed: 2013.08.08]

having various developmental disorders and SEN. Such functions are foreseen in special pedagogue's official instructions. Therefore, modules about various groups of children having SEN are studied: having mental development, sensory, movement and posture, behavioural and emotional disorders, learning disabilities, etc.; 3) preparedness not only to teach children having SEN but also team work with other education participants and other institutions, consult parents and pedagogues is accentuated. For this purpose the following modules are taught in the programme: Special education management, Team work, Collaboration with family, etc.; 4) aspects of values and attitudes are especially important for specialist training, therefore, in modules much attention is paid to personality development competences: empathy, tolerance, etc.

Bachelor degree study programme *Special Education* (branch *Speech therapy*) has the following study modes: full-time – duration 4 years, full-time – 2 years (who have education degree), 3 years (who haven't education degree). The graduates of the study programme receive qualification degree of bachelor in education and professional qualification of special pedagogue (speech therapist).

Study programme purpose – to train high qualified specialists able to recognize, assess and meet children's SEN and socialization needs. Study programme *Special education* harmonizes with the implementation of ŠU strategic goals: create, store and disseminate scientific knowledge and cultural values, form educated knowledge society, develop intellectual and creative potential of the nation. It is aimed to train professionals able to provide special education services meeting modern requirements. Scientific, pedagogical potential accumulated by FSWDS is able to perform study process based on scientific research, perform applied scientific research, to participate in the international exchange of scientific development and studies.

ŠU priority is study quality improvement. In FSWDS it is realized implementing module learning/teaching system, transparent evaluation system of learning outcomes, cumulative evaluation involving expert (employers, graduates, teachers, students) teams into periodical internal and external study quality evaluation creating modern basis for students' self-study, science and studies, rearranging the organization of practical placements, creating conditions for preparing textbooks, learning aids (also in CD format), inviting practitioners to deliver seminars, establishing study quality centre, including the improvement of educative competence into teacher assessment indicators. It is aimed that study programme corresponded the needs of changing harmonious society for integration into the EU, therefore, the study programme is constantly improved referring to the EU standards.⁶ Elements of blended studies are implemented, modern issues of special education are integrated into the contents of delivered modules. Realizing the idea of learning society in the study programme special attention is paid to the development of activeness, leadership, teamwork, critical thinking.

Realizing SE study programme the preconditions to implement one of the main university goals are developed – to create the conditions for a person to gain higher university education corresponding to the level of culture, science and newest technologies, professional qualification. FSWDS trains special pedagogues following humanistic ideas, able to disseminate progressive educative ideas, the ideas of inclusive education raising intellectual and moral potential of the nation.

Study programme is delivered following the Law on Science and Studies of LR, international directives (principles of ensuring internal and external quality indicated in the European higher education provisions and guidelines), LR Pedagogue training regulations, ŠU study regulations. Main study programme aims and objectives formulated with regard to

---

⁶ Bologna Process Documents: Sorbonne Joint Declaration, 1998; Bologna Declaration, 1999; Prague Communiqué, 2001; Berlin Communiqué, 2003; Bergen Communiqué, 2005; London Communiqué, 2007.

national education policy, development and change of social/educational services; orienting towards international principles of the modernization of higher education stating the requirements for the investments in human resources and competences obtained in studies.

Study programme aims correspond to programme purpose, elaborate it and reflect FSWDS mission – to train professionals for the Lithuanian education system who have general cultural, transferable and special competences. Programme purpose is elaborated by partial aims of the programme that describe the activity for which the graduates should be prepared.

Bachelor in *Speech therapy* specialization should be able to identify speech, language and communication disabilities; assess and meet special speech and communication educational needs, practically apply speech education and speech therapy technologies for persons of different age and having different disabilities; consult on the issues of the assessment of speech development and education.

Learning outcomes on programme level correspond and complement each other through the abilities developed in the studies of main specialty (*Special education*) and specializations (*Speech therapy*).

Study programme *Special education* develops:

- *general cultural* (competences of organization of scientific work and researcher, reflecting changes; ability to use modern information technologies),
- *functional* (ability to recognize typical and individual features of children having developmental peculiarities; assess SEN and their dynamics; meet pupils' SEN; ability to conceptually perceive modern special education theories and didactic technologies and apply them in professional activity),
- *transferable* (teamwork, critical thinking, etc.) competences.

Learning outcomes of subject level correspond to the outcomes of programme level. Every outcome of study programme is formed in more than 10 modules.

Competences formed in the studies of modules correspond to professional and general competences (communication, information management, investigative activity, etc.) indicated in study programme.

Study extent meets the requirements for university study programmes⁷. In the curriculum of the analyzed study programme contact and self-study hours, number of credits, distribution of subjects and examinations in semesters are indicated.

The extent of study programme *Special Education* (branch *Speech therapy*) in credits is equal for both full-time and part-time studies, only the duration of studies differ.

The duration of full-time study programme *Special Education* (branch *Speech therapy*) – 4 years, study extent – 240 credits, 2617 contact and 4023 self-study hours. The duration of full-time – 2 years (who have education degree) study extent – 120 credits, 1089 contact and 2109 self-study hours.

Study programme *Special Education* (branch *Speech therapy*) consists of the following blocks:

1. *General education block* – 18 cr., it makes up 7% of all study programme and meets pedagogue training requirement for university study programmes.
2. *General basics of study field* subject block – 131 cr., it makes up 55% of all study programme. This block includes course paper in education.
3. *Special training of study field* subject block – 31 cr. or 13% of all study programme.
4. *Education training of study field* subject block - 60 cr., 25% of all study programme.

---

⁷ List of Study Levels, 21 November, 2011, No. V-2212, web site: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=412604&p_query=&p_tr2= ; On Approval of The Descriptor Of Study Cycles (21 November, 2011 No. V-2212, web site: http://www.skvc.lt/files/SKAR/aprasas_eng.pdf)

Study content is coordinated to Pedagogues Training Regulation⁸. Graduate of pedagogical studies gains general cultural, professional, general and special competences indicated in Description of teacher's professional competence (2007).

Master degree study programme structure

Study programme purpose – to train high qualified specialists – special pedagogues (speech therapists) and special pedagogues (coordinators of special education), able to realize the principles of social interactive methodology and team work in practice of education of persons having disabilities; cumulate and disseminate information and conceptually express ideas applying information and communication technologies; able to choose adequate research strategies and perform educational research, reflect and construct one's own activity; identify peculiarities of pupils' development and needs and competences of education process participants (children, parents, pedagogues); knowing how and able to apply modern theories, systems and technologies of disability assessment, intervention and special education; knowing and realizing the functions of special pedagogue counselor; having critical thinking and tolerance for social variety.

Aims of study programme Special education (branch Coordination of special education) correspond to programme purpose and reflect SWDS faculty mission – to train specialists for the Lithuanian education system who have various transferable (have tolerance for social variety, are able to realize the principles of social interactive paradigm in practice of education of persons having disabilities; cumulate and disseminate information and conceptually express ideas applying information and communication technologies; able to choose adequate research strategies and perform educational research) competences. Aims to develop special competences are also set. Special competences of study programme branch Coordination of special education: are able to analyze documents regulating assessment and meeting of special educational needs (SEN) and qualitatively realize their requirements in pedagogical process; know the system of assessing and meeting SEN (stages and institutions); are able to identify needs and competences of education process participants (pupils, pedagogues, parents, etc.), assess the quality of provided educational (including special educational), psychological, social support and coordinate meeting of the needs of education process participants). Special competences of study programme Special education (branch Speech therapy): are able to identify speech, language and communication disorders, individual structure of speech development; know and are able to apply the most modern theories and systems of the development of speech, language and communication; knows and realizes the functions of speech therapist counselor; know the peculiarities of the organization of speech therapy work in education, healthcare and social security institutions). Programme purpose is elaborated by partial aims of the programme that describe professional activity for which successful graduates should be prepared.

Content of learning outcomes is versatile; it consists of *general cultural*, *transferable* and *special professional* competences. *Learning outcomes* correspond to programme aims to train specialists having general and special competences.

Study programme *Special education* develops the following competences:

- *general cultural* critical thinking; ability to use newest information technologies, ability to communicate in foreign language);
- *special professional* (independently choose adequate research strategies, organize and perform educational research; identify needs and competences of education process participants (pupils, pedagogues, parents, etc.), identify speech, language and communication disorders, individual structure of speech development, know the

---

⁸ Pedagogues' Training Regulations (approved by order of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania No. V-54 of 8 January 2010 (new version of order of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania No. V-1742 of 12 December 2012, web site: <http://www.skvc.lt/en/content.asp?id=86>);

system of assessing and meeting of SEN, assess the quality of provided educational, special educational, psychological, social support and coordinate meeting of the needs of education process, know how to realize the functions of special pedagogue coordinator).

In the stated duration of studies it is possible to achieve learning outcomes of university studies, because in the curriculum the disciplines are arranged consistently, maintaining logical continuity and differentiation according to branch. Master studies are more oriented towards the preparedness to work as special pedagogues coordinators in various educational institutions: mainstream, special schools and education centres, pedagogical psychological services, etc.

Content of second cycle study programme *Special Education* (branches – *Speech therapy and Coordination of special education*) is based on knowledge and skills gained in the first cycle university studies. It is a study programme for deepening knowledge and skills that refer to already studied subjects of study field and the subjects of this programme are studied in higher level than in the first cycle studies.

Study programme has two modes: full-time and part-time. Duration of full-time studies is 1,5 years, part-time – 2 years. Requirements for study programmes (programme structure, content, outcomes and extent) are the same in both study modes.

Special Education (branche – *Speech therapy*) study extent – 90 credits, 415 contact and 1985 self-study hours. *Special Education* (branche – *Coordination of special education*) study extent – 90 credits, 424 contact and 1976 self-study hours).

Assessment as a constant process

Study quality assessment is performed regularly. Teachers' competence is assessed annually according to personal questionnaire for assessing activity in sciences, arts and sports prepared by faculty and ŠU Science Department. Surveys of students, social participants are performed by FSWDS *Study quality centre* and ŠU *Study department*. Every year dean's office performs master students' survey on study organization, lecture quality, validity and clarity of cumulative tasks and evaluation system, etc. After module delivery *teachers* perform students' survey on teaching and content quality and evaluate their own teaching abilities.

Frequency of study programme quality assessment is conditioned both by internal and external factors. Internal factors include FSWDS aspiration to improve the quality of study programmes. For that purpose plan of FSWDS internal study quality measures for 2007–2010 was prepared, the aim of which is to develop study quality monitoring and improvement system. External factors include raised new challenges and aims for higher education institutions in international EU documents: Bologna Declaration, 1999; Lisbon Strategy, 2000; Prague Communiqué, 2001; etc. Evaluating study programme quality Provisions of Higher Education Quality Assurance (2006), self-analysis criteria prepared by SQAC experts and ŠU strategy are regarded, where three main priority areas of study quality improvement are foreseen: 1) study process; 2) environment enabling to study and work; 3) improvement of study management system.

Analyzing concordance of module aims to study programme results, of module aims to requirements of Lithuanian pedagogue profession description, the method of content analysis has been used that allows stating the identity of determined aims and results.

Information about study programme quality assessment is discussed in the meetings of dean's office and departments, is published in faculty activity reports and on website. This information is accessible on the internet for all interested persons. Social participants are acquainted with study quality assessment during the meetings.

External social participants' influence on study quality

Social partners are involved to study assessment and organization process arranging them possibilities to consult on and review final works, participate in study programme improvement. Meetings with graduates and social partners are organized; they are invited to seminars, conferences, Faculty days. Professional relations are maintained with special pedagogues, speech therapists of Šiauliai schools and nursery and constant collaboration with professionals (speech therapists, physiotherapists) of institutions of healthcare system (Abromiškės and Palanga rehabilitation hospitals) and social partners of other institutions.

Students have practical placements in the institutions where suitable conditions are created to develop abilities foreseen in programme aims and necessary for special pedagogues', speech therapists', movement correction specialists' activity. Available number for practice places is sufficient for all students to achieve the results of study programme.

Teacher's practical placement in special education institution is performed in Šiauliai Ringuva special school, Special education centre; special schools in almost all towns of Lithuania and special education centres.

Speech therapist's practical placement is performed in: Šiauliai Logopedic School; Logopedic nursery school (NS); Logopedic children's home; ERS and neurology department of Šiauliai hospital; Kaunas and Klaipėda logopedic NS; mainstream NS in Šiauliai and other towns.

Special pedagogue's practical placement in mainstream school is performed in primary, basic and secondary schools of mainstream education in Šiauliai and other towns.

With regard to social partners' suggestions study programme has been updated in order to improve students' preparedness for profession.

Most of full-time teachers having research degree are members of *Lithuanian Scientists' Union*. Quite many teachers are members and leaders of *Lithuanian Association of Disability Researchers* established in 2010 (A. Ališauskas – president of the Association, L. Miltenienė – vice-president), members and leaders of *Lithuanian Speech Therapists' Association* (head of Association – R. Ivoškuvienė), *Lithuanian Special Pedagogues' Association* (head of Association – R. Geležinienė), members of *Lithuanian Physiotherapists' Association* (D. Mockevičienė, J. Baranauskienė). There are members of *Lithuanian Individual Psychology Association* (R. Pocevičienė, A. Vaitkevičienė) etc. Teachers working in this study programme has experience of participation in international organizations: *European Agency for Development in Special Needs Education* (S. Ališauskienė since 2003, L. Miltenienė since 2009); *European Academy of Childhood Disability* (S. Ališauskienė); *European Association on Early Intervention* (S. Ališauskienė); *International Society on Early Intervention* (S. Ališauskienė); *Russian Academy of Social and Pedagogical Sciences* (V. Gudonis since 1997); *International Fluent Speech Association* (V. Makauskienė).

Experience of international collaboration in the area of science and studies is reflected by teachers' traineeships abroad, participation in international exchange programmes, international conferences, etc. Experience is also illustrated by teachers' academic activity in foreign universities. Most of programme teachers do not have sufficient experience of international collaboration in the area of science and studies.

Conclusion

New ideas of social participation, empowerment and inclusive education in social education science conditioned essential changes in the Lithuanian education policy and practice and in training of pedagogues (especially special pedagogues). Expanded spaces for special pedagogues' activity (work not only in special but also in mainstream educational institutions, institutions providing educational support) and need for new competences in order to successfully realize professional aims and strive for career conditioned the development new understandings of special pedagogues professional activity. Changes in the education system

of recent years, integration and inclusion processes conditioned that demand for special pedagogues who are able not only to provide special educational support for children having SEN, but also to be managers, coordinators and consultants of this activity in mainstream education institutions, able to work in a team with other education process participants (parents, other pedagogues, school administration, etc) has especially increased.

Former special pedagogue training was more oriented towards broadening and deepening competences necessary for work in special educational institutions with children having moderate and severe SEN. Studies of homogeneous groups are more emphasized, orientation towards a pedagogue working in special school and his/her relevant competences.

Social partners are involved to study assessment and organization process arranging them possibilities to consult on and review final works, participate in study programme improvement. Meetings with graduates and social partners are organized; they are invited to seminars, conferences, Faculty days. With regard to social partners' suggestions study programme has been updated in order to improve students' preparedness for profession.

Kontakt:

Algirdas Ališauskas, Ph.D.

Assoc. prof. head of the Department of Special Education
of Faculty of Social Welfare and Disability Studies
Šiauliai University, Lithuania
P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai
e-mail: alg_ali@cr.su.lt

Renata Geležinienė, Ph.D.

Assoc. prof. of the Department of Special Education
of Faculty of Social Welfare and Disability Studies
Šiauliai University, Lithuania
P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai
e-mail: renata.g@spf.su.lt

Laima Tomėnienė Ph.D. (4rd year)

Lector of the Department of Special Education
of Faculty of Social Welfare and Disability Studies,
Šiauliai University, Lithuania
P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai
e-mail: laimatom@gmail.com

8 HERZEN UNIVERSITY: PREPARING PROFESSIONALS FOR EDUCATION AND PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL REHABILITATION OF PEOPLE WITH DISABILITIES – TRADITIONS, EXPERIENCE, PROSPECTS

Prof. Vitaly Kantor

Summary

The article describes the major stages of formation and development of the practice of preparing educators for work with people with disabilities at the Herzen State Pedagogical University of Russia. It reveals structural and content characteristics of current bachelor's and master's degree programmes in special education.

Key-words:

Herzen University, Faculty of Special Education, people with disabilities, the Federal State Educational Standard, special education, bachelor's degree programme, master's degree programme.

In recent years substantial changes have occurred in the Russian Federation in the educational policy pursued towards people with disabilities.

These changes, found in various areas, are concerned in particular with:

- the directive to embrace all children with disabilities without exception with education, the rejection of the postulate of uneducability of certain categories of children and young people;
- the tendency towards the convergence of systems of education and social rehabilitation of people with disabilities;
- the formation of a new mechanism of interaction between special and general education that ensures transition from a parallel operation of the two systems to the formation of a single education system;
- the extension of time spaces for special education (the lower border is the first months of life, the upper border – the whole life) with the extension of its space limits (purposeful education of a child with disabilities outside the educational institution with an obligatory inclusion of parents in the process of instructing their child and their special purposeful training by specialists).
- the regionalization of the special education system;
- the changes in the normative legal instruments concerning the education of people with disabilities brought about by the Russian Federation's ratification of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in 2012 and by the adoption of a new Federal Law "On Education in the Russian Federation" of 29 December 2012 that entered into force on 1 September 2013 (V.Z. Kantor, 2003, 2008, 2009; N.N. Malofeev, 2003; N.M. Nazarova, 2008, et al.).

All this has created an absolutely new situation in Russia in the sphere of education of people with disabilities, where of particular relevance now are the issues of preparing professionals for education, upbringing and psychological and pedagogical rehabilitation of children with developmental problems, and, what is more, there is a distinct shortage of these specialists in some parts of the country (E.L. Cherkasova, 2008), whereas the number of this sort of children is quite big.

It is estimated that 4.5% or over 1.5 million children in Russia have various physical and (or) mental health problems (B.V. Belyavsky, A.S. Gosporyan, M.A. Novikova, 2006).

In Saint-Petersburg 15000 people study only in special education schools and special education boarding-schools (40 and 17 respectively), and in classes for children with special needs. In addition, there are classes for children with certain challenges in regular secondary schools; over 4000 children attend them. The city's speech-language pathology points provide help to more than 11000 schoolchildren. Over 18000 children with disabilities are brought up in the remedial or mixed type pre-school education institutions.

Besides that, the number of special needs classes is constantly growing in secondary schools and preschools; at the same time, the network of institutions of various departmental subordination that provide psychological and pedagogical support at an early age (early childhood intervention services, toy libraries, early childhood development centres, etc.) is expanding, as well as the network of psycho-pedagogical and medico-social centres (PPMS centres), where, among other things, services to support children with disabilities in the environment of educational integration and inclusion are organized.

But the emergence and development of the system of preparing professionals for the sphere of education and psychological and pedagogical rehabilitation of people with disabilities in Russia is directly and quite definitely connected with the Herzen State Pedagogical University of Russia: in 1806 the first specialized educational institution in Russia – a school for deaf children – was established in the Saint-Petersburg Foundling Hospital that was founded in 1797 and was the forerunner of the present-day Herzen university. It was the event that, as a matter of fact, marked the beginning of the formation of not only the Russian education of the deaf and hard of hearing, not only the Russian practice of methodical education of people with developmental challenges, but also the theory of special education as a unique science.

Today, this domain of the University's activity is connected, in the first place, with the operation of the oldest and largest in Russia Faculty of Special Education which celebrates its 95th anniversary in 2013 and with which the names of prominent representatives of the Russian theory of special education are rightfully associated and L. Vygotsky is among them.

In 1918 at the Petrograd Institute of Pre-school Education, which was later joined to the Herzen State Pedagogical Institute of Leningrad⁹, the Faculty of Children's Defectivity was set up on the initiative and under the guidance of V. Bekhterev. The specialized departments of the Faculty included the Department of Education of the Deaf and Hard of Hearing and the Department of Speech-Language Pathology.

---

⁹ IN 1991 IT WAS RENAMED THE HERZEN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF RUSSIA.

At each stage of its operation the Faculty addressed meaningful issues of the national theory and practice of education of people with disabilities.

The pre-war period in the formation and development of the Faculty (1918 – 1941) is characterized by the quest of its own way in preparing special education teachers, development and testing of various curricula, alternate enhancement of either medical or pedagogical trends in teaching students, strengthening educational and scientific ties with a variety of research institutions.

In the first years of its operation, 1918 – 1923, the Departments of Education of the Deaf and Hard of Hearing and Speech-Language Pathology provided preparation of multifunctional special education specialists capable to work with deaf, blind, mentally retarded and problem children. That situation was brought about by the society's demands and the expansion of the network of institutions for children with hearing, visual and mental disorders.

In 1923 a differentiated preparation of specialists began that has been going on up to now.

In this context, an important event was the formation of a unique (and an only one in Russia until now) specialized Department of Education of the Blind and Visually Impaired in 1929. The Department's efforts at that time laid a firm foundation of a close and multifaceted collaboration with the All-Russia Association of the Blind that marked the beginning of the social partnership practice between the University and non-governmental organizations in the area of education and social rehabilitation of the disabled – the practice a commitment to which is one of the basic principles of Herzen University's activity.

The regular work of the Faculty of Special Education was interrupted by World War II; in those hard years the efforts of Herzen University's special education academic staff were directed to the formation of theoretical and practical foundations of psychological and pedagogical support and rehabilitation of the war disabled.

The post-war period was the time of rebirth and further development of the whole Herzen State Pedagogical Institute of Leningrad and the Faculty of Special Education as its part.

On the whole, the post-war decades, up to the 1980s, were marked by qualitative changes in special education, such as:

- expansion of the scope of professional preparation of specialists with its further differentiation (e. g. "Deaf and Hard of Hearing Education Teacher, Teacher of the Russian Language and Russian Literature", "Teacher of the Blind and Visually Impaired, Teacher of the Russian Language and Russian Literature", "Deaf and Hard of Hearing Education Teacher, Teacher of Mathematics");

- strengthening of medical and biological grounds of special education;

- the beginning of preparation of speech-language pathologists and early childhood teachers for preschools for children with visual, hearing and mental disorders.

These tendencies brought about some structural changes at the Faculty.

In 1965 a division of preparation of special education teachers for children with mental disabilities was set up at the Faculty and the Department of Special Education for the Mentally Retarded was reopened. It was established as far back as the 1920s, but was closed down in the late 1930s. In 1977 a division of speech-language pathology was formed and

then, in the 1980s, a separate Department of Speech-Language Pathology was set up. That way the present-day structure of the Faculty has been shaped.

The current stage in the School's development started in the 1990s. It is characterized by the improvement of the system of continuing higher pedagogical education in the area of special education. It was then that the Faculty acquired its present name.

In the early 1990s Herzen University was the first among Russian pedagogical universities to start testing and putting into practice the multilevel pattern of preparing professionals for the national system of education. In accordance with the strategy adopted by the University, the Faculty of Special Education was the first nationwide to offer students an opportunity to choose their own educational path within the framework of *the level pattern* of special education: the first level enabled them to study for 4 years for a degree of Bachelor of Education and to get a substantial training in one of the established areas, be it education of the blind and visually impaired, education of the deaf and hard of hearing, special education for the mentally retarded, speech-language pathology or special psychology; on the second level students had an opportunity to master either a 1-year programme to get a degree of Specialist of Education with the qualification of a teacher of the blind and visually impaired, deaf and hard of hearing education teacher, special education teacher for the mentally retarded, speech-language pathologist or educational psychologist, or to master a 2-year programme for a degree of Master of Education.

Those opportunities were ensured by a framework nature of the 1st generation of the State Educational Standard (SES), that was in effect at that time. It enabled to create diverse bachelor's, specialist and master's degree programmes that, firstly, maintained the best traditions of Russian higher education in the area of special education preserving its fundamental nature and high standards of professional training, and, secondly, made it possible to develop a variety of alternative profound professional programmes on the basis of one basic programme.

A good example of this is preparation of educators for teaching children with locomotor system disorders. There were 2 turn-outs of specialists of this profile who have been highly demanded by corresponding special education institutions up to now.

When the 2nd generation of the State Educational Standard was introduced in 2000, preparation of professionals for the system of special education and rehabilitation according to the multilevel pattern became possible only in the area of training "540600 – Pedagogy".

The specificity of that SES was that the requirements for the content of bachelor education became strictly regulated what made it impossible to ensure a traditional for the Russian higher education in special education fundamentality of training in all its areas.

Under the new circumstances only two bachelor's degree programmes – "Education of People with Hearing Impairments" and "Psychological Support of Education of People with Developmental Problems" – and four master's degree programmes – "Education of People with Hearing Impairments", "Psychological Support of Education of People with Developmental Problems", "Psychological and Pedagogical Rehabilitation of People with Disabilities", "Psychological and Pedagogical Support of Young Children with Developmental Problems" – were developed at Herzen University.

As for the other areas of training, in 2000 the University had to come back to the 5-year mono-level pattern of training students for a specialist degree in Education of the Blind

and Visually Impaired, Education of the Deaf and Hard of Hearing, Education of the Mentally Retarded, and Speech-Language Pathology.

2010 proved to be a turning point for the system of preparation of professionals for the sphere of education and rehabilitation of people with disabilities. When the Federal State Educational Standard (FSES) was introduced that year, the area of training "050700 – Special Education" was established as a separate area which marked a complete transition to the multi-level pattern of higher professional education in that field.

From the perspective of preparation of professionals for working with people with disabilities, the introduction of the FSES offered new prospects and opportunities for improving the quality of higher education.

In the first place, it is ensured by the **competency-based approach** to the anticipated outcomes of higher education which is the basis of the FSES. It suggests shifting the focus from the discipline and content aspect to the development of competencies as anticipated outcomes of educational process. In this context, it is important to clearly define and qualitatively describe, through the formulation of competencies, the activities that a graduate must be prepared to perform: for a bachelor it is a special education activity, diagnostic and medical advisory activity, research activity, and cultural and educational activity.

In the second place, the **framework nature** of the FSES is of fundamental importance as it affords an opportunity to develop and provide a package of interrelated bachelor's and master's degree programmes that take account of an actual demand in professionals of a particular level of proficiency and skill from employers and society more than of the existing experience in preparing special education professionals.

In the third place, the **modular arrangement of structure** of educational programmes produced by a combination of invariable and variable modules is of exceptional importance. Invariable modules ensure general professional training in the area of special education, while variable ones ensure preparation for professional performance in different areas of special education, rehabilitation, etc.¹⁰

---

¹⁰ One more important merit of the FSES is a possibility of "interaction" of various areas of teacher education - pedagogical, psycho-pedagogical and special which is of fundamental importance in the context of tasks of preparing professionals for inclusive education, and, first of all, of forming a corps of teachers for it.

It is quite obvious that this sort of teacher is an educator of an entirely new type who is not a mere combination of a present-day regular secondary school teacher and a special education teacher.

The process of preparation of this teacher cannot be productive within only one area of training. Subsequently, the necessity of ensuring interpenetration of the currently distinguished areas of training is beyond doubt.

In this respect, variants of a "cross" educational path on the bachelor and master levels have good prospects. They ultimately will enable a Master of Special Education to teach both children with developmental problems and normally developing children together.

These options can be different. For instance, a bachelor who has mastered any of the programmes in the area of training "Special Education" is prepared to study master's degree

Today the Faculty of Special Education at Herzen University offers the following bachelor's degree programmes in the area of training "050700 – Special Education":

- "Speech-Language Pathology" ("Elementary Education of Children with Speech and Language Disorders");
- "Education of the Mentally Retarded" ("Education of Children with Intellectual Disabilities");
- "Special Psychology" ("Psychological Support of Education of Children with Developmental Problems");
- "Education of the Blind and Visually Impaired" ("Elementary Education of Children with Visual Impairments");
- "Education of the Deaf and Hard of Hearing" ("Elementary Education of Children with Hearing Impairments").

The master's degree programmes that are already offered or ready to be introduced are:

- "Education of People with Hearing Impairments";
- "Psychological and Pedagogical Support of Young Children with Developmental Problems";
- "Psychological Support of Education of People with Developmental Problems";
- "Psychological and Pedagogical Rehabilitation of People with Disabilities";
- "Speech-Language Pathologist's Work with People with Speech and Language Disorders";
- "Education of People with Intellectual Disabilities";
- "Education of People with Visual Impairments";
- "Psychology and Pedagogy of Inclusive Education".

As far as the structure of a bachelor's degree programme is concerned, it is represented by "Cycles and Sections", which are, as matter of fact, independent modules (the cycles are: humanities, social science and economics, mathematics and natural science, professional disciplines; the sections are: physical education; externship, internship and / or research work; the State final attestation; and also optional courses established by a university. Cycles themselves also have a modular structure. They consist of a basic (invariable) part and a variable part which includes the section "Selective Disciplines and Courses".

Thus, the obligatory (common) for any bachelor's degree programme disciplines, which ensure development of general cultural and general special education competencies, are the following:

B. 1 CYCLE OF HUMANITIES, SOCIAL SCIENCE AND	B. 2 CYCLE OF MATHEMATICS	B. 3 CYCLE OF PROFESSIONAL

---

programmes related to the programmes of pre-school and school education of normally developing children, and, vice versa, within this area of training it is possible to create some master's degree programmes that can enable a bachelor, who has mastered virtually any programme in education, to acquire competencies for working with children with disabilities.

ECONOMICS	AND NATURAL SCIENCE	DISCIPLINES
History	Mathematics and computer science	Psychology
Philosophy	Information technology in special education	Theory of education
Economics of education	Concepts of modern natural science	Theory of special education
Foreign language		Special psychology
Basics of a special educator's speech culture		Life safety
Law with basics of family law and rights of disabled people		Medical and biological basics of special education
Cultural studies		Philological basics of special education
		Psycho-pedagogical diagnosing of development of people with disabilities
		Aspects of general methods of education in institutions of special education

The proportion of general disciplines is approximately 38% of the total work content of the whole bachelor's degree programme (91units of 240).

The master's degree programmes in the area of training "Special Education" are structured in the same way.

M. 1 CYCLE OF GENERAL DISCIPLINES	M. 2 CYCLE OF PROFESSIONAL DISCIPLINES
History and philosophy of special education and psychology	Medical and biological issues of special education
Contemporary issues of science and special education	Linguistic issues of special education and psychology
Methodology of psycho-pedagogical research	Development of special education in Russia and abroad: traditions and current state of affairs
Foreign language	Comparative special pedagogy
Basics of organization of research work	
Normative and legal foundations of psycho-pedagogical support of people with disabilities	

The proportion of general disciplines is approximately 20% of the total work content of the whole master's degree program (24 units of 120) and 40% of the work content of its theoretical part (24 units of 60).

This amount of general disciplines in the bachelor's degree and master's degree programmes in the area "Special Education", as well as their content is quite sufficient from both professors' perspective and students' perspective.

At the same time, some disciplines stipulated by the FSES for the area "Special Education" are split into a few separate courses in some programmes.

With reference to training students for a bachelor's degree it, for instance, looks like this:

MEDICAL AND BIOLOGICAL FUNDAMENTALS OF SPECIAL EDUCATION	<i>Anatomy, physiology and hygiene of children with disabilities</i>
	<i>Basics of neurophysiology and higher nervous activity of children and adolescents</i>
	<i>Basics of genetics</i>
	<i>Anatomy, physiology and pathology of organs of hearing, speech and vision</i>
	<i>Neuropathology of childhood</i>
	<i>Psychopathology of childhood and clinical picture of intellectual disabilities</i>

PHILOLOGICAL FUNDAMENTALS OF SPECIAL EDUCATION	<i>Modern Russian language</i>
	<i>Russian and foreign literature</i>
	<i>Children's literature</i>

PSYCHO-PEDAGOGICAL DIAGNOSING OF DEVELOPMENT OF PEOPLE WITH DISABILITIES	<i>Psycho-pedagogical diagnosing</i>
	<i>Technology of psychological diagnosing</i>
	<i>Enrollment in special education institutions</i>

All disciplines of the bachelor's degree and master's degree programmes are taught by a highly qualified academic staff consisting of 92% Candidates and Doctors of Science with specializations in:

- pedagogy and theory of special education;
- general, special and medical psychology;
- philology;
- medicine and physiology.

The most important factor of ensuring a high quality preparation of professionals at the Faculty of Special Education at Herzen University is the introduction of the results of research conducted by the departments of the Faculty into educational process.

This activity, in which students are also involved, is performed within the framework of the area of research "Development of Children with Disabilities in the Process of Special Education and Upbringing" that was approved by the University's Academic Council. It suggests development of 2 integral themes: "Psycho-pedagogical study, prevention and correction of developmental disorders in children" and "Development of the system of higher special education". The mutually complementary character of research carried out within the two themes makes it possible to support it with materials from both some specific disciplines and the whole educational programme and, on the other hand, numerous works and papers published by the academic staff – monographs, textbooks and teaching aids, article in leading periodicals – are used for lectures, practical classes and students' independent work.

The issues and materials of the departments' research are the object of public examination and assessment carried out in various forms. Some of them are: an obligatory discussion and approval of themes of Candidate's and Doctor's dissertations by the Faculty's Academic Council, the department's annual report to the Faculty's Academic Council on research outcomes, reviewing scientific and methodology papers prepared by the Faculty peers for publication through the Association of Teaching and Methodology of the Russian Higher Education Institutions in the Field of Education at the Ministry of Science and Education of the Russian Federation, monitoring of the faculty members' citation indices. By means of this a high quality of scientific research conducted at the Faculty and serving as a basis for

updating and enrichment of the content of academic disciplines and the whole educational programme is ensured.

Herzen University's experience shows that the system of preparing educators for the sphere of education and rehabilitation of people with disabilities in compliance with the FSES proves to be flexible and makes it possible to respond swiftly to changing demands from the labour market.

At the same time, alongside the undeniable positive effects of the introduction of the FSES in the area of training "Special Education", there are also some challenges:

1) bachelor's and master's degree programmes offered by various institutions of higher education are not equal in terms of professional training content;

2) there are differences in the quality of training that are caused by different standards of:

- the academic staff of the institution that provides professional training of students;
- teaching and learning resources, including the availability of teaching and learning packages;
- settings for externships, internships, and students' research work.

These problems require a serious discussion and coordination of the special education community's efforts to find ways to solve them.

Kontakt:

Vitaly Kantor

Doctor of Science (Theory of Education),
Herzen State Pedagogical University of Russia, Vice-Rector,
Professor of Department of Basics of Special Education,
48, Moika Emb
St. Petersburg, 191186, Russia,
E-mail: kantor@herzen.spb.ru,
Phone: (812) 571-11-31

9 TRAINING OF TEACHERS WORKING IN SPECIAL EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Dr. Kateryna Kolchenko Ph.D., Nadiya Kozlikovska

Summary

The system of special needs teachers' pre-gradual education at the Ukrainian universities is considered. Curriculums for Bachelor and Master Degrees for "correctional pedagogy" are analyzed. The role of propaedeutic disciplines in pre-gradual education of special needs teachers is shown. The problems of special education and the ways of its modernization are described.

Key words

disability, special pedagogy, propaedeutic disciplines

Ukraine's ratification of the UN Convention about disability rights has led to a significant change in conceptual approaches of society to ensuring equal rights of people with disabilities. In particular, a modern concept of education for children with disabilities was developed, presenting new requirements to training of teachers working in special schools.

Special education was a traditional form of children with disability education for a long time in Ukraine as well as in all former Soviet Union. After SU's collapse new young countries became more opened and new modern educational ideas and tendencies developed there changing the attitude and understanding of pupils' with disability needs and possibilities. There are about 50'000 pupils at 380 special schools in Ukraine.

Development of special pedagogy as a science is related to social and political processes in modern Ukraine. Disturbing downward tendencies in demographic statistics, increasing incidence of child morbidity and child disability were caused by the crisis processes in the economy, which resulted in environmental deterioration, reduction of household income, increase of unemployment, pre-school institutions system collapse. Therefore, the issues for children with disabilities have been raised to the national level and are reflected in the national programs "Children of Ukraine", "Education of Ukraine", National Action Plan for implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities and other legislative acts. In these documents particular attention is paid to training a new generation of special education teachers able to work with children in a modern way.

It should be noted that system of special education teachers training still does not satisfy the needs of society in terms of number of highest category professionals, their distribution in Ukrainian regions, disparity between the number of regional universities graduates in "Correctional Pedagogy" and statistical number of children with disabilities, lack of specialised teachers for children with different nosologies, etc.

Therefore, presently the main issues of training teachers to work with disabled children are development of principles and methods of occupational selection and training of teachers to

work with children with various nosologies in special and inclusive education institutions, introduction of innovative technologies and forms of specialist training, design of personal and professional development programs during students' vocational training, strengthening the role of practical training of graduates and their acquisition of the necessary professional competencies, combination of teaching, research and practice during the training, development of new forms and methods for continuous training system, providing feedback from employers to improve the training system according to changing needs and demands of the labour market .

In the academic years 2013-2014 intake of students for "Correctional Pedagogy" at different educational and qualification levels was held at 18 universities, two colleges and a rehabilitation centre in Ukraine (Table 1), with 12 universities graduating specialists and 9 - masters.

Table 1. Educational institutions of Ukraine, which train teachers for special schools

№	Name of the institution	Licensed qualification levels		
		Bachelor 6.01010501	Specialist 7.01010501	Master 8.01010501
1.	Berdjansk State Pedagogical University	*	*	
2.	Dnipropetrovsk Oles Honchar National University	*	*	
3.	Donbass State Pedagogical University	*	*	*
4.	Kamyanets-Podilsky Ivan Ohnienko National University	*	*	*
5.	Kyiv Boris Hrinchenko University	*		*
6.	Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy	*		
7.	Crimean Engineering-Pedagogical University	*	*	
8.	Luhansk Taras Shevchenko National University	*	*	*
9.	Lviv Ivan Franko National University	*		
10.	Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of Open International University of Human Development "Ukraine"	*		*
11.	Mykolaiv V.O.Sukhomlynsky National University	*		*
12.	M.P.Dragomanov National Pedagogical University	*	*	*
13.	South-Ukrainian K.Ushynsky National Pedagogical University	*	*	
14.	Poltava National Pedagogical University	*	*	

15.	Rivne State Humanitarian University	*		
16.	Sumy A.Makarenko State Pedagogical University	*	*	*
17.	Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University	*	*	
18.	Kherson State University	*	*	*
19.	Pedagogical College of Lviv Ivan Franko National University	*		
20.	Uman Taras Shevchenko Humanitarian-Pedagogical College	*		
21.	Khortitsa National Educational-Rehabilitational Multiprofile Centre	*		

Preparation of modern special education teachers is based on student-centred and competence-based approaches, focus on the development of students' creative abilities, their tendency to self-education and further self-development. The current trend is to avoid detailed curriculums and their consolidation, modular system of specialist training, direct access to practice, creation of educational, scientific and pedagogical facilities that integrate theoretical and practical training and increasing role of research in specialist training.

Budget allocation of time to prepare a special teacher in various educational and qualification levels shown in tablitse.2 (BA) and Table 3 (Masters).

Table 2. Allocation of time for special education teacher training (bachelor)

Acad. year	Total academic learning, weeks	Semester control, weeks	Practice, weeks	Governmental certification
I	35	4		
II	35	4	2	
III	34	4	3	
IV	30	4	4	1
Total:	134	16	9	1

Table 3. Allocation of time for special education teacher training (master)

Acad. year	Total academic learning, weeks	Semester control, weeks	Practice, weeks	Governmental certification	Graduation project	Vacation	Total
V	24	4	6	1	6	2	43

The curriculum of Bachelor in "correctional pedagogy" is designed for 8640 hours. Academic learning takes 7236 hours, besides 486 hours are given to educational, industrial and pedagogical practice in the second, fourth and sixth semesters respectively. The curriculum

includes humanitarian training (1476 hours), natural-scientific and general economic training (1368 hours) and vocational and practical training (4392 hours). Propaedeutic courses mainly relate to the second training, with the number of hours divided as shown in Table 4.

Table 4. Place propaedeutic disciplines in the curriculum of Bachelor

№	Courses	Number of hours					According to years and semesters								% according to the total amount of hours
		General	Auditorium			Independent work	1 year		2 year		3 year		4 year		
			Total	Lectures	Seminars		SEMESTERS								
							1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	General health theory	72	36	18	18	36					*				0,99
2.	Professional ethics	72	36	18	18	36					*				0,99
3.	Human anatomy	108	54	36	18	54	*								1,49
4.	Human physiology	108	51	34	17	57		*							1,49
5.	Healthy life-style	108	54	36	18	54			*						1,49
6.	Zoopsychology and comparative psychology	108	51	34	17	57		*							1,49
7.	Sanitation and hygiene	72	34	18	16	38				*					0,99
8.	Ecology	72	36	18	18	36	*								0,99
9.	Fundamentals of biology and human genetics	108	54	36	18	54			*						1,49
10.	Informatics and computer technology	162	51	34	17	111		*							2,24
11.	Basics of scientific research	54	36	18	18	18								*	0,75
12.	Biochemistry	108	54	28	26	54	*								1,49
13.	Biomechanics	144	51	34	17	93				*					1,99
14.	Fundamentals of pathophysiology	108	51	34	17	57				*					1,49
15.	Psychology	324	177	100	77	147	*	*	*						4,48
16.	Pedagogy	108	48	36	12	60							*		1,49
17.	Correctional pedagogy	144	54	36	18	90						*			1,99
18.	Principles of personal and social safety	54	36	18	18	18	*								0,75
19.	Full body massage	90	54		54	36								*	1,26
20.	Fundamentals of physical rehabilitation	72	36	18	18	36		*							0,99
21.	Remedial gymnastics	90	36		36	54					*				1,26

22.	Physiotherapy	72	36	18	18	36					*				0,99
Total		2358 hours													32,58%

Master of "correctional pedagogy" curriculum is designed for 2160 hours and consists of humanitarian training and vocational training (Table 5). Academic learning numbers 1296 hours in addition to practical training in the form of externship and diploma project, 324 hours each.

Table 5. Place of propaedeutic disciplines in the Master training curriculum

№	Academic disciplines	Number of hours					Semesters		% according to the total amount of hours
		General	Auditorium			Independent work	1	2	
			Total	Lectures	Seminars				
1.	Intellectual property	54	18	10	8	36	*		4,17
2.	Occupational safety	54	18	10	8	36	*		4,17
3.	Higher school pedagogy	54	18	10	8	36	*		4,17
4.	Higher school psychology	54	18	10	8	36	*		4,17
5.	Scientific research methodology	72	24	12	12	48	*	*	5,56
6.	Project management	72	24	12	12	48		*	5,56
Total		360 hours							27,8%

The educational process has to be provided by lecturers with 75% of those with Ph.D. for bachelors' training (including 10% of professors) and 95 % for masters' (including 40% of professors). 50% of lecturers have to work on full-time basis. As for part-time teaching, specialists with extensive practical experience of working with children with disabilities may be invited: special education teachers, psychologists, doctors, lawyers, social workers .

Quality of learning is controlled at different levels in different ways. In general, in Ukraine training is carried out in accordance with the industry standard developed by the scientific - methodical commission of the Ministry of Education and Science of Ukraine and approved by its order. Curricula, teaching and working programs of disciplines are developed by appropriate department of the university under the standard, and their quality is controlled by methodical commission of the university and the Ministry of Education and Science. The quality of teaching on the part of the university is controlled by the quality control department through public lectures, discussions at faculty meetings, video-recording or online broadcasting of best teachers' lectures. The quality of students' knowledge is controlled by means of monitoring, residual knowledge tests, semester control (tests, examinations, coursework projects), final control in the form of a state examination and defence of a graduation project. Particularly deep comprehensive assessment of the teaching quality is carried out during a speciality accreditation, with results determining if the university will have the right to train specialists of appropriate educational and qualification level.

The analysis of employers' reviews on the teachers' qualifications, and graduates' reviews of their fieldwork has revealed a number of problems that need our attention. First of all, it is necessary to increase the computer literacy of teachers and students, especially in terms of correction hardware and software, diagnostic systems, database creation and management. Graduates lack knowledge and skills in such important and modern areas of professional work as project management, education management, working with children with disabilities in inclusive education. More attention should be paid to the development of independent thinking, students' analytical abilities, and the ability to use complex and innovative approaches, increase their cognitive ability. The introduction of combined forms of education, in particular with the use of distance learning, could significantly improve the quality of training. For example, an electronic library with audio and video records of lectures of the best national and foreign teachers would sufficiently expand the horizons of our students. At the same time, foreign languages skills are very important, ensuring the mobility of students, their efficient acquaintance with foreign educational and scientific literature.

Conclusion

Evaluating the training of special education teachers in general, its fundamental nature, high theoretical level, practical orientation, the possibility of extensive specialization in chosen direction should be noted. The graduates of Ukrainian universities in "corrective pedagogy" are in high demand. The system of retraining, postgraduate and doctoral courses, internship in foreign universities and organizations are available. At the same time, one cannot state that the system of teachers' training responds quickly to present challenges, is ready to change and respond to labour market requirements. Exchange of experience with foreign universities, in particular, on strengthening the role of the propaedeutic disciplines, could have a positive impact on the quality of the training for teachers working with children with disabilities.

Kontakt:

Dr. Kateryna Kolchenko Ph.D.

Head of Social Work and Pedagogy Department,

Nadiya Kozlikovska

Master of Psych., Senior lecturer of Philology Institute

Open International University of Human Development "Ukraine"

Lvivska str, 23

03115, Kyiv, Ukraine

E-mail: kolchenko154@gmail.com

ZÁVĚR

Vážení čtenáři,

v předkládaném sborníku jste našli hlavní příspěvky, které zazněly na závěrečné konferenci, která završila realizaci projektu s názvem „**Inovace propedeutických disciplín pro studijní obory se speciální pedagogikou**“. Stěžejní část sborníku byla věnována právě řešenému projektu, jeho výstupům, a to jak z pohledu řešitelů, tak i z pohledu cílové skupiny.

Další část sborníku měla za cíl přiblížit vám možnosti studia speciální pedagogiky na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a na ostatních univerzitách, nejen v rámci České republiky, ale i v zahraničí.

Děkujeme vám za váš zájem o řešenou problematiku a věříme, že jste ve sborníku našli informace, které pro vás byly zajímavé a přínosné!

Zdeňka Kozáková